

Hrvatska riječ

Informativno-politički tjednik, izlazio od 1945. do 1956., obnovljen 2003.

ISSN 1451 - 4257

SUBOTICA, 26. RUJNA 2003. * CIJENA 20 DINARA * BROJ 35

**Intervju:
Mato Groznica**

**Osiječki dar
Andrićeva opera
u Subotici**

Mali savjeti za bolji život:
Sredstva sa Vašeg računa dostupna su
Vam na bankomatima 24 sata dnevno,
a podizanje novca i plaćanje možete
vršiti na svim šalterima Banke,
kao i na svim prodajnim mjestima,
bez obzira u kom kraju svijeta se nalazite.
Vaša viza za cijeli svijet je Viza kartica
Vojvođanske banke.

VOJVOĐANSKA BANKA
KUĆA PRAVIH VRIJEDNOSTI

• DDOR NOVI SAD • AD

OBAVEZNO OSIGURANJE MOTORNIH VOZILA

- PROLJETNI POPUST 20%
- MOGUĆNOST PLAĆANJA U 4 I VIŠE RATA
- PRI JEDNOKRATNOJ UPLATI DODATNI POPUST 10%
- GARANTIRANA ISPLATA ŠTETE

Transformacija medija »Nema logičnijeg poteza«	8,9
Intervju Mr. Mato Groznica	12-14
Nestajanje malih jezika Prijetnje jezične globalizacije	16,17
Ljetna škola hrvatskog jezika Jezikom protiv asimilacije	19
Ljutovo Duga tradicija voćarstva	24,25
Nakon pola stoljeća Andrićeva opera u Subotici	36,37
Cyber punk na filmu Budućnost kuća na vrata	38,39

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANI:
www.photonino.com

IMPRESSUM

OSNIVAČ:

Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Tomislav Žigmanov (predsjednik), dr. Slaven Bačić,
Milan Ercegovic, Kalman Kuntić, Marija Lovrić,
Svetislav Milanković, Slavica Peić, Stipan Stipić,
mr. Bela Tonković

DIREKTOR I V. D. GLAVNOG I
ODGOVORNOG UREDNIKA:

Zvonimir Perušić

REDAKCIJA:

Dušica Dulić, Jasminka Dulić, Ivan Ivković
Ivandečić, Vesela Laloš, Dražen Prčić, Zvonko Sarić,
Mirko Sebić, Robert G. Tilly

TEHNIČKI UREDNIK:

Boris Cupać

TEHNIČKI ADMINISTRATOR:

Thomas Šujić

ADMINISTRACIJA:

Zorica Tikvicki,
Zdenka Sudarević

LEKTORICA: Katarina Vasiljčuk

TELEFON: ++381 24/55-33-55
++381 24/21-414

ŽIRO RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: hrvatska.rijec@suonline.net

WEB: www.hrvatskarijec.co.yu

TISAK: »Dnevnik« Holding sa p.o. Novi Sad,
»Dnevnik« Štamparija

List je registriran kod Sekretarijata za informiranje
Skupštine AP Vojvodine pod rednim brojem 73.

List je oslobođen poreza na promet na osnovu
mišljenja Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje
i kulturu; broj 106-413-00221/2003-01 od
20.3.2003. godine

Konačno opera

Ovoga je tjedna Subotica bila domaćin jedne lijepe manifestacije – gostovanja opernog ansambla Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka. Pred prepunom dvoranom izvedena je prva opera bunjevačkih Hrvata »Dužijanica«, najvećeg skladatelja s ovih prostora Josipa Andrića.

Praizvedba ove opere održana je u Subotici prije ravno pola stoljeća, a onda je, nakon osamnaest izvođenja, skinuta s repertoara i ovdašnja je publika više nije imala prilike vidjeti, bar ne u ovoj zemlji. U ratno vrijeme, 1994. godine, »Dužijanica« je izvedena u Osijeku, a nešto kasnije iste godine i u Baji. Na ovu operu Subotičani su, eto, dugo čekali, ali se isplatilo. Gosti iz Osijeka priredili su lijepu večer, a domaćini su im uzvratili ne štedeći dlanove.

I, bez želje da se kvari ugođaj, nešto bi ipak valjalo primijetiti: u publici se nisu mogli vidjeti neki od onih koji bi Andrićevoj operi svakako trebali prisustvovati. To su, prije svih, njegovi Podunavci i Srijemci, koji su ga cijelog života nadahnjivali i koji se izuzetno ponose svojim poznatim zemljakom. Skupština Općine Subotica je, kao suorganizator izvedbe (uz Gradsku upravu Osijeka) pozivnice slala po vlastitoj protokol listi, tako da je među prisutnima bio izvjestan broj lokalnih dužnosnika. Vlastitu je, međutim, listu imala i »Pučka kasina 1878«, koja je inicijator ove manifestacije i koja je dugo figurirala kao potencijalni organizator. Možda se mogla učiniti gesta slanjem poziva nekim od viđenijih Hrvata iz Bukina, Plavne, Vajske, Sonte, Šida ili Slankamena. Obradovalo bi ih to, znamo pouzdano.

Sjevernovojvođanske krajeve pohodio je ovih dana, osim gostiju iz Osijeka, i gost iz Novog Sada – potpredsjednik srbijanske Vlade Miodrag Isakov, koji u posljednje vrijeme pokušava stvoriti vojvođanski autonomaški blok. I, kao dobar gost koji ne želi uvrijediti domaćina, Isakov je razgovarao s rukovodstvom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, te s rukovodstvom Bunjevačkog nacionalnog vijeća. Rezultati tih razgovora naslućuju se iz naknadno objavljenih priopćenja i vjerojatno nemaju veći značaj od kurtoaznog. A, čini se da ne mogu niti imati, jer saveznicima za autonomašku vojvođansku stvar teško se više mogu tražiti među nacionalnim manjinama. Ne zato što one to ne bi htjele i što pripadnici manjinskih naroda više ne osjećaju vojvođansku pripadnost, nego zato što se krojenje njihovog statusa zakonskom regulativom direktno usmjerava ka Beogradu, pri čemu je Novi Sad samo usputna, izgleda sve manje potrebna stanica.

Z. P.

TJEDNIK

ČETVRTAK, 18. 9.

Goran Granić: Hrvatska nije u stanju uhapsiti generala Gotovinu, jer dvije godine nema informacija o njegovom boravku

NEDJELJA, 21. 9.

Trpinja kod Vukovara: Druga smotra narodnog stvaralaštva Srba u Hrvatskoj

PETAK, 19. 9.

Predsjednik Europskog parlamenta Pat Cox: slijedi posjet i podrška zemljama Zapadnog Balkana

PONEDJELJAK, 22. 9.

Ivica Račan: Parlamentarni izbori u Hrvatskoj 23. studenog 2003.

UTORAK, 23. 9.

Predsjednik Demokratskog centra Dragoljub Mićunović kandidat DOS-a za predsjednika Srbije

SUBOTA, 20. 9.

Bill Clinton otvorio Memorijalni centar u Potočarima kod Srebrenice, a dan ranije boravio na Kosovu

SRIJEDA, 24. 9.

Zlatko Tomčić obećao pomoć Hrvatima koji primaju mirovine iz SCG

HRVATSKI I SRPSKI DEČKI

Volim profinjene muškarce i pažnju, ispraćaj noću do ulaznih vrata, slanje cvijeća, i već u tome postoji razlika ovdje i tamo. Pažnja Hrvata raste s ozbiljnošću veze i s vremenom te njome sve više obasipaju. Beograđani su drukčiji: i oni ti u početku skidaju zvijezde s neba, ali se brzo ohlade... Beograđanima su žene prve. To im je najvažnije, nešto smuvati i dobro se provesti. Zagrepčani će to učiniti na diskretniji način, nisu toliko konkretni.

Beogradski su muškarci više vizualni tipovi, uvijek dotjerani - odjeća s potpisom, skupi satovi, bijesni automobili sastavni su dio imagea. Zagrepčani su puno opušteniji i prije će zvesti pričom. Tamo frajeri imaju potrebu da ti ugođe, ti si njihova princeza i drže te na dlanu, pošalju ti pjesmu. Trude se iznenaditi ženu i maštoviti su. Zagrepčani su ipak bolji izbor na duge staze. **Nives Celzijus**, pjevačica, »Playboy«, rujan 2003.

OBRANJEN DRŽAVNI APARAT

Brantov gest shvaćen je kao preuzimanje odgovornosti za zločine njegove nacionalne države, po logici da narod nije kolektiv - no kriv, ali da postoji odgovornost državnih ustanova, dok su Marović i Mesić zvučali kao da se ispričavaju u ime pojedinaca koji su, eto, možda nekom neko zlo nanijeli (Marović se izvinio »za sva zla koja je bilo koji građanin Crne Gore i Srbije učinio bilo kome u Hrvatskoj«, a Mesić se ispričao svima kojima su »građani Hrvatske« nanijeli zlo), a ne za zločine za koje je odgovoran državni aparat. **Ljiljana Smajlović**, novinar, »NIN«, 18. rujna 2003.

KAKO POSTATI ČETNIK

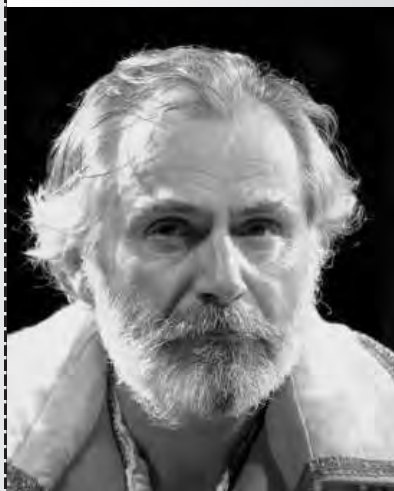
Ovih su me dana poprilično iznenadile neke domaće reakcije na svađu sa Slovencima. Otkrio sam da je dovoljno da netko podjednako osudi naše i njihove političare, pa da ga u uglednim novinama proglase za četnika. To je utoliko čudnije što sa Slovencima nikad nismo ratovali. Nisu nam bili ozbiljni neprijatelji. Kao i svi susjedi, imamo si svašta sitnog za predbaciti. Kad su oni u frici napuštali Jugu, mi smo mudro šutjeli. Dok je nama u raznim Jugama bilo loše, oni su profitirali. Danas si konkuriramo, ali imamo dosta zajedničkih interesa. Sve to nije dovoljno da bi se sklonost kompromisu sa Slovenijom računala kao nacionalna izdaja. **Nenad Mišćević**, »Novi list«, 21. rujna 2003.

MESIĆ U ČITANKAMA

Ako već neće ući u antologiju svjetskoga humora, Mesićeva isprika Srbiji i Crnoj Gori na njihovo nemušto »izvinjenje« sigurno će ući u povijesne čitanke. I to je najveća tragedija, ali ne i jedina, najnovijega Mesićeva vica na račun Hrvatske, koji očito nije smiješan. Izjednačavanje krivnje za velikosrpski rat, pokrenut u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, posao je na kojemu zdušno i predano rade cijele agenture, sa svojim »nezavisnim« medijima, »nevladinim« udrugama i kupljenim političkim strankama s pripadajućim čelništvima. Beogradskom isprikom Stjepan Mesić će, dakle, ući u povijesne čitanke, ali mu vjerojatno nitko neće podići spomenik u znak sjećanja na ovu beogradsku epizodu, ali ni za prethodne. Iako je isprika logičan nastavak Mesićeva teledirigiranoga predsjednikovanja, na unutarnjemu planu to je početak njegova slobodnoga pada. Ako tome ne bude tako, to će biti samo znak da je Hrvatska u političko-me smislu poražena iznutra. **Nenad Piskač**, »Fokus«, 19. rujna 2003.

UČENJE DEMOKRACIJE

Imam dosta bliskih prijatelja koji su i dan-danas možda članovi HDZ-a. Mene to ne smeta, s njima popiti piće, raditi. S nekima, kažem, mogu biti i prijatelj. To spada u neku vrstu i prave demokracije ako hoćete, u svijetu ljudi tako i žive. Dakle, to spada u građenje demokracije i to je ono što mi moramo učiti na ovim prostorima. **Rade Šerbedžija**, glumac, »Vreme«, 18. rujna 2003.

Dujizmi

- ✓ *Njihova djela dovela su do podjela;*
- ✓ *Nemamo ništa. Ništa nas ne može iznenaditi;*
- ✓ *Nesretni narodi imaju sretne vladare;*
- ✓ *Napuhani bolje odskaču.*

Dujo Runje

Piše: Josip
Pekanović

Društvo je
preko škole
dalo šansu
Crkvi.
Hoćemo li je
znati
iskoristiti na
dobro što
većeg broja
mladih?

Religija u školi

Prilika za cjelovit odgoj

Zna se da je dugo vremena i u mnogim zemljama škola bila uobičajeno mjesto katehiziranja ili vjerske pouke. Ne samo to, kadkad je bila i *povlašćeno* i praktički isključivo mjesto za vjersku pouku djece i mladih. U mnogim europskim zemljama vjerska pouka je zadržana u školskim programima manje više bez prekida sve do danas. Razlog tomu je činjenica da je u Europi škola nastala i razvila se na poticaj i pod kontrolom Crkve. Naslijeđe kršćanske baštine iz srednjeg vijeka i snažna povezanost Crkve i države kroz XVI. i XVII. stoljeće oblikovale su zakone, tradiciju, etičke norme i kulturu koja je označena vjerskom pripadnošću.

U tom kontekstu školski je vjeronauk mogao u neospornom obliku zadržati svoj konfesionalni i katehetski značaj: bilo po sadržajima (formuliranim u katekizmima), bilo po načinu izvođenja (pod kontrolom Crkve). Vjeronauk u školi bio je valjano sredstvo religiozne socijalizacije, a često i opismenjavanja i kulturnog promicanja, predstavljajući tako odgojnu činjenicu priznate kulturne i socijalne važnosti.

POVIJESNI OSVRT: Pojavom prosvjetiteljstva i sekularizacije, na-dasve u XIX. stoljeću situacija je postala problematična kako se već malo-pomalo zahtijevala samostalnost građanskih ustanova, posebice škole. Jačala je polemika s crkvenim institucijama, što donekle objašnjava i obrambenu reakciju katolika, koji su nastojali sačuvati vlastite ustanove (posebno katoličke škole), kao i vlastitu prisutnost u javnim školama (posebno preko vjerske pouke). Rezultati tih naporosti vrlo su različiti. Ponegdje je došlo do miroljubive suradnje između države i Crkve, i vjerska pouka je ostala kao školski predmet, dok je drugdje došlo do raskida (u većini zemalja sa socijalističkim društvenim uređenjem), ili do raznih oblika stvaranja ugovora (konkordata), kao na primjer u Italiji, kojima je ta materija regulirana.

Tamo gdje je vjerska pouka osta-

la u okviru škole, odnosno, kao školski predmet, s katoličke strane se za opravdanje te prisutnosti općenito služilo tvrdnjom o *pravu Crkve da vrši svoje poslanje* u građanskim ustanovama, zatim o *pravu roditelja* da svojoj djeci osiguraju željeni odgoj, i, na koncu, o važnosti *religiozne dimenzije* kao *bitnog dijela cjelovitog odgoja* ljudske osobe.

NEKI NOVI NAGLASCI: Drugi vatikanski Sabor označio je važan zaokret i na ovom području, bilo novim viđenjem Crkve i njezina poslanja, bilo osjetljivošću koja je nastala s obzirom na vrednote modernog svijeta (laičnost, religiozna sloboda, demokratski osjećaji, netrpeljivost prema svakom obliku povlastica itd.). U mnogim društvima, pogotovo gdje su katolici brojnija skupina (Njemačka, Austrija, Italija, Južna Amerika itd.) iniciran je proces kritičkog premišljanja, između ostalog i glede opravdanosti školskog vjeronauka u njegovom tradicionalnom obliku. Školski vjeronauk shvaćen kao kateheza našao se u opasnosti da, u mjeri u kojoj se prestavlja »dručkiji« od ostalih predmeta, završi u postupnoj marginalizaciji u ambijentu škole, a u svom naravnom ombijentu, koji je *crkvena zajednica*, zapravo ni ne dobije šansu prave afirmacije. Svjesni potrebe jasnog razlučivanja između školskog vjeronauka i župske kateheze, Kongregacija za kler je izdala 1997. godine Opći direktorij za katehezu u kojemu stoji: »... potrebno je založiti se kako bi školski vjeronauk prema svojim pretpostavkama odgovorio na svoju posebnu svrhu i obilježja« (br. 74).

Ono što školskom vjeronauku da je posebno obilježje jest činjenica da je pozvan prodrijeti na područje kulture i imati veze s ostalim ljudskim znanjima. Naime, kao izvorni oblik služenja Riječi školski vjeronauk uprisutnjuje evanđelje u osobnom, sustavnom i kritičkom procesu asimilacije kulture. Stoga je potrebno – čitamo dalje u Direktoriju – »da školski vjeronauk bude, kao i

ostali školski predmeti, jednako zahtjevan u susatvnosti i strogosti poput ostalih predmeta. On mora prikazati kršćansku poruku i događaj istom ozbiljnošću i dubinom kojim ostali predmeti predstavljaju svoja saznanja«.

SVRHA I CILJEVI ŠKOLSKOG VJERONAUKA: Glavna se svrha katoličkog vjeronauka u školi kratko može naznačiti kao sustavno i što cjelovitije, dijaloški i ekumenski vrlo otvoreno, upoznavanje katoličke vjere u svim njezinim bitnim dimenzijama. A to znači, omogućiti učenicima što cjelovitije poznavanje katoličke vjere u njezinu *UČENJU* (doktrinarna dimenzija) u njezinu *SLAVLJENJU* (liturgijsko-molitvena dimenzija) u njezinom *ŽIVOTNOM OSTVARENJU* (moralna i dijakonijska te karitativno-socijalna dimenzija), te u različitim vidovima življenja vjerničkog *ZA-JEDNIŠTVA* (koinonijska dimenzija). Tako postavljena svrha katoličkog vjeronauka ukazuje da je riječ o vjerskom odgoju i obrazovanju koji se skladno ugrađuje u autentičan i cjelovit općeljudski i općereligiozni odgoj i obrazovanje kojemu, uostalom, teže sva suvremena društva, pa i suvremena pluralna škola.

Novija povijest nas upozorava i na rastuću opasnost tolikih nezrelih i onečovječujućih oblika religioznosti: raznih fundamentalizama, fanatizama, lakomislenog prijanjanja uz sekte ili sumnjive karizmatičke lidere itd. To su situacije koje ne mogu ne zabrinjavati one koji su odgovorni za odgoj. Bolna je i spoznaja da je u ovo naše doba religiozno neznanje veliko. A, poznato je također kako je baš neznanje najveći izvor predrasuda, netolerancije, prijatnji za skladan suživot i mir. Društvo je preko škole dalo šansu Crkvi. Hoćemo li je znati iskoristiti na dobro što većeg broja mladih?

Autor je župnik u Somboru i potpredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća

Pozitivno izvješće Svjetske banke o tranziciji

Hrvatska dostigla predratnu razvijenost

Unatoč visoko nestabilnom geopolitičkom okružju, Hrvatska prolazi duboku transformaciju do te mjere da je zemlja, nakon pada zabilježenog u prvim ratnim godinama, stigla na svoje predratne gospodarske pozicije, stoji u analizi Svjetske banke o tranzicijskim ciljevima Hrvatske, a koju donosi zagrebački »Vjesnik«.

Promijenjeni su i provedeni zakoni o tržištu, reformirane institucije, a transformacija je ubrzana poslije izbora 2000. godine otvaranjem Hrvatske globalnim tržištima preko WTO-a i Cefte, suradnjom sa susjedima jugoistočne Europe i, naročito, potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom unijom.

Pod nazivom »Strategijom rasta kroz europske integracije«, ta analiza ili memorandum prvi je takav uradak Svjetske banke koji se bavi zemljom što nije čak ni formalni kandidat za Europsku uniju.

Glavna je poruka analize da proces stabilizacije i pridruživanja Hrvatskoj nudi integracijske elemente gotovo jednake onima iz europskih sporazuma potpisanih sa zemljama kandidatima i onima koje će tek pristupiti.

Budući da ovdje nema politike tipa suradnje s Haaškim sudom za ratne zločine, prognoze su daleko više op-

timistične. Problemi nisu nerješivi ili rješivi tek na duge staze, sugeriraju autori analize.

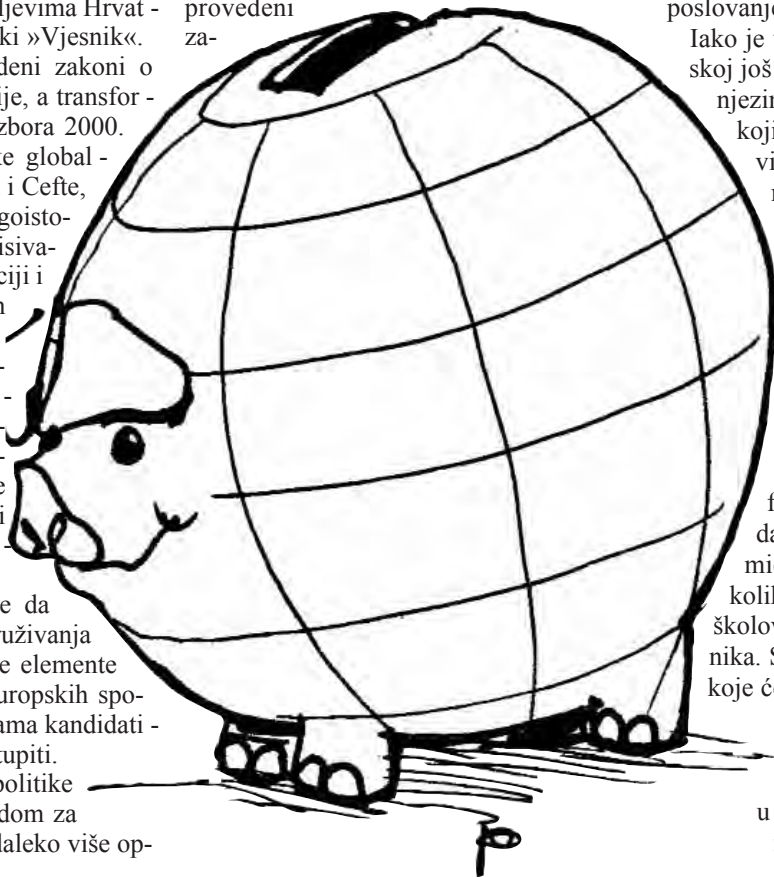
Uvjeti da Hrvatska postane ekonomski snažnom zemljom spremnom za ulazak u Veliku Europu jesu stabilne institucije i provedeni za-

koni, tržište novca i rada koja funkcionira, financijska i makroekonomska stabilnost, održivost socijalne i ekološke komponente društva, efikasno uključivanje u europsku infrastrukturnu mrežu te dinamično i poslovno orijentirano okružje za poslovanje.

Iako je velik dio posla obavljen, Hrvat-skoj još manjkaju – do punog korištenja njezinih potencijala – zakoni i praksa kojima će se regulirati pitanje imovine ili prava kreditora. Uz reformu bankovnog sustava i opću liberalizaciju trgovine, treba stvoriti uvjete za rad i rast privatnog sektora.

Problemi su nazvani »jezgrom« prepreka, a njihovim uklanjanjem smanjit će se i glavni hrvatski problem – stopa nezaposlenosti od 15 posto.

Fiskalna i administrativna reforma također su elementi nužni da se zemlja pretvori u živu, dinamičnu ekonomiju. Znakovito je koliko se veliki naglasak stavlja na školovanje ljudi i specijalizaciju radnika. Sugerira se brza provedba mjera koje će sve te elemente staviti na mjesto, uz isticanje važnosti što skorijeg efikasnog ugrađivanja europskih standarda u hrvatsko zakonodavstvo i, naravno, praksu. ■

Srbija i dalje među posljednjima u procesu tranzicije

Na razini Indije i Pakistana

»Srbija u posljednjih 12 godina sprovođenja tranzicije zaostaje za ostalim bivšim jugoslavenskim republikama, a još više u odnosu na bivše socijalističke zemlje istočne i centralne Europe«, izjavio je, kako prenosi B92, predsjednik Saveza ekonomista Srbije Dragan Đuričin na prošlotjednom otvaranju regionalnog susreta ekonomista u hotelu »Maestral« u Miločeru. Đuričin je ocijenio kako je jedna od šansi za Srbiju integracija, ali je istakao da strategiju treba prilagoditi stupnju ekonomskog razvoja, pošto nisu sva rješenja primjenljiva u Srbiji. »Srbija je je-

dva prešla prag nisko razvijenih zemlja od 745 dolara bruto domaćeg proizvoda po glavi stanovnika (per capita), a trenutno per capita u Srbiji iznosi nešto više od tisuću dolara«, naveo je on. Đuričin je podsjetio kako je na početku 2003. godine bruto domaći proizvod u Srbiji iznosio 45 posto od bruto domaćeg proizvoda iz 1990. godine. »Srbija je stagnirala od 1980. godine do 1990. godine, s obzirom da je bruto domaći proizvod u 1980. bio na istoj razini kao 1990. godine, što znači da posle 23 godine, Srbija ima 45 posto bruto domaćeg proizvoda«, istakao je on.

Prema njegovim riječima, trenutni nivo privatizacije u Srbiji je takav da je u ovom trenutku privatizirano oko 65 posto kapitala komercijalnog sektora.

Predsjednik Saveza ekonomista Srbije naveo je da su pripreme za privatizaciju u javnom sektoru učinjene i dodao kako privatizacija u toj oblasti treba krenuti na jesen. Također je ocijenio da se po nivou nacionalnog dohotka Srbija i Crna Gora nalaze na razini »tradicionalno i poznato nerazvijenih zemalja, kao što su Indija i Pakistan«. ■

Policija SCG preuzima nadzor granice s Hrvatskom

Vojska se povlači s granice ?

Glavna tema ovojotjednih razgovora u Vukovaru bilo je, kako pišu hrvatski mediji, povlačenje Vojske Srbije i Crne Gore s granice prema Hrvatskoj. Prema dobro obaviještenim izvorima iz Vukovara, Vojska SCG se sa svojih položaja povukla za vrijeme vikenda.

Pripadnici Vojske SCG mogli su se sa hrvatske strane ranijih godina vidjeti golim okom, kao i njihovo naoružanje, koje je bilo okrenuto prema Hrvatskoj. Iz diplomatskih izvora potvrđeno je da se Vojska povlači, jer je takav zaključak donesen na sjednici Ministarskog vijeća SCG još prije mjesec dana.

Iako ova informacija nije službeno potvrđena, dobro obaviješteni izvori tvrde da je to rezultat dosadašnjih napora, ali i nedavnoga posjeta predsjednika *Stjepana Mesića* Beogradu. Mesić je izjavio da je s predstavnicima SCG za svoga boravka u Beogradu razgovarao i o povlačenju vojske s granice, te da mu je obećano da će se to dogoditi. Prema neslužbenim informacijama iz PU vukovarsko-srijemske, nadzor nad cijelom kopnom granicom s Hrvatskom preuzela je policija Srbije i Crne Gore, a za riječnu granicu na Dunavu još nema informacija.

U međuvremenu, načelnik Službe za in-

formiranje Novosadskog korpusa Vojske Srbije i Crne Gore potpukovnik *Milomir Nastić* opovrgnuo je informaciju da se vojska povlači s granice prema Hrvatskoj i da nadzor granice preuzima policija. Nastić je u izjavi agenciji Beta rekao kako »za sada ne postoji mogućnost« za takav korak jer policija još nije obučena za nadzor granice. Na to je, u intervjuu novosadskom »Dnevniku«, *Stjepan Mesić* izjavio kako ga »ne zanima izjava jednog generala, pukovnika, ili potpukovnika... Stav srpskog vodstva je da se na granici prema nama urede odnosi kakvi su u modernoj Europi. Tako će vjerojatno i biti, a što bude prije, bit će bolje.«

Prema anketi britanskog turističkog magazina »Wanderlust«

Dubrovnik – najpopularniji turistički grad na svijetu

Čitatelji britanskog turističkog magazina »Wanderlust« izabrali su Dubrovnik za najpopularnije turističko odredište na svijetu u kategoriji gradova. Dubrovnik je pobijedio ispred peruanskog Cuzcoa, Venecije i južnoafričkog Cape Towna, a posljednji pobjednik Sydney nije ušao među prvih pet. U popratnom komentaru se naglašava da je Dubrovnik novina na top-listama.

Dodaje se da se radi o gradu koji je početkom 90-ih bio prisutan na televizijskim ekranima zbog ratnih razaranja, a tek je nedavno počeo vraćati tisuće posjetitelja upoznatih s njegovim prijeratnim šarmom, kao i onih koji po prvi puta upoznaju mediteranske draži. ■

Nakon prodaje »Beopetrola« ruskoj kompaniji INA formira svoju firmu u Srbiji

Član uprave INA *Željko Vrbanić* najavio je da će ova hrvatska naftna kompanija sljedećeg mjeseca otvoriti svoje poduzeće u Srbiji.

»Do sada smo u Srbiji bili prisutni samo preko zastupnika, ali od sljedećeg mjeseca otvaramo svoje poduzeće«, rekao je Vrbanić novinarima iz Srbije i Crne Gore koji su posjetili 79. zagrebački Velesajam, prenosi Beta. Prema njegovim riječima, INA je bila u pregovorima s Vladom *Zorana Đinđića* da se od imovine Naftne industrije Srbije (NIS), »Naftagasprometa« u Hrvatskoj i Ininine imovine u Srbiji, formira zajedničko poduzeće sa sjedištem u Beogradu. »Tom prijedlogu jedino se usprotivio ministar za privredu i privatizaciju Srbije *Aleksandar Vlahović*«, rekao je on. Vrbanić je dodao i da su sve Inine pumpe u Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori vraćene toj kompaniji, jedino u Srbiji nisu, ali »će uskoro biti vraćene, jer je sudski spor u tijeku«. Kako je rekao Vrbanić, INA ima interes da surađuje s NIS-om, a u tijeku su i pregovori oko njihovih zajedničkih poslova u Iraku. ■

Klirinško potraživanje bivšeg SSSR-a od bivše SFRJ

Hrvatskoj pripada 23 posto duga

Predstavnici vlada Hrvatske, BiH, Makedonije, Srbije i Crne Gore i Slovenije ove su sedmice, kako je objavila Hrvatska televizija, u Moskvi s predstavnicima Ruske Federacije potpisali memorandum kojim se utvrđuje visina klirinških potraživanja nekadašnje SFRJ prema bivšem SSSR-u.

Memorandumom se visina tih potraživanja utvrđuje na 1,292 milijarde klirinških dolara, a države nasljednice same će o tempu i načinu isplate voditi dodatne pregovore s Ruskom Federacijom o svom pripadajućem dijelu, načinu i dinamici prebijanja duga.

Hrvatskoj prema toj podjeli pripada 23 posto, ili 297,1 milijun klirinških dolara. Klirinški dolar obračunavat će se prilikom aranžmana Rusije i bivših jugoslavenskih republika po ključu 62,5 američkih centi za obračunski klirinški dolar, što znači da bi hrvatski dio iznosio 186 milijuna dolara. ■

Lazo Vojnić Hajduk, predsjednik IO HNV, o prijenosu osnivačkih prava nad medijima

»Nema logičnijeg poteza«

Treba pronaći pravi način i pravu mjeru oblikovanja takvog nacionalno-manjinskog medija koji će biti u isto vrijeme i u funkciji izgradnje i očuvanja nacionalne svijesti i u funkciji izgradnje demokratskog i civilnog društva* Stvoriti povoljne uvjete za medijsku neovisnost, vanjsku i unutaranju* Tražiti ćemo od Pokrajine neku vrstu garancije za maksimalnu financijsku podršku u sferi informiranja

Piše: Jasminka Dulić

Novinsko-izdavačku ustanovu »Hrvatska riječ« Skupština AP Vojvodine osnovala je 2002. godine, na temelju prava nacionalnih manjina na informiranje na vlastitom jeziku. Nedugo nakon što je osnovana ova novinsko-izdavačka ustanova, donijet je republički Zakon o informiranju koji predviđa da niti Republika niti Pokrajina ne mogu više biti osnivači medija.

Budući da su tijekom ove godine formirana nacionalna vijeća manjina u Srbiji i Crnoj Gori, čije su ingerencije u oblasti obrazovanja, kulture, jezika i informiranja, pokrajinsko Tajništvo za informiranje predložilo je da se osnivačka prava nad novinsko-izdavačkim kućama i ustanovama, čiji je osnivač pokrajinska Skupština, prenese na nacionalna vijeća. Takav prijedlog je izazvao različite reakcije u samim manjinskim zajednicama, pa su se u javnosti iznosile i različite sumnje je li to najbolje rješenje u ovom momentu, te jesu li nacionalna vijeća one institucije koje trebaju preuzeti osnivačka prava nad manjinskim novinsko-izdavačkim kućama.

Predsjednika Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća Lazu Vojnić Hajduka pitali smo kakav je stav Izvršnog odbora HNV-a o ovom prijedlogu. »Obveza nacionalno-manjinskih vijeća je boriti se za puno ostvarivanje prava manjina u različitim sferama, pa tako i u sferi informiranja, jer je ono od veoma velike važnosti za formiranje i očuvanje nacionalne svijesti. U po-

Lazo Vojnić Hajduk

litičkoj svijesti hrvatske zajednice je već dugo prisutna težnja za punim ostvarivanjem zajamčenih prava, i to na takav način da sama zajednica odlučuje o načinu korištenja, reguliranju i operacionalizaciji tih prava. To praktično znači, ako govorimo o školstvu, onda je hrvatska zajednica ta koja treba odlučivati na koji način i do kojeg obima će organizirati i osnivati obrazovne institucije, zalagati se za odgovarajuće školske programe i znanja koja korespondiraju s nacionalnim identitetom. Ako go-

vorimo o kulturi, zajednica treba procjenjivati koje su joj institucije potrebne i na koji način ih želi organizirati i s kojim sadržajem. U sferi informiranja, uvažavajući pri tome sve principe novinarske profesije, logično je da želimo takve medije koji će biti prilagođeni potrebama naše zajednice. S obzirom da smo formirali vlastito nacionalno vijeće s ciljem ostvarenja funkcionalne nacionalno-manjinske samouprave, sasvim je prirodno da osnivačka prava, što podrazumijeva kako preuzimanje nadležnosti tako i preuzimanje odgovornosti, prelaze na HNV«, rekao je Vojnić Hajduk. **DEFINIRANJE STATUSA:** Za razliku od drugih nacionalnih manjina u Vojvodini, koje su u cijelom periodu nakon Drugog svjetskog rata od 1945. godine pa do danas imale svoje informativne kuće, Hrvati u Vojvodini nisu imali niti jedan medij na svom jeziku nakon što je 1956. ugašen tjednik »Hrvatska riječ« i ukinut radio program na hrvatskom jeziku.

Informiranje na hrvatskom jeziku jedna je od sfera djelovanja HNV-a. Kakvo je Vaše viđenje medija na hrvatskom jeziku, danas kada je ponovno formirana NIU »Hrvatska riječ«? »Treba pronaći pravi način i pravu mjeru oblikovanja takvog nacionalno-manjinskog medija koji će biti u

Dilema koja u biti ne postoji

»Postavlja se u javnosti u posljednje vrijeme neprestana dilema koja u biti ne postoji, a to je da se brkaju ingerencije političkih stranaka i nacionalnih vijeća. Prema postojećem Zakonu, nacionalna vijeća su predstavnička tijela nacionalnih manjina kojima je dana određena ingerencija oko zaštite i očuvanja nacionalnog identiteta preko obrazovanja i informiranja na materinjem jeziku, te očuvanja i razvika vlastitog jezika i kulture«, kaže Lazo Vojnić Hajduk.

»Nacionalne političke stranke, s druge strane, moraju djelovati u političkoj sferi i

na tom polju stvarati preduvjete ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina. Zna se, uostalom, što je osnovna logika političkih stranaka. To je borba za vlast, odnosno za participaciju u vlasti na svim razinama. S takvog stajališta je možda apsurdno govoriti u terminima borbe za vlast unutar Hrvatskog nacionalnog vijeća. Ako se ova distinkcija ne uoči i ne prihvati od onih koji obnašaju važne funkcije unutar hrvatske zajednice, dolazi do značajne blokade bilo kakvog političkog ustrojstva unutar hrvatske zajednice na ovim prostora.«

isto vrijeme i u funkciji izgradnje i očuvanja nacionalne svijesti i u funkciji izgradnje demokratskog i civilnog društva. U tome se trebamo oslanjati na iskustva razvijenih demokratskih zemalja. Drugim riječima, nacionalno i demokratsko ni u kom se slučaju ne isključuju, i samo ukoliko se vodi računa o ove dvije navedene funkcije, nacionalno-manjinski mediji doprinosti će daljnjoj demokratizaciji našeg društva i integraciji nacionalne manjine u društvo», smatra Lazo Vojnić Hajduk.

Posljednjih tjedana pojedini politički djelatnici u samoj hrvatskoj zajednici iznosili su različita viđenja glede poželjnog statusa manjinskih medija, izražavajući pri tome različite strepnje oko daljnjeg opstanka NIU »Hrvatska riječ« ukoliko osnivačka prava pređu na nacionalna vijeća koja za sada nemaju osigurana financijska sredstva: »Prvo što želim istaći je da se samim prijenosom osnivačkih prava u suštini ne događaju velike promjene u načinu financiranja NIU »Hrvatska riječ«, i dalje Pokrajina treba financirati izdavanje tjednika na hrvatskom jeziku, i ja sam uvjeren da tu ne bi trebalo biti problema, a HNV će se uvijek zalagati da se pravo na informiranje na vlastitom jeziku ostvaruje. Ono što mi želimo jest profilirati jedan informativni sustav hrvatske manjine. To se postiže prvenstveno takvim institucionalnim rješenjima koja isključuju zlouporabe i monopole, bilo iz

sфере tržišta bilo monopola koji se svode na propagandu interesa političkih struktura. S druge strane, ukoliko se u skorije vrijeme ne definira jasna informativna strategija hrvatske manjinske zajednice, postoji opasnost da informativne kuće postoje isključivo same radi sebe, čime se stvara izuzetno povoljno tlo za 'vladavinu medokriteta'. To je nešto najgore što se može dogoditi našoj zajednici i iz tih razloga koristimo svu svoju energiju i umješnost za što skorije definiranje statusa mlade novinsko-izdavačke kuće »Hrvatska riječ« koja je za sada jedina takve vrsti u našoj zajednici. Želimo stvoriti povoljne uvjete za medijsku neovisnost, vanjsku i unutar-nju, te time osigurati javni interes u procesu informiranja, napose interes izgradnje i očuvanja nacionalne svijesti«, rekao je Vojnić Hajduk.

Zakonske osnove

U Informaciji, koju je usvojilo Izvršno vijeće AP Vojvodine na svojoj sjednici održanoj 8. kolovoza 2003. godine, iznose se i polazne osnove, odnosno odredbe zakona od kojih polazi prijedlog strategije usklađivanja novinsko-izdavačkih ustanova, čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine, sa Zakonom o javnom informiranju. Kad se radi o nacionalno-manjinskim medijima onda se, za razliku od medija na srpskom jeziku, polazi kako od Zakona o javnom informiranju, tako i od Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina.

U Zakonu o javnom informiranju je određeno da osnivači javnih glasila ne mogu biti ni posredno ni neposredno, država ili teritorijalna autonomija, osim ukoliko je to predviđeno posebnim zakonom kojim se uređuje oblast radiodifuzije. Određeno je također da javna glasila, čiji su osnivači država i teritorijalna autonomija, ili ustanova, odnosno poduzeće koje je u pretežnom dijelu u državnoj svojini ili glasilo koje se u cjelini ili pretežno financira iz jav-

nih prihoda, a na koje se ne primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje oblast radiodifuzije, prestaju s radom u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, odnosno do 22. travnja 2005. godine. S druge strane, prema istom Zakonu o javnom informiranju, Republika, Autonomna Pokrajina, odnosno lokalna samouprava, dužne su osigurati dio sredstava ili drugih uvjeta za rad javnih glasila na jezicima nacionalnih manjina i etničkih zajednica, budući da na temelju člana 17. Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na potpuno i objektivno informiranje na svom jeziku, uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmjenu informacija i ideja putem tiska i drugih sredstava javnog priopćavanja. Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo osnivati i održavati medije na svom jeziku, a država je dužna osigurati barem dio sredstava i drugih uvjeta za funkcioniranje manjinskih medija. ■

PRVI KORAK: Kako će se to učiniti? »Prvi korak nametnula nam je sama objektivna politička i zakonska stvarnost. Naime, 8. rujna 2003. godine je pokrajinsko Tajništvo za informiranje poslalo Hrvatskom nacionalnom vijeću informaciju o strategiji usklađivanja novinsko-izdavačkih poduzeća i ustanova, čiji je osnivač Skupština AP Vojvodine, sa Zakonom o javnom informiranju. Strategijom je predloženo da se osnivačka prava postojećih manjinskih glasila, kojih je osnivač AP Vojvodina, prenesu na nacionalna vijeća. Pri tome se pokrajinsko

Tajništvo za informacije obvezuje da će, prije donošenja odluke o prenošenju osnivačkih prava, kod Direkcije za imovinu Vlade Republike Srbije pokušati osigurati poslovni prostor koji ustanova koristi ili neki drugi adekvatni poslovni prostor koji je neophodan za obavljanje djelatnosti. Budući je dat rok od 20 dana da se nacionalna vijeća izjasne i izvijeste o svom stavu pokrajinsko Tajništvo za informacije, Izvršni odbor Hrvatskog nacionalnog vijeća je na svojoj sjednici održanoj 20. rujna razmatrao ovaj prijedlog u posebnoj točki dnevnog reda. U raspravi je posebno naglašena problematika izvora financiranja, odnosno na koji način će država ispuniti svoju obvezu i osigurati preduvjete za informiranje nacionalnih manjina na vlastitom jeziku. Prijenos osnivačkih prava na nacionalna vijeća bez toga da se osigura i financiranje informativnih kuća je neprihvatljivo jer to znači gašenje informativnih institucija. U informaciji se, doduše, pokrajinsko Tajništvo izjasnilo o tome kako će i dalje pronaći načina da se financiraju informativne kuće, ali to za nas još nije sasvim dovoljno i tražiti ćemo od Pokrajine neku vrstu garancije za maksimalnu financijsku podršku u sferi informiranja«

Dakle, nedoumice su isključivo u sferi financiranja, hoće li se i u kojoj mjeri i sljedećih godina financirati djelatnost NIU »Hrvatska riječ«. Postoje li još neke nedoumice u Izvršnom odboru HNV-a? »Ako se iz proračuna osiguraju sredstva za financiranje novinsko-izdavačke djelatnosti, onda nema logičnijeg poteza nego da se osnivačka prava prenesu na Hrvatsko nacionalno vijeće i da nacionalno vijeće odgovorno i svrsishodno upravlja informiranjem u vlastitoj zajednici«, istakao je Lazo Vojnić Hajduk, i priopćio: »Na ovakvim pretpostavkama Izvršni odbor HNV je donio jednoglasno odluku da se prihvataju osnivačka prava na Novinsko-izdavačku ustanovu Hrvatska riječ.« ■

Srbija među ideologijama: tranzicija traje, ljevica u »ostavi«

Ovdje se ne zna tko je tko

U većini europskih zemalja u tranziciji socijaldemokratski blok poniženom i uvrijeđenom radniku nudi program koji neće stvarati socijalne slučajeve.

Iako u Srbiji postoji više političkih stranaka u DOS-u koje u nazivu imaju odrednicu socijaldemokratski, ili se programski pozicioniraju kao lijevo od centra, analitičari tvrde kako se ovdje teško može reći tko je ljevica, tko centar, a tko desnica.

DJELA ĆE DEMANTIRATI RETORIKU: Prema najnovijim istraživanjima Centra za politikološka istraživanja javnog mnijenja Instituta društvenih nauka, koja su rađena na temu političkih uvjerenja građana Srbije, vidi se, kaže za naš list sociolog profesor dr. Jovan Komšić, da se za ljevicu izjašnjava 7 procenata ispitanika, između ljevice i centra preko 10 procenata, za centar se opredjeljuje 28 posto, između desnice i centra 10 posto, a za desnicu 4 procenata anketiranih. Najveća grupacija, 40 posto njih, ne zna gdje bi sebe svrstala.

»Iako bi se moglo očekivati da radnici, ljudi niže ili pak srednje stručne spreme, budu ideološki opredijeljeni ka ljevici, istraživanja pokazuju da nije tako. Nekvalificirani i polukvalificirani su dominantno opredijeljeni za centar, ili su između ljevice i centra« objašnjava dr. Komšić. »Sljedeći izbori će biti puni partijskih ponuda koje će se manje obraćati stabilnim socijalnim slojevima, kojih i nema, jer srednja klasa se tek oporavlja, a više radništvu, koje je u previranju zbog transformacije i neizvjesnosti zaposlenja.

Postoje stranke u Srbiji koje već u samom nazivu imaju oznaku socijaldemokracije, ali mi nemamo jaku socijaldemokratsku opciju, ocjenjuje dr. Komšić. To tumači rezultatom prethodnog perioda, u kojem su svi ključni pojmovi i vrijednosti deformirani, odnosno razoreni. Čak je razoren i sam pojam ljevice. Po njemu je baš Miloševićev sustav, deklarirajući se za ljevicu, proizveo da se mnoge socijalne i političke posljedice mogu prepoznati u sferi desnih ekstremno nacionalističkih ili tradicionalističkih rezultata.

Suradnik Instituta za europske studije mr. Miša Đurković smatra da je korištenje pojmova lijevo i desno u Srbiji uglavnom besmisleno i kako služi samo za zamagljivanje pravih problema.

»Svi ti problemi su i dan-danas prisutni i nije se otišlo ni korak dalje od prije jednog desetljeća. I sada imamo na vlasti interesnu grupu koju ne zanima nikakva ideologija već očuvanje gole vlasti. Za taj cilj su očigledno dozvoljena sva sredstva, poput otimanja, laganja, krađe, prisluškivanja, podmićivanja. Ovdje se još radi o borbi za uspostavljanje elementarnih pravila igre. Tek nakon toga će se moći govoriti o ozbiljnijim vrijednosnim i ideologijskim razlikama koje bi se pozicionirale na političkoj sceni«, kaže Đurković.

Povjesničar Predrag J. Marković ocjenjuje da građani Srbije danas ne znaju što je ljevica, a što desnica. Smatra da je tome donekle kriv i komunistički odgoj, koji je doprinio da su danas čak i desničari pretežno formirani iz odnosa prema komunizmu. Ističe da je politička tradicija Srba da uvijek naginju ka centru ulijevo i da oni nikada nisu imali ozbiljnu desnu političku tradiciju.

Nijedna politička partija nema iskristaliziranu ideo-

»Ljevica koja bi

iskreno stala iza

radnika, bila bi

potrebna Srbiji.

Ovako su

radnici, kao

najveći gubitnici

tranzicije,

žrtvovani od svih

stranaka i

nitko ne radi u

njihovom

interesu«

logiju, niti se nje drži, smatra Marković i kaže da »kada bi se pogledali partijski programi JUL-a i DHSS-a, vidjelo bi se kako je razlika samo u imenu, a da svi u svojim programima imaju isto: demokracija, europske integracije, ljudska prava«. U suštini, kod nas imena služe samo za legalizaciju stranaka, ocjenjuje.

»Ljevica koja bi iskreno stala iza radnika, bila bi potrebna Srbiji. Ovako su radnici, kao najveći gubitnici tranzicije, žrtvovani od svih stranaka i nitko ne radi u njihovom interesu«, ocjenjuje Marković. »Za to će na sljedećim izborima biti različitih pokušaja svih stranaka da materijaliziraju i kapitaliziraju radničku muku, ali pitanje je tko će iz toga izvući politički profit. Najveći profit će pokušati dobiti radikali i SPS, a hoće li to uspjeti, uskoro ćemo vidjeti.

A ŠTO ĆE BIRAČI: »Desnica je u Srbiji jasno profilirana i većina stranaka se gura na prostoru desno od centra. Pošto tu više nema mjesta, sigurno će doći do okrupnjavanja, s tim što će neke od stranaka otpasti«, smatra suradnik Instituta društvenih nauka profesor dr. Ognjen Pribičević.

»Na ljevici sada dominira SPS i velika je šteta što stranke unutar DOS koje su pretendirale na taj prostor nisu uspjele ozbiljnije ući na taj teren. A upravo će prostor ljevice biti najviše otvoren za nove ideje. U narednih nekoliko godina tu će nastati neka nova politička partija ili pokret, koji će ozbiljno pretendirati na vlast u Srbiji. Logično je da se nezaposleni i siromašni građani okreću ljevici, ali se kod nas to ne dešava, prije svega zato što je SPS s Miloševićem u tolikoj mjeri upropastio i samu ideju ljevice u Srbiji da će i narednih godina sve što se bude ticalo ljevice biti 'loš teren'. Milošević je ideju ljevice vratio desetljeće nazad.

Ni upravnica Centra za politikološka istraživanja i javno mnijenje dr. Ljiljana Bačević ne smatra da je stranačka diferencijacija na ljevicu, centar i desnicu potpuno profilirana danas u Srbiji.

»Stranke se koncentriraju u nekoj malo finijoj podjeli na lijevi, desni centar i sam centar. Ako se pogledaju njihovi stranački programi, na ljevici, ili negdje između ljevice i lijevog centra, može se smjestiti samo SPS«, kaže dr. Bačević.

Pominjući kako kod nas pojam ljevice izaziva asocijaciju na JUL i Mirjanu Marković, čime je kompromitiran, sugovornica kaže kako je veliko pitanje jesu li ta stranka i njoj slične stranke uopće bile ljevičarski orijentirane.

»Birači će se vezivati za stranku u kojoj prepoznaju zaštitnika svojih interesa. On je potreban biračima koji su već ugroženi reformama, a bit će još više kako one budu napredovale, i onima koji sebe doživljavaju kao žrtvu stranaka koje su sada na vlasti, kao što je DS, ili žrtvu stranke čiji se ekonomski program ostvaruje, a to je G 17 plus. Od njih ne treba očekivati da će se vezivati za te stranke, već će se vezati za DSS«, zaključuje dr. Bačević.

Ljubinka Malešević
Preuzeto iz lista »Dnevnik«

Hotel »Panonija«

Dodi, kampiraj i idi

Bio je to kraj rujna, možda u listopadu dođu neki drugi radnici i ponesu više šatora, možda nagodinu dođu opet, možda na ljeto u srpnju opet netko navrati, samo sad u većim količinama, jer je ljeto.

E, onda bi moglo već i vode nestati, a i razglas bi mogao zatajiti

Piše: Mirko Sebić

Kad se funkcionar Izvršnog vijeća Vojvodine vrati sa službenog puta po Europi, gdje obavlja veoma važne poslove i ostvaruje kontakte, ima što i vidjeti – pred svojom rođenom Banovinom nema gdje parkirati auto. Da ste kojim slučajem Vi funkcionar Izvršnog vijeća Vojvodine, koji je u ponedjeljak ujutro na posao krenuo vlastitim automobilom, sigurno bi vas iznenadilo da na vašem parking mjestu kampiraju neki nepoznati ljudi. Je li iznenađenja bilo i u kolikom stupnju, ne možemo sa sigurnošću tvrditi, ali ljudi su šatore razapeli, razglas donijeli, pištaljke koristili, a bilo je tu i nekih parola koje su spominjale babu i bager. Ljudi, njih stotinjak, su iz Srbobrana, radnici poljoprivrednog poduzeća »Elan«, a pred Izvršnim vijećem protestiraju – uz odluku da se ne maknu dok nešto ne postignu – zbog stanja u kojem se nalazi njihovo poduzeće.

U »Elan« su prije nešto više od dvije godine uvedene privremene mjere zbog dugova koji su iznosili 6,5 milijuna eura. Prije nekoliko mjeseci mjere su ukinute i od tada firmom rukovodi privremena uprava na čijem je čelu *Stojan Marinković*, pomoćnik pokrajinskog tajnika za poljoprivredu. Radnici, odnosno njihovo sindikalno vodstvo, optužuju privremenu upravu da su tvrtki napravili još dugova i da sad ukupna dugovanja iznose preko 16 milijuna eura. Za ovo su navodno sukrivci pored prinudnih upravnika i pokrajinski tajnik za poljoprivredu *Igor Kurjački* i potpredsjednik IV Vojvodine *Mile Mandić*.

ODLUČNI RADNICI: S delegacijom »Elana«, s ljudima koji su im kampirali pred vratima, razgovarali su Mile Mandić, mr. Igor Kurjački i *Dorđe Stojić*, ravnatelj Agencije za privatizaciju – Odjeljenja u Novom Sadu, a na sastanku su bili nazočni i predstavnici sindikata sa predsjednikom *Jovanom Siminom*, te predsjednik UO »Elana« *Ivan Zurković*. Na sastanku su bili i *dr. Milorad Mijatović*, predsjednik Vijeća SSSV, *Sava Crnojački*, predsjednik Vijeća SSO Srbobran i *Jelena Šešljević*,

predsjednica okrajinskog sindikata uposlenih u poljoprivredi.

Razgovori su trajali više od tri sata, poslije čega je izdano priopćenje koje obećava da će se rješenje potražiti u Beogradu. Naime, pored optužbi koje su ovom prilikom u drugom planu, radnici »Elana« traže da PIV i Agencija za privatizaciju povjere ugovor o strateškom partnerstvu stranih ulagača i srbobranskog »Elana«. Konzorcij fizičkih lica nudi 6,6 milijuna eura svježih investicija koje će pokrenuti proizvodnju, ali zauzvrat traži hipoteku na blizu 900 hektara obradive zemlje za koju se ne zna u čijem je vlasništvu. U tom i jest problem, jer ako je zemlja u državnom vlasništvu (što je i najvjerojatnije) onda nitko

ne može biti ovlašten da stavi potpis na takav ugovor, jer bi to bio protuzakonit ugovor. Inače, Izvršno vijeće se može izjasniti o privatizaciji nekog poduzeća, ali nije ovlašteno davati bilo kakvu suglasnost.

Kako bilo, izlaz će se potražiti u razgovorima s nadležnim republičkim ministarstvom i on vjerojatno neće biti baš tako efikasan i brz kako bi to željeli radnici iz Srbobrana. A oni su doputovali odlučni da ne napuste prostor ispred Banovine, dok se ne nađe neko rješenje njihovog problema. Njihov problem se, doduše, može riješiti u Beogradu, ali oni ostaju ovdje u Novom Sadu. Ipak, sutradan, u utorak, kada je bilo izvjesno kako je sastanak u Beogradu već dogovoren, radnici su se razišli.

KVAZISOCIJALNI IGROKAZ: Ovaj novi oblik prosvjeda i izražavanja javnih zahtjeva prema vlastima, uostalom kao i prethodni koji se temeljio na blokiranju saobraćajnica, ima svog dalekog pretka u parateatarskim zbivanjima iz perioda kad se SM učvršćivao na vlasti. Kao što je blokada putova po Vojvodini blijeda slika slavne »balvan« prošlosti, i u svom simboličkom kodu i kolektivno nesvjesno gaji daleke veze s hajdučkim anarho-individualizmom, tako je i ovo »opsjedanje« Banovine mala, sasvim majušna repličica na slavne dane kada su »rušili vladu u Novome Sadu«. Doduše, tih stotinjak ljudi raspoređenih po stepeništu glavnog ulaza u Izvršno vijeće, šćućurenih u dva-tri šatora, neće nikog i ništa rušiti, ali nemaju ni rješenje za to što nisu primili 22 plaće. A, što je možda još strašnije, nisu ni u mogućnosti oblike svojih socijalnih i političkih dilema izraziti drugačije nego posegnuvši za jednim starim, parateatarskim, kvazisocijalnim igrokom. Cinici bi rekli kako su se ovi jadni ljudi našli u unakrsnoj vatri između brojnih socijaldemokratskih partija koje se bore za vlast i koje za socijaldemokraciju, kao i za bilo što drugo osim gole vlasti, zaboje partijski program. Nemoj da nas sad netko uvjerava kako je ovo vrijeme bez ideologije, jer je partijska ideologija prevaziđena. To nešto

mного podsjeća na ono vrijeme kad su nam objašnjavali kako je moral prevaziđen, pa ga zato i nema. Poslije je bilo lako klati, paliti i protjerivati.

Radnici su se mirno razišli poslije dva desetaka sati provedenih pred Banovinom, u ponedjeljak naveče posjetio ih je i razgovarao s njima i *Miodrag Isakov*, potpredsjednik srbijanske Vlade i predsjednik Reformista Vojvodine – socijaldemokratske partije. Bio je to kraj rujna, možda u listopadu dođu neki drugi radnici i ponesu više šatora, možda nagodinu dođu opet, možda na ljeto u srpnju opet netko navrati, samo sad u većim količinama, jer je ljeto. E, onda bi moglo već i vode nestati, a i razglas bi mogao zatajiti. ■

Mato Groznica, potpredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća

Inzistirajmo na zajedništvu

Hrvati kao »nova« nacionalna manjina praktički počinju od temelja * Etnička struktura je u pojedinim mjestima Srijema toliko promijenjena da još postoji samo spomen da su tu stoljećima živjeli Hrvati * Trebat će vremena da se stvari poravnaju do te razine da iščeznu iz svijesti naroda i pređu u anale * Sadašnja politika Hrvatske je sustavnija i pokriva širi aspekt života ovdašnjeg hrvatskog čovjeka i to sve skupa odaje dojam riješenosti vlasti u Hrvatskoj da ne dopusti mačehinski odnos prema autohtonom hrvatskom narodu

Razgovor vodio: Zvonimir Perušić

Mr. Mato Groznica jedan je od četiri potpredsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća i nedvojbeno je jedan od angažiranih ljudi na planu očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta Hrvata u SCG. Spada u red mladih intelektualaca u rukovodstvu hrvatske nacionalne zajednice. Živi, kako sam kaže, na relaciji između srijemskih Golubinača i Beograda.

HR: Kako Vi, kao potpredsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužen za područje Srijema i Beograda, ocjenjujete sadašnji položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori?

Možemo to promatrati s mnogo gledišta i sa svakog od njih stvari će biti drugačije i sukladno tome možemo imati različit sud. Moglo bi se čak dogoditi da ti zaključci budu u većoj ili manjoj količini. Dok, s jedne strane, imamo još uvijek primjetan animozitet naspram Hrvata u Srbiji i Crnoj Gori, čiji razlozi se kriju u proteklom desetljeću, pa čak bi se to moglo provući i dublje u povijest, s druge strane, bilo bi neobjektivno i nedobro namjerno ne primijetiti da se uspostavom boljih susjedskih odnosa dviju država, i položaj ovdašnjih Hrvata započinje rješavati sustavno i u okviru zakonskih regulativa, kako države u kojoj živimo, tako i pod nadzorom svjetske javnosti. Zakon o zaštiti prava manjina, barem i formalno potvrđuje riješenost vlasti da se okrene putu ka međunarodnim interakcijama, za koje vrijede visoki kriteriji i standardi. Zaštita prava manjina jedan je od osnovnih uvjeta i jedan od ključeva suvremene demokracije. Položaj Hrvata nije na zavidnoj razini, jer pored toga što nam je omogućeno postojanje hrvatskih institucija, među njima svakako najznačajnija HNV, nije vidljiva ozbiljnija potpora. Svakako da izostanak brige nije primjetan samo u slučaju Hrvata, ali većina nacionalnih manjina ima kakve-takve institucije, neke čak vrlo dobro organizirane, dok Hrvati kao »nova« nacionalna manjina praktički počinju od temelja. Dakle, vidan je nedostatak iz-

građenih institucija.

HR: Ratne devedesete godine nisu svi Hrvati u SCG jednako proživjeli. U Srijemu je, čini se, bilo najgore. Što se zapravo tih godina dešavalo u srijemskim mjestima?

Što se događalo? Teško je reći, jer prilično se toga događalo pod okriljem kojekakvih tajnovitosti, i od mjesta do mjesta, bilo je više ili manje nepodnošljivo. Teško da možemo ovdje i na ovaj način reći što se zbilo, jer to zahtijeva detaljnu analizu. Naime, postojali su Kukujevci, Gibarac, Hrtkovci, Golubinci, Novi Slankamen, Beška i druga mjesta, i još uvijek postoje, ali više to nisu mjesta koja nalikuju na ono što su bila do devedesetih. To više nitko ne može zanijekati. Etnička struktura je u pojedinim mjestima toliko promijenjena da još postoji samo spomen da su tu stoljećima živjeli Hrvati. Više nije nikakva hrabrost reći da je bilo pojedinačnih slučajeva ili organiziranog nasrtanja. Ja vam ovdje neću ništa novo reći ako kažem da je bilo pritisaka, maltretiranja svakojake vrste, sve do surovih fizičkih likvidacija. Pored toga što je Srijem bio predmet pozornosti s obje strane granice, evidentno je da je to pratila i međunarodna javnost. Pojedinci su već optuženi pred Međunarodnim sudom, između ostalog i za događaje koji su se ovdje zbili, te će ti sudski procesi, nadamo se, u nekoj mjeri pomoći saznavanju istine, odnosno pružanju bar djelomične satisfakcije. Svima koji su u tome sudjelovali, u smislu katarze, mislim da bi koristilo priznanje vlastitih zabluda, te neophodan korak ka zacjeljenju rana koje su učinjene.

HR: Imate li podatke o tome koji se Hrvata iselilo iz Srijema?

Ja osobno, precizno ne znam, ali do toga bi se eventualno moglo doći preko župnih ureda, jer većina iseljenih Hrvata su bili katoličke vjeroispovijesti i većina je trebala pomoć Crkve prilikom odlaska u Hrvatsku. To je pogotovu bilo izraženo u ranim devedesetim, kada su župnici praktički bili jedini koji su zastupali interese Hrvata. O tome bi trebalo konzultirati

rati knjige *vlč. Marka Kljajića*, petrovaradinskog župnika, koji je u dobroj mjeri pobilježio obitelji koje su imale nekakvu vezu s Crkvom, a koji su se odselili na razne strane. Sjećam se podataka iz njegove knjige »Golubinci kroz povijest«, u kojoj daje poimeničan popis 220 obitelji, sa 855 osoba koje su se odselile do početka 1996. godine. Ako tome dodamo i 28 obitelji sa 104 osobe koje su do tog vremena iseljene iz Stare Pazove, može se steći kakav-takav dojam. Pojedine prognoze govore da je otišlo više od 20.000 Hrvata iz Srijema. Treba reći da su pojedina mjesta s dominantnim hrvatskim življem, kao što su Kukujeveci i Gibarac, skoro u potpunosti napuštena od strane Hrvata. To su fakti prema kojima se možemo odnositi kao da ih vidimo ili ne.

HR: Što možete reći o konkretnim zbivanjima iz tog vremena u Vašem mjestu, Golubincima?

Ovo sam već na neki način dotaknuo. Svakako da su Golubinci, kao jedno od mjesta u kojem je živio priličan broj Hrvata, bili na meti onih koji su se zalagali, kako za »humano preseljenje«, tako i onih koji su se služili nasilnim metodama kako bi »uvjerili« ljude da se odrode od rodnoga kraja. Bilo je nekoliko veoma drastičnih slučajeva maltretiranja, i nakon svakog od tih slučajeva kao po pravilu slijedio je manji ili veći val iseljavanja. To je bilo najdrastičnije izraženo 1995. godine, kada su sustavno i organizirano pobilježene skoro sve hrvatske kuće, sa »zauzeto«. Nažalost, desilo se i nekoliko tragičnih događaja. Primjerice, u svojoj kući ubijena je djevojka, i koliko ja znam, to nije procesuirano, niti se to dovodilo u vezu s pritiskom na Hrvate. Međutim, to je za mnoge bio signal da je pakiranje kufera neizbježno. Pritisak je bio izraženiji na dobrostojeće i one koji su bili na višim položajima, što je rezultiralo odlaskom mnogih.

HR: Kako su se prema srijemskim Hrvatima u to vrijeme ponijeli njihovi susjedi drugih nacionalnosti?

Treba biti pošten i upitati se: koliko su oni upotreba mogli pomoći? Meni se čini da je i većina naših susjeda bila zatečena onim što se događalo. Dok je običan svijet sklon da gleda svoja posla, a da ga mnogo ne dotiče tuđa muka, jer takav svijet nije sklon samoorganiziranju, jer nije ga se izravno ticalo to što se događa, dotle su, kako pojedinci, tako i organizirane grupe, iako malobrojniji, pravili razne ispade i stvarali klimu u kojoj je zajednički imenitelj bio psihoza, napetost, neizvjesnost... Događa se da takovi sada pokušavaju biti vaši zaštitnici, koji vas odvajkada cijene i poštuju, samo, eto, tek im se sad ukazala prigoda da to i pokažu. Ja želim vjerovati da pošten čovjek žali što se nije moglo naći snage oduprijeti se tom ludilu u kojem su svi izgubili, zbog koga su pokidane

višestoljetne »niti zajedništva«. Takove ljude treba nalaziti i s njima tražiti načina za hod u vrijeme koje dolazi.

HR: Je li se stanje popravilo nakon promjene vlasti 2000. godine?

Jasno da jest, ali trebat će vremena da se stvari poravnaju do te razine da iščezne iz svijesti naroda i pređu u anale. Mislim da je već kroz ove tri godine ta stvar prilično pomaknuta naprijed, što ulijeva optimizam. Sve su češći odlasci s jedne na drugu stranu granice, ne samo Hrvata, nego i Srba i drugih čiji je dio obitelji ostao, odnosno otišao. Čini mi se da oni Hrvati koji su ostali, zajedno sa svojim susjedima, nastoje da ne govore mnogo o tom vremenu, kao da nikome ne godi da se prisjeća nečega što je, po meni, ipak bila jedna kolektivna nesreća.

Znanstvenik i poeta

Mr. Mato Groznica je diplomirani inženjer prometa i radi kao asistent za laboratorijske vježbe iz predmeta Planiranje prometa na Saobraćajnom fakultetu u Beogradu.

Rođen je u Sovićima u BiH 1966. godine, a od sedamdesetih živi u Golubincima (Srijem). Srednju saobraćajnu školu završio je u Zemunu, a redovne i poslijediplomske studije na Saobraćajnom fakultetu u Beogradu.

Mr. Groznica je istodobno višegodišnji suradnik Instituta Saobraćajnog fakulteta u Beogradu na vještačenjima prometnih nezgoda za potrebe sudova u Jugoslaviji. U proteklih deset godina sudjelovao je u preko 50 znanstvenoištraživačkih projekata, kao i projekata koji su u oblasti upravljanja prometom u gradu i van grada, i to na području cijele Srbije, a djelomice i izvan granica zemlje. Također je radio na projektima upravljanja prometom pomoću svjetlosnih signala, među kojima je projekt »ESIS« (Eksploatacija sistema svjetlosne signalizacije).

Iz oblasti prometa objavio je više stručnih radova u domaćim znanstvenim časopisima.

U međunarodnoj humanitarnoj organizaciji Caritas radi kao menadžer za logistiku – na poslovima prijema i distribucije humanitarne pomoći, a bio je angažiran i kao koordinator programa za područje Vojvodine.

U hrvatskoj zajednici je značajan njegov rad na polju oživljavanje kulturne djelatnosti Hrvata u Vojvodini, a i osobno se bavi književnim radom. Član je više odbora za kulturnu djelatnost, a Dekretom dijecezanskog biskupa *dr. Marina Srakića* imenovan je stalnim članom Druge biskupijske sinode đakovačko-srijemske biskupije.

HR: Radite u Beogradu. Kakva je situacija s Hrvatima u Beogradu? Tamo ih ima brojčano mnogo, ali se ne okupljaju organizirano, osim možda u Crkvi?

Nažalost, čini mi se da nitko ne poznaje pravu sliku kada je Beograd u pitanju. Uostalom, u dvomilijunskom gradu svakogubi u priličnoj mjeri od vlastitog identiteta. Ako govorimo o ciframa, tu su vjerojatno službeni podaci daleko od stvarnih. Kada je u pitanju grad, pogotovo ovako velik, tu imate jedan fenomen. Čini mi se da je u takovoj sredini u isto vrijeme i najlakše i najteže biti onaj koji je. Uolikoj masi svijeta lako se čovjek može sakriti da ga se ne prepozna, te ako mu je stalo do kakvog svog identiteta, može ga imati u svom malom kutku. Svakako da je pitanje koliko je onih kojima vremenom ne oslabi taj osjećaj pripadnosti, te se utope u svakodnevnicu koja briše mnogo toga što je individualno. S druge strane, uolikom gradu je veoma teško javno se legitimirati kao »netko drugi«, jer to izaziva pozornost takove vrste da imate osjećaj da ste obilježeni i da tko god vas pogleda – to vidi, pogotovu nakon svih ovih godina. To je, na primjer, u selu nemoguće, jer tamo vas svatko zna, zna što vam je djed radio, tko vam je stric, ujak itd., jednom riječju svi o svima sve znaju. Čak i da ne želite biti ono što ste, drugi vam ne daju. U kojoj mjeri i na koji način, ali ti si to, i druge ti nema. Čini mi se da sam upravo stoga što skoro dvadeset godina živim istodobno u Beogradu i u Golubincima, zahvaljujući toj pomoći sela i u tako velikom gradu ostao imun na mnoga uganuća koja život u tako velikoj košnici nosi.

Zbilja ne poznajem organiziranije oblike okupljanja Hrvata u Beogradu, čak mogu reći da se i u Crkvi takvo što događa rijetko. A, bez nekakve organiziranosti, nacionalni aspekt se neće moći bitnije tretirati. Mada ima vrljih intelektualaca, jer to je ipak sveučilišni grad, trgovački centar i sve što uz to ide, pitanje je u kojoj mjeri je moguće njih animirati. Upravo preko institucije HNV-a pokušavamo ponuditi mogućnost aktivnijeg sudjelovanja onih Hrvata koji za to osjećaju potrebu.

HR: Je li to put da u hrvatskoj zajednici aktivniju ulogu zaigraju i ne -

ki od velikog broja poznatih Hrvata koji žive u Beogradu – znanstvenici, političari, umjetnici, stručnjaci iz različitih oblasti?

Kao što rekoh, jedan od načina je upravo kroz programe koji bi trebao koordinirati HNV. Teško je očekivati da će bilo koji uspješan čovjek samo iz nacionalnih pobuda uzeti aktivnije sudjelovanje. Ako se to bude i događalo, bit će sporadično i sporo, ali to svakako nije razlog da se svojski ne potrudimo animirati bilo kog čovjeka. Tako vi jesu uresi naše zajednice, i njima se mora ponuditi torta i reći im: »Vi biste bili slag«. E, tu tortu netko treba napraviti, a to je jedna od zadaća onih koji su se prihvatili bilo kakove uloge u hrvatskoj zajednici.

HR: Na čelu ste jedne za Golubince izuzetno značajne institucije – HKPD »Tomislav«. Kako ova institucija funkcionira i kakva je njena uloga u očuvanju hrvatskog identiteta u ovom dijelu Srijema?

Malo u zbilji, a malo u šali, bih vas ispravio; taj značaj već polako prelazi okvir golubinačkog atara, uostalom, tko zna gdje su granice tog atara kad je polovica golubinačkih Hrvata raširena izvan Golubinača. Zadaća »Tomislava« jest da razvija i njeguje kulturu, kulturnu tradiciju i običaje Hrvata u Srijemu, Vojvodini, Srbiji i šire. S tim u svezi, kultura kao jedno od bitnih obilježja svakog naroda, zahtijeva neprestano ulaganje i brigu, kako suvremeni tokovi civilizacije ne bi prekrili onu vjekovnu baštinu koju su nam ostavili naši preci. »Tomislav« svoj rad temelji na očuvanju posebnosti srijemskih Hrvata, u zajednici s cjelokupnim hrvatskim narodom, s ostalim narodima, te zdušno želi razvijati suradnju sa svima koji uvažavaju naš nacionalni identitet. Želim gledati optimistički, pa ću reći: funkcioniramo odlično. Vidite, što reći nakon gašenja pretihodnog hrvatskog društva »Vladimir Nazor«, te nakon desetak »nekulturnih« godina, nakon svih tih rastanaka i tuga koje su odbolovane ili se još boluju, što reći nego zahvaliti Bogu da smo se 2002. godine uspjeli organizirati, i mrke i sumnjičave poglede zamijeniti osmjesima, tamburama, zdravicama, vrskom cura u kakvoj srijemskoj ili slavonskoj igri i nošnji. Valjda shvaćate što Vam hoću reći.

HR: Imate li u HKPD materijalnu potporu od Republike Srbije?

Do sada smo se obraćali za pomoć od lokalne do republičke razine. Jedino smo kod općinske i pokrajinske vlasti naišli na razumijevanje. Skromnim, ali za nas značajnim sredstvima, pomogao nas je Izvršni odbor općine Stara Pazova, te pokrajinsko Tajništvo za propise, upravu i nacionalne manjine. Zbilja su nam pomogli kad smo bili u velikoj oskudici, stoga im i ovaj puta zahvaljujem.

HR: Odlukom Vlade Republike Hr -

vatske HKPD »Tomislav« je dobio je 50.000 kuna iz državnog proračuna. Za koju namjenu ćete utrošiti taj novac?

Da, na toliki iznos smo potpisali ugovor, ali ne znam iz kojih razloga, sredstva koja smo dobili su za oko 20 posto umanjena. Moguće je da će to biti korigirano do visine ugovorenog iznosa, ali ako ne bude... Što se tiče toga kako ćemo ta sredstva utrošiti, tu nećemo imati većih problema, jer imamo ambicioznih planova. Veći dio novca će biti utrošen za potrebe glazbene i folklorne sekcije. Naime, planiramo osvojiti neke nove koreografije, među njima u prvom redu Bunjevačke igre, a što pored nošnji podrazumijeva i angažman stručnjaka. Glazbena sekcija će dobiti nešto instrumenata, te nešto potrošnog materijala što ide uz vježbanje. Koristim prigodu zahvaliti se Vladi Republike Hrvatske, kao i Veleposlanstvu, preko koga je ovo i započeto, na potpori koja je snažno odjeknula u hrvatskom narodu, te se iskreno nadamo da će ovakvi projekti postati redovita praksa i narednih godina, odnosno briga i svake buduće hrvatske Vlade.

HR: Kako ocjenjujete generalno politiku Hrvatske prema hrvatskoj dijaspori u SCG?

Iz srijemskog kuta gledano, sadašnja politika je sustavnija, izravnija, pokriva širi aspekt života ovdašnjeg hrvatskog čovjeka i to sve skupa odaje dojam riješenosti vlasti u Hrvatskoj da neće dopustiti maćehinski odnos prema autohtonom hrvatskom narodu. To pokazuje i ovaj natječaj u kome nije zaobiđena skoro nijedna hrvatska udruga. Mnogo je pitanja u kojima bi zagovor naše matične zemlje značio. Princip reciprociteta je nešto na čemu bi Hrvatska mogla više insistirati u odnosima sa SCG. Nije dovoljno donijeti određena zakonska akta, već je neophodno i osigurati njihovu provedbu. Ono u čemu je Hrvatska mogla imati više sluha kada su Hrvati u SCG u pitanju, jest lakše reguliranje hrvatskih dokumenata. Naime, ne vjerujem da hrvatski proračun ovisi u tolikoj mjeri od taksi koje se ubiru od toga, pogotovu kada je u pitanju malobrojna populacija ovdašnjih Hrvata, koja je uz to i najsiromašnija hrvatska dijaspora. Apeliram na vlasti u Hrvatskoj da drastično umanje ili posve ukine spomenute takse, jer će to biti dobar način odavanja priznanja Hrvatima koji su ovdje ostali. Rekao bih i koju riječ hvale na adresu hrvatskog Veleposlanstva i konzularnih odjela. Zbilja je primjetno da je to već jedan ozbiljan ustroj, gdje se vidi živa aktivnost, od diplomatskih, konzularnih do gospodarskih inicijativa.

HR: U kojem smjeru će se, po Vašem mišljenju, razriješiti situacija u Hrvatskom nacionalnom vijeću u budućnosti? Kako bi se postojeća podjela mogla prevazići?

To je proces. Ja ću iskoristiti i ovu priliku

da opomenem sve koji dovode do toga da stanje podijeljenosti postaje kroničnije, i da podsjetim u prvom redu sebe, a zatim i ostale da Nacionalno vijeće nije ničija prćija da može kalkulirati i podvrgavati ga osobnim ili interesima pojedine grupe. Pretjerano je očekivati da ova prva postavka funkcionira idealno, jer nitko nije lišen dječjih bolesti, pa ni HNV. Možda treba početi od toga da podjela uopće nema, i što se mene tiče ja želim vjerovati da ih u biti i nema. Zašto inzistirati na podijeljenosti kada jedina prava platforma s koje se može nešto napraviti jeste zajedništvo. Ako hoćete i konkretnije, bez obzira na formalno postavljene dvije struje u HNV-u, promjene do kojih je došlo u DSHV-u ukazuju da je suradnja izvjesna. Mislim da bi u skladu s tim i druga strana trebala reagirati. Nitko ne može biti izuzet od odgovornosti za nefunkcioniranje ove krovne institucije. Kao konkretne poteze koji se moraju povući vidim to da se vijećnici obje strane aktivno uključe u rad svakog odbora i odjela, odnosno drugoj strani se moraju ponuditi i neka visoka funkcionska mjesta.

HR: Jesu li Hrvati u SCG međusobno integrirani, odnosno, smatrate li da bi to međusobno upoznavanje i povezivanje ovdašnjih Hrvata moglo biti čvršće i organiziranije?

Nažalost, integracija je još uvijek na veoma niskoj razini i sa tim se ne bi smjelo miriti. Organiziranost i povezanost bi trebale biti zadaće svakog pojedinca, a pogotovu organizacije. Uvjeren sam da je čvršća povezanost dostižna i mislim da i ovo što je učinjeno posljednjih godina ukazuje na to. Moram reći da žalim što s Hrvatima koji žive u Crnoj Gori i na Kosovu do sada nisu ostvareni bilo kakvi institucionalni kontakti. To bi nam također trebalo biti zadaća. Općenito gledano, čini mi se da pretjerano mislimo na same sebe, a zaboravljamo da ako izgubimo druge, u biti ćemo izgubiti sebe same. ■

Predstavnici manjinskih nacionalnih vijeća na sastanku u Skupštini Vojvodine

Čelnici HNV-a kod Nenada Čanka

Na poziv predsjednika Skupštine AP Vojvodine *Nenada Čanka* na sastanak s predstavnicima nacionalnih vijeća nacionalnih manjina koje žive na teritoriju AP Vojvodine, koji je održan u Novom Sadu 17. rujna, odazvali su se predsjednik Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori *mr. Josip Ivanović* i predsjednik Izvršnog odbora HNV-a *Lazo Vojnić Hajduk*.

U razgovoru s predsjednikom Skupštine APV prije svega je, kako stoji u službenom priopćenju iz HNV-a, izražena zahvalnost za ovaj susret i najavljen seriju daljih razgovora, a zatim se prešlo na konkretna pitanja u vezi sa problemima s kojima se susreću nacionalna vijeća u svojem radu. Predsjednik Čanak je obećao potporu radu nacionalnih vijeća i osmišljavanju koordinacije rada svih vijeća koja djeluju na teritoriju AP Vojvodine.

Pismo *mr. Josipa Ivanovića* Povjerenstvu Vlade RH zaduženom za potporu Hrvatima izvan Hrvatske

Potpora od vitalnog značaja za hrvatsku zajednicu

Predsjednik HNV-a *mr. Josip Ivanović* uputio je službenu zahvalu Vladi Republike Hrvatske za potporu Hrvatima izvan granica Hrvatske. U Ivanovićevom pismu, između ostalog, stoji:

Mr. Josip Ivanović

»Nacionalno vijeće hrvatske nacionalne manjine u Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore pozdravlja spremnost Vlade Republike Hrvatske da pomogne Hrvatima izvan granica Domovine. Zahvaljujemo za dodijeljenu financijsku potporu u ime svih hrvatskih udruga. Potpora je od vitalnog značaja za opstojnost hrvatske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori. Pozdravljamo i osnivanje Povjerenstva koje neposredno provodi dodjelu ove pomoći putem hrvatskih udruga i institucija, na dobrobit hrvatske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori. Sve što je u tom smislu učinjeno služi na čast svih onih koji su u tom projektu sudjelovali.

Međutim, Nacionalno vijeće hrvatske nacionalne manjine u Državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, budući je odnedavno konstituirano, ne želi, s jedne strane, biti samo jedan od mogućih natjecatelja za pomoć, a s druge strane, teško može prihvatiti činjenicu da bude potpuno po strani u cjelokupnom djelovanju Povjerenstva, već se sukladno svom, zakonom definiranom statusu, na adekvatan način želi uključiti u ovaj značajni proces potpore hrvatskim institucijama i organizacijama.«

Na kraju pisma *mr. Ivanović* je zamolio

da se u Vladinom Povjerenstvu primi rukovodstvo HNV-a kako bi se dogovorili mogući oblici suradnje.

Potpredsjednik republičke Vlade *Mile Isakov* u posjetu sjedištu DSHV-a

DSHV pozvan u koaliciju vojvođanskih partija

U petak 19. rujna sjedište Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini posjetio je *Mile Isakov*, potpredsjednik Vlade Republike Srbije. Nakon razgovora vodstvo DSHV-a izdalo je priopćenje koje je potpisao v. d. predsjednika stranke *Petar Kuntić*, a u kojem, među ostalim, stoji:

»U nazočnosti dužnosnika DSHV-a i predstavnika svih mjesnih organizacija Subotičke podružnice, u otvorenom razgovoru g. Isakov je govorio o aktualnoj političkoj situaciji u Republici Srbiji. Naglašeno je da je raspisivanje predsjedničkih izbora bilo potrebno, te da bi normalno funkcioniranje ove institucije dovelo do stabilizacije političkih prilika u Srbiji. Nakon toga, potrebno je donijeti novi Ustav i izborne zakone i da se onda svakako moraju održati izbori. Sljedeći izbori će predstavljati veliko čistište među političkim partijama (minimum od 3.000 potpisa izvršit će selekciju). Također je naglašeno da će vjerojatno novim izbornim zakonom biti omogućena pripadnicima nacionalnih zajednica direktna prolaznost u republički parlament.

Potpredsjednik *Isakov* naglasio je kako se Reformisti Vojvodine zalažu za punu autonomiju Vojvodine, uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast. Također je naglasio da su u ovom momentu jedna od rijetkih političkih partija koja se aktivno bori protiv korupcije i nepravilnosti u privatizaciji gospodarskih subjekata u Srbiji.

Na kraju je bilo riječi i o budućoj koaliciji vojvođanskih partija u čije je članstvo pozvan i DSHV.

Zaključeno je da je poput Reformista Vojvodine, i DSHV participirao u vlasti u proteklih 13 godina u općinama Sombor i Subotica, bez ijedne mrlje u obnašanju dužnosti vezane za korupciju, te se na toj osnovi u budućnosti mora bazirati suradnja. ■

 TippNet

www.tippnet.co.yu

Brz i pouzdan pristup Internetu za tvrtke i pojedinačne korisnike

Izrada web-prezentacija

Prodaja računara i računarske opreme

Projektovanje, instalacija i održavanje lokalnih i Internet mreža

Prodaja licenciranih softwarea

Pojedinačni i kolektivni informatički tečajevi

Izrada knjigovodstvenih i drugih softwarea

Bogat izbor informatičke stručne literature

Najkompletnija informatička paleta u Subotici, sa stručnom podrškom na srpskom i mađarskom jeziku i sa stalnim dežurstvom!

Braće Jugovića 5, Subotica, Tel. (024) 555-765

e-mail: support@tippnet.co.yu

Nestanak malih jezika alarmantan

Prijetnja jezične globalizacije

UNESCO upozorava da je polovica postojećih jezika na planetu pred nestajanjem. Vijeće Europe kroz Povelju o zaštiti manjinskih i regionalnih jezika nastoji spriječiti ili makar usporiti taj proces

Piše: Vesela Laloš

O d oko šest tisuća postojećih svjetskih jezika tri tisuće je pred nestajanjem, kaže se u studiji koju je izradio UNESCO, i u kojoj se poziva svjetsku javnost da poduzme mjere kako bi se brojnim manjinskim jezicima koji su sve ugroženiji dala nova šansa za život. Ukoliko se izumiranje jezika nastavi ovim tempom, na planetu će se jednoga dana govoriti samo engleski, francuski, španjolski, ruski i kineski, upozoravaju stručnjaci. Pojava globalnih vidova komunikacije, masovna kompjutorizacija i korištenje Interneta taj proces ubrzavaju tako što stvaraju prostor za sve veću dominaciju samo jednog jezika, te su već gotovo svi narodi koji imaju visok postotak informatički pismenog stanovništva umjesto svojih domicilnih izraza uveliko usvojile englesku terminologiju u ovoj oblasti.

Nestajanje jezika je stalan historijski proces, i on se događa već vijekovima i tisućama godina, ali je tijekom povijesti bio znatno sporiji zahvaljujući slabim migracijama i slaboj komunikaciji među narodima. U posljednja tri stoljeća, međutim, taj je proces poprimio drastične razmjere. A, s nestankom bilo kojeg jezika, nestaje i čitav jedan svijet: nestaje kultura stvarana na tom jeziku – književnost, nauka, predanja, koji se nikakvim prijevodima ne mogu nadomjestiti.

PLANETARNI PROBLEM: U posljednjih sto godina nestali su brojni jezici u Europi, Sjevernoj i Južnoj Americi i Australiji. Nestala su brojna narječja Aboridžina – od približno 200 jezika australskih domorodaca iz vremena prije kolonizacije Australije, koncem prošlog stoljeća manje od 50 jezika imalo je zajednice u kojima su i djeca govorila te jezike, što nedvojbeno svjedoči o njihovom izumiranju. Slično je i s indijanskim jezicima u SAD (jedan od rijetkih iznimaka je jezik plemena Navaho, koji je kroz povijest govorio uglavnom

konstantan broj pripadnika toga plemena). U Europi je ugroženo blizu 50 jezika, kao što su, recimo, keltski u Velikoj Britaniji, saamski ili laponski u Skandinaviji i na sjeveru Rusije. U Aziji su pred nestankom brojni manjinski jezici u Kini, dok u Africi izumire blizu šest stotina jezika, od ukupno 1.400 koliko ih ima na tom kontinentu.

U grupi slavenskih jezika ima primjera

Babilonska kula-simbol multijezičnosti svijeta

tzv. književnih mikrojezika kojima govore relativno male etničke ili kulturne zajednice, koje nerijetko egzistiraju u nekom neslavenskom okruženju, mada većina slavenskih naroda uopće karakterizira malobrojna populacija, što je osnovna prijetnja nestajanju jezika.

Uzroci umiranja jezika su prije svega ekonomske i demografske prirode. Smanjenjem broja pripadnika određenog naroda smanjuje se i »upotrebnost« njegova jezika, dok se ekonomsko siromašenje nacije direktno odražava na njenu demografsku sliku. Uzroci ugroženosti jednog jezika mogu biti i institucionalni, ukoliko se radi o manjinskom jeziku koji u društvu nema neophodnu podršku i prostor za aktivnu upotrebu.

Lingvisti i sociolozi u te razloge ubrajaju i psihološke, koji mogu odigrati bitnu ulogu u nestajanju jezika ukoliko se u samoj nacionalnoj zajednici pojave negativni stavovi prema vlastitom malom jeziku. U vezi s tim važan je i tzv. statusni moment – jezici koji imaju prestižan status imaju više šansi za opstanak, čak i ako imaju manji broj govornika od onih koji su brojniji ali s malim ugledom. Tako, recimo, arapski jezik u Europi malo tko govori, ali je vrlo masovan i prestižan

na Bliskom istoku.

No, svakako jedan od najsloženijih uzroka nestajanja malih jezika je asimilacija manjinskih naroda koji govore tim jezikom. U pojedinim državama asimilacija se provodi smišljeno i sistematično, dok se u nekim slučajevima ona odvija spontano, ukoliko

Jezik svijeta

Engleski je danas bez sumnje najrasprostranjeniji jezik izvan zemalja u kojima je većini stanovnika to materinski jezik. Na njemu se odvija 75 posto korespondencije u svijetu i 80 posto informatičke komunikacije.

Budućnost će svakako pokazati hoće li takve jezične, ali i ekonomske, i političke tendencije pretvoriti planet u svijet jednog jezika i jednog pisma, i koliko će to sreće donijeti. Ipak, to je proces koji nije moguće

predvidjeti sa sigurnošću, niti sve konsekvence koje iz toga proizlaze, a čovječanstvo se možda prvi put ozbiljno susreće s jednom reklo bi se utopijskom idejom o zajedničkom planetarnom jeziku. I tu su se već formirale dvije strane – jedna koja tvrdi da bi postojanje jednog zajedničkog jezika bila prednost i druge koja to vidi kao nedostatak. No, svakako je moguće pretpostaviti i da bi takvo reduciranje jezične raznolikosti vodilo kulturnom, estetskom i duhovnom siromašenju postojećih kultura. Jer, osuđujući mnoge male jezike na izumiranje, čovječanstvo bi se odreklo jednog dijela svoje historije i duhovnog sadržaja.

pripadnici manjinskih naroda vide za sebe bolju perspektivu priključenjem dominantnijoj kulturi.

POVELJA VIJEĆA EUROPE: Smatrajući da zaštita povijesnih regionalnih ili manjinskih jezika Europe, od kojih su neki u opasnosti od izumiranja, doprinosi održanju i razvoju ukupnog europskog kulturnog bogatstva i tradicije, te da je pravo uporabe regionalnog ili manjinskog jezika u privatnom i javnom životu neotuđivo pravo svakog čovjeka, a u skladu s principima Konvencije o građanskim i političkim pravima UN, Vijeće Europe je usvojilo Povelju o zaštiti manjinskih i regionalnih jezika, koju je prihvatilo ili ratificiralo 28 država. Njome se želi zaustaviti ili makar usporiti umiranje malih jezika s čime je ozbiljno suočen i Stari kontinent. U Povelji se od potpisnica zahtijeva uvažavanje prava manjinskih naroda na uporabu jezika u svim oblastima javnog i privatnog života, što podrazumijeva i potpunu sustavnu podršku od strane države – u oblasti obrazovanja na danim jezicima, informiranja, u javnim službama, i drugim vidovima javne upotrebe.

Zakon o zaštiti i pravima nacionalnih manjina koji je naša zemlja usvojila jest jedan takav instrument zaštite i očuvanja i manjinskih jezika. No, ipak, analitičari upozoravaju da su u Vojvodini gotovo svi manjinski jezici veoma ugroženi. Miroslav Samardžić iz Zrenjaninskog kulturnog centra napominje da se u Pokrajini manjinski jezici povlače pred srpskim u gotovo svim oblastima upotrebe, a posebno kada je riječ o obrazovanju, informiranju (tisku), elektronskim medijima, javnim natpisima. Na taj se način evidentno povećava dominacija srpskog jezika na štetu manjinskih. Recimo, u pogledu primjene manjinskih jezika u ispisivanju naziva mjesta, novosadska agencija SCAN je u jednom istraživanju ustvrdila da je u mnogo slučajeva taj propis prekršen. U sedam općina u kojima se garantira službena upotreba mađarskog jezika nazivi mjesta nisu bili ispi-

Eskimi

sani na mađarskom, u slučaju slovačkog jezika, u samo dvije općine taj propis je ispoštovan, a u osam nije. Kod rumunjskog jezika je situacija i drastičnija – od pet općina u kojima se garantira upotreba rumunjskog ni u jednoj nema tabli s nazivima mjesta na ovom jeziku, a isto ignoriranje bilježi se i kod upotrebe hrvatskog jezika. U mnogim mjestima u kojima žive

Hrvati čak su i promijenjeni nazivi ulica i ustanova koje su nosile imena ličnosti iz hrvatske povijesti, a ti su novi nazivi ispisani isključivo na srpskom jeziku i ćirilicom pismom. I u drugim oblastima javnog korištenja jezika očigledna je »podstupljenost« manjinskih jezika, pa je tako u pravosuđu korištenje jezika manjina vrlo upitno, kao što je zanemarivo mali i broj sudaca koji govore te jezike.

FUNKCIONALNOST I SENTIMENTALNOST: Kada je riječ o nestajanju malih jezika, lingvisti ocjenjuju prirodnim da neki jezici postepeno nestanu, kao što je prirodno nastojati da svi jezici i dijalekti što je moguće dulje opstanu i aktivno se koriste. No, neprirodno je na bilo koji način poticati smanjivanje broja jezika u svijetu u korist manje grupe velikih, ili u krajnjoj liniji samo jednog jezika.

Stavovi stručnjaka o problemu ugroženosti malih jezika su, međutim, različiti – dok jedni smatraju da se u stvari ne treba miješati u jezični razvoj, drugi misle da je moguće njime u potpunosti upravljati. No, u tom slučaju važno je upitati i predstavnike ugroženih jezika koliko su zainteresirani za njihovo spašavanje. Naime, često odbijanje da se napusti vlastiti

mali, i već odumirući jezik može značiti i pristanak na život u zaostalosti, ili izoliranosti, za što se dobar primjer može naći kod nekih domorodačkih plemena u raznim krajevima svijeta, koji su uspjeli sačuvati svoj jezik, ali se i time zatvorili za jednu superiorniju kulturu. Nestajanje jezika je povijesna neminovnost ukoliko je više jezika u stalnom kontaktu, a jedan ili dva se vremenom profiliraju kao dominantni. Stoga se u tim procesima kao stalna dilema postavlja pitanje je li privlačnija ona druga perspektiva – odricanje od jezika predaka u korist drugog, i koliko to zaista može usrećiti naciju. A u svemu tome se moraju razlikovati dva značajna aspekta – instrumentalna funkcija jezika od sentimentalnih razloga njegova očuvanja, uglavnom vezanih za etnička osjećanja. ■

Kelti

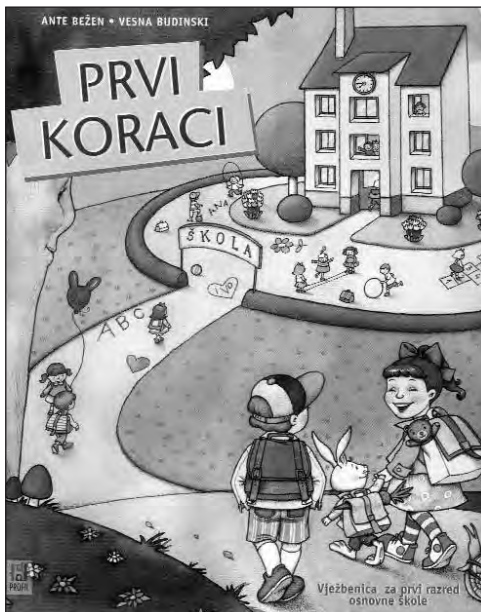
Donacije Skupštine grada Zagreba i Ministarstva prosvjete i sporta Republike Hrvatske

Za kvalitetnu nastavu na hrvatskom jeziku

U četvrtak 18. rujna stigli su u ured Hrvatskog nacionalnog vijeća udžbenici za polaznike prvog i drugog razreda s nastavom na hrvatskom jeziku u osnovnim školama. Ove udžbenike koriste će također i djeca koja pohađaju nastavu na srpskom jeziku i uče hrvatski jezik i kulturu, kao dodatni predmet. To su prvenstveno udžbenici hrvatskog jezika, slovarice i radne bilježnice, koji trebaju pomoći učiteljicama i đacima u ovladavanju hrvatskim jezikom i elementima vlastite kulture.

Svaki đak će besplatno dobiti komplet knjiga. Stigla je također i pomoćna literatura namijenjena učiteljima za kvalitetniju pripremu i izvođenje nastavnog programa.

Značajan broj kompleta CD-a »Klasici hrvatske književnosti« također je uključen u ovu donaciju Skupštine grada Zagreba, a namijenjen je učiteljima koji će ih koristiti u svome radu. Prigodom prispjeća ovih knjiga u uredu Hrvatskog nacionalnog vijeća je održan sastanak s nastavnicama raz-

redne nastave na hrvatskom jeziku i osim što su uručene knjige, razgovaralo se i o te-

kućoj problematici u radu.

Na sastanku je bila nazočna i nastavnica razredne nastave *Dobrila Puljić* iz Osijeka, čiji dolazak, boravak u Subotici i rad u odjeljenjima na hrvatskom jeziku financira Ministarstvo prosvjete i sporta Republike Hrvatske. Ovakvu praksu Republika Hrvatska ima u zemljama u svijetu gdje Hrvati žive i gdje postoji nastava na hrvatskom jeziku. Prema riječima nastavnice Puljić njena najvažnija uloga je u tome da i đaci i učiteljice imaju stalni doticaj sa standardnim književnim hrvatskim jezikom i to će se raditi prije svega na satovima materinjeg jezika. »Nadam se da ćemo se s učiteljicama koje rade u Subotici, Tavankutu i Đurđinu što češće susretati i da ćemo skupa učiniti da nastava

bu

de kvalitetna«, kaže Dobrila Puljić.

Sedma redovita sjednica Izvršnog odbora HNV-a

Inicijativa za osnivanje profesionalnih institucija u kulturi

Na sjednici IO HNV održanoj 20. rujna Izvršni odbor HNV-a raspravljao je o deset točaka dnevnog reda.

Predsjednik IO HNV Lazo Vojnić Hajduk informirao je članove IO da je pristigao poziv za Tjedan Hrvata iz Crne Gore, koji se održava u Zagrebu ovog tjedna. Kao gosti ove manifestacije u Zagreb će ići predsjednik HNV Josip Ivanović, predsjednik IO HNV Lazo Vojnić Hajduk i dva člana Izvršnog odbora.

Izvršni odbor je raspravljao o molbi Hrvatske čitaonice za logističku potporu u adaptaciji kuće Bele Gabrića, i donio za ključak da je ovakva djelatnost od značaja za hrvatsku zajednicu i daje svoju podršku ovom projektu. Također je raspravljano o problematici daljnjeg financiranja časopisa na hrvatskom jeziku »Klasje naših ravni«. Izvršni odbor smatra da je ovakav časopis potreban i da je od velikog značaja, stoga mu također daje načelnu podršku.

Jedna od važnih točaka na sastanku je bila pokretanje inicijative za osnivanje profesionalnih ustanova iz područja kultu-

re: Hrvatsko kazalište, Hrvatsko dječje kazalište, Zavičajni muzej, Etno-muzej, Galerija, Arhiva i knjižnica. Prema riječima predsjednika IO HNV Laze Vojnić Hajduka »ocjenjeno je da motiv postoji i zrela su uvjeti, jer je stvorena zakonska osnova da se to i sprovede. Motiv je da se bogata građa, kulturna i umjetnička baština koja je neistražena, zapuštena i raspršena širom Vojvodine, istraži, prikupi i da se kao duhovna riznica vlastitog naroda sačuva. Uvjeti su tu jer je suština Zakona, kojim se regulira djelatnost nacionalnih vijeća, u tome da svaka nacionalna zajednica sama identificira potrebe u zajednici i osniva institucije preko kojih će se ostvarivati potrebni kulturni programi. Posebno je bilo govora o osmišljavanju sadržaja Galerije Perčić koja, doduše, još nije administrativno u nadležnosti hrvatske zajednice, ali smatram da ne postoje prepreke da se ne ostvari želja donatora dr. Vinka Perčića i da se ne poduzmu sve potrebne radnje da se taj lokalitet u cijelosti stavi u funkciju kulturnih potreba hrvatske zajednice i na taj način se ostvari prijeko

potrebna institucionalizacija i profesionalizacija u oblasti kulture. Ovaj muzej bi bio veza i sa sličnim kulturnim ustanovama i na taj način bi podupirao kulturni suživot multietničke Vojvodine.« rekao je Vojnić Hajduk.

Pod točkom osam razmatrani su okviri financijskog plana HNV-a za 2004. godinu. U globalnom projiciranju i projektiranju proračuna za 2004. godinu četiri su osnovne proračunske pozicije na strani rashoda (troškovi osnovne djelatnosti tzv. »hladan pogon«, projekti iz oblasti kulture, informiranja, uporabe jezika, obrazovanja i gospodarstva, investicije za sjedište HNV-a i profesionalne ustanove kulture, te projekti i oprema za informatizaciju hrvatske zajednice u Vojvodini). Na strani rashoda očekuje se da će se osigurati sredstva iz različitih izvora financiranja, proračuna Republike Srbije, AP Vojvodine, općina i proračuna matične države Republike Hrvatske.

Na ovoj sjednici donijeta je i odluka da se prihvati prijenos osnivačkih prava nad NIU »Hrvatska riječ«.

Ljetna škola hrvatskoga jezika i kulture u Novom Vinodolskom

Jezikom protiv asimilacije

Skoro pedeset prvačića iz vojvodanskih škola ovoga je ljeta u Novi Vinodolski stiglo iz Subotice, Male Bosne, Đurđina, Tavankuta, Bačkog Monoštora i Sombora. Učiteljice iz Vojvodine Ana Čavrgov Đanić, Sanja Dulić i Elena Šimunov smatraju kako je ova Mala škola hrvatskoga jezika i kulture iznimno poticajna za učenike hrvatske zajednice u Vojvodini – koja je tek od nedavno dobila status manjine u Srbiji i Crnoj Gori.

Piše: Vesna Kukavica

Mala ljetna škola hrvatskoga jezika i kulture, u organizaciji Hrvatske matice iseljenika, održana je jedanaesti put za redom u Novom Vinodolskom u Dječjem odmaralištu Crvenog križa, od 19. do 31. srpnja 2003. godine školu je utemeljila *Silvija Letica*, voditeljica matičina Odjela za prosvjetu i kulturu na načelima bilingvalnog programa. Temeljni cilj ovoga ljetnog programa je da djeca koja žive izvan Hrvatske kroz igru i zabavu unaprijede svoje znanje materinskog jezika, te što bolje upoznaju kulturnu i prirodnu baštinu kraja u kojem borave.

Pedesetak polaznika ovogodišnje Škole dolazi iz Australije, Belgije, Švicarske, Francuske, Velike Britanije, SAD-a, i susjedne SCG. Većina njih, 47 prvačića iz vojvodanskih škola, u Novi su stigla iz Subotice, Male Bosne, Đurđina, Tavankuta, Bačkog Monoštora i Sombora. Učiteljice iz Vojvodine *Ana Čavrgov Đanić*, *Sanja Dulić* i *Elena Šimunov* smatraju kako je ova Mala škola hrvatskoga jezika i kulture iznimno poticajna za učenike hrvatske zajednice u Vojvodini – koja je tek od nedavno dobila status manjine u Srbiji i Crnoj Gori.

KVALITETNI SADRŽAJI: Program Škole koji ima jezične radionice razdijeljen je bio prema razinama predznajanja hrvatskoga jezika polaznika, a prate ih dobro organizirana dramska, lutkarska i likovna radionica, te radionica-igraonica, osmišljeni filmski kutić, kao i sekcija malih novinara. Mali su novinari na šezdeset stranica objavili jedanaesti broj »Spomenka« (novine Male ljetne škole hrvatskoga jezika i kulture) koji plijeni pozornost kvalitetnim sadržajem i odličnom grafičkom opremom, a uz vrijedno dječje uredništvo iz raznih zemalja, potpisuju ga profesori i voditelji *Vlatka Blagus* i *Igor Matijašić*.

Mentorica *Andrea Caharija*, voditeljica radionice za jezik i kulturu, ističe kako je zadovoljna interesom djece za učenje jezika i njihovim predznanjem koje su stekli u

svojim obiteljima. *Nikola Prčić* (8 godina) iz Vojvodine pohvalio se kako je naučio imena svih hrvatskih otoka s Dječje karte i kako zna sve o Vinodolskom i lozi Mažuranića. E, sad si pretjerao, rekosmo mu, no dječjačić se nije dao smesti i počeo je nabrajati Mažuraniće od bana naovamo, jer ih je sve vidio u Muzeju grada Novog Vinodolskog.

(13 godina) iz Velike Britanije najviše voli učiti o hrvatskim kulturnim znamenitostima, a hvali se da je ove godine svladala padeže hrvatskoga, što će sigurno veseliti njezine roditelje koji su je nagovorili da ide na ovaj Matičin edukativni program. *Loren Golubić Cambell* (13 godina) iz SAD-a tečno je svladala razgovorni hrvatski jezik i željela da se što više igra sa vršnjacima.

VEZA JEZIKA I IDENTITETA:

Predavač *Darko Majdić* zadužen za filmski kutić i radionicu-igraonicu pokazao se izvrsnim pedagoškim animatorom u večernjim igrama djece različitih uzrasta. *Mr. Livija Kroflin*, poznata hrvatska lutkarica i promicateljica lutkarske umjetnosti u nas, oduševila je mališane iz Vojvodine jednostavnim i likovno dojmljivo riješenim lutkama, pa su za nepuna dva tjedna rada dječica izvela pravu lutkarsku predstavu s odličnom dikcijom.

Veza između jezika, kulture i kulturnog i etničkog identiteta napaja se snagom »hipoteze o jezičnoj determiniranosti« (Whorf, B. L.) prema kojoj dijele tijekom učenja jezika usvaja sociokulturne vrijednosti, što može zvučati posve nemoderno u vrijeme globalističkih procesa. Djeca naših iseljenika u drugom i trećem naraštaju, kao i djeca iz hrvatskih autohtonih manjinskih zajednica u Europi, u četrdesetak država svijeta naravnim procesima asimilacije nisu postala »zarobljenicima« društva materinskog jezika, ali ljubite lji materinskog jezika jesu. U većini govore jezicima domicilnih zemalja, ali se Maloj školi hrvatskoga jezika i kulture u Novom Vinodolskom rado odazivaju. Za jedanaest godina Školu je pohađalo oko 2.000 učenika sa svih kontinenata. Utemeljiteljica Škole profesorica *Silvija Letica* najavljuje modernizaciju jezičnih radionica, te didaktičkih pomagala, kako bi Škola bila u rangu sličnih jezičnih radionica diljem Europe. ■

Vidjeli smo, šale nema, i zapitali dalje profesoricu *Vesnu Robić* što najviše zanima njene malobrojne nešto starije učenike sa raznih strana svijeta. Iskusna predavačica je iskazala veliko zadovoljstvo marljivošću učenika *Stjepana Juričića* (16 godina) iz Belgije koji je na Školi drugi put i čije se znanje hrvatskoga jezika i kulture znatno poboljšalo, pa mu je gramatika lakša nego početnicima. *Arma Muksinović*

Aktivnosti subotičke podružnice Caritasa

Ljubav nema cijene

Najteže je ponajprije pronaći one kojima je pomoć ponajviše potrebna, a onda ih uvjeriti kako za nju ipak, na koncu, na bilo koji način, neće morati platiti

Crkva je oduvijek tražila načina kako ljudima pomoći u njihovim konkretnim potrebama. Tako je nastao i Caritas. Iz vjere, u prvom redu. Caritas ne samo da pomaže bez obzira na vjeru, naciju, opredjeljenje i boju kože, Caritas brine za čovjeka.

Posjetili smo subotičku podružnicu Caritasa u okviru Subotičke biskupije i razgovarali s koordinatoricom volontera *Gizelom Skenderović* i *dr. Tünde Borcsok* Cs., liječnicom u klubu Caritasa.

»Caritas znači ljubav, božju ljubav, i nama je to uvijek bila i jest osnovna smjernica«, kaže dr. Tünde Borcsok. »U okviru Caritasa kreiran je klub. Rad u klubu počeo je u travnju minule godine, kada smo bez ičije i ikakve potpore krenuli s radom, više intuitivno. No, istinsko djelovanje kluba pri Caritasu počelo je tek u rujnu 2002. godine. Radimo svakoga dana od 8 do 18 sati. U početku je s članstvom išlo teško, sada imamo stalne članove, njih stotinu i dvadeset, koji plaćaju simboličnu mjesečnu članarinu od dvadeset dinara. Oni za tu sumu dobivaju boravak u klubu, korištenje montažnog kupatila u Gajevoj ulici, koje nam je poslao talijanski ogranak Caritasa. Članovi kluba dobivaju pregled u ambulanti dva puta tjedno. Članovi našeg kluba također imaju prostorije za korištenje u kojima mogu igrati razne društvene igre, u kojima gledaju TV, u kojima prisustvuju raznim kulturnim manifestacijama. Eto, u četvrtak dolazi dr. Stan-

tić sa svojim tamburaškim orkestrom, primjerice. Ponedjeljkom i četvrtkom mogu se koristiti usluge našeg frizera, srijedom se sastaju naše pletilje i vezilje i udruga naših članova koja se bavi ručnim radom, sekcija za šlengeraj. Planiramo dovesti u klub i stalnog pravnog savjetnika kao i stručnoga sociologa, koji bi jednom ili

više puta tjedno davali stručne savjete našim članovima. U daljem su izgledu osnutak zbora i kazališne trupe.»

O volonterskom radu u kućnoj njezi *Gizela Skenderović* kaže: »Od danas, 22. rujna, počinjemo davati besplatni ručak najugroženijima s naših spiskova. Začeci

naše djelatnosti datiraju još od studenog 2001. godine, mada smo mi još u najtežim, ratnim vremenima dijelili pakete s hranom i inim potrepštinama, čak i štednjake i ogrjeve, dakle od početka devedesetih, praktično. No, radili smo u manjem obimu – tek tri radnika. Bila su to pionirska vremena. Istinski je naš rad počeo tek 1. siječnja ove godine, zahvaljujući donaciji europskog Caritasa. Imamo 13 radnika, sedam higijeničarki, pet medicinskih sestara, svećenika, sve su to volonteri. Program kućne njege koji je naša primarna misija ne obuhvata samo stare osobe, nego i hendikepirane. Imamo vrsnu suradnju s Gerontološkim centrom, Zdravstvenim centrom, kao i sa Centrom za socijalni rad. Ulazimo u domove preko stotinu naših sugrađana, ali nam je i dalje teško doprijeti do onih kojima je pomoć ponajviše potrebna, ponajviše zbog toga što oni, ma koliko shvaćali kako su sve naše usluge besplatne, imaju tu skrovitu bojazan da ćemo im mi na neki način ipak iskati neki novac iz njihovih skromnih ušteda, mirovina, uzeti im dio kuće, a oni su najčešće u situaciji da ništa, baš ništa nemaju. Caritas znači ljubav, a ona nema cijenu. Božja naročito«, napominje *Gizela Skenderović*. Za sve zainteresirane, adresa Caritasa u Subotici je Zmaj Jovina broj 20, a telefonski brojevi, za sve kojima je njihova pomoć ili njihove usluge potrebna: (024) 559-139, te 524-315.

R. G. T.

Subotička »Rotografika« obilježila godinu dana rada

Uspješan start prve hrvatsko-srpske tvrtke

Prije godinu dana s proizvodnjom je u Subotici započela prva hrvatsko-srpska tvrtka »Rotografika«, sa 60 posto kapitala poduzeća »Radin grafika« iz Zagreba i 40 posto subotičke »Birografike«. Tim povodom je 24. rujna održana svečana Skupština, na kojoj je bila nazočna i ravnateljica »Radingrafike« *Branika Pušec*, suvlasnica tvrtke iz Zagreba. »Napravili smo u grafičkoj industriji i Srbije i Hrvatske prvi takav posao koji je i uspješno završio. U našem Poslovnim tjedniku samo su četiri takve tvrtke iz Hrvatske i SCG uspješno završile posao, i mi smo ponosni jer smo jedni od tih«, rekla je

ona na svečanom skupu.

Ravnatelj »Rotografike« *Antun Bašić* kaže da je u proteklih godinu dana »Rotografika« ostvarila ukupan prihod od oko 2,7 milijuna eura, od toga su rashodi – poslovi i financijski – 2,51 milijuna eura, a dobit koja ostaje za proširenje materijalne osnove rada za godinu dana je 185 tisuća eura. »U svakom slučaju moramo biti zadovoljni budući da je ova proizvodnja tek godinu dana zaživjela u Srbiji. Svi visokokvalitetni kolorni časopisi do sada su se tiškali u susjednim državama – Italiji, Mađarskoj, Slovačkoj, a instaliranjem visokokvalitetne opreme sigurno smo uspje-

li i nastojat ćemo da se svi oni rade na domaćem tržištu, odnosno u »Rotografici«.

Za kvalitetu i angažiranje u radu sa po tisuću eura nagrađeni su rukovoditeljica pripreme *Tatjana Stipančević* iz »Birografike« i rotostrojar *Stevan Simulov* iz »Rotografike«.

S. M.

Lokalni ekološki akcijski plan Subotice

Kako »ozelenjeti« grad

»Zadaci svih onih koji žele bolje ovom gradu je da se sada koncentriraju na prioritetne zadatke. U ovom slučaju to je problematika otpadnih voda kao problem broj jedan, odnosno problematika rješavanja komunalnog čvrstog otpada«, kaže Gordana Gavrilović, tehnička koordinatorka LEAP-a

Piše: Slavica Mamužić

Od ukupno 100.700 hektara teritorija subotičke općine 89.000 hektara čini poljoprivredno zemljište. Oko 20 posto površine je pod zaštitom kao prirodno dobro, a parkovi, ulično zelenilo, Zoo vrt, groblja itd. prostiru se na više od 600 hektara. Uzimajući u obzir različite pokazatelje Subotica nije dovoljno ozelenjena, smatraju stručnjaci.

Kakav zrak udišemo, što bi trebalo učiniti radi poboljšanja kvalitete vode, kakva je zdravstvena ispravnost namirnica, treba li nam »zelena stolica« u lokalnom parlamentu – neka su od pitanja koje definira Lokalni ekološki akcijski plan, a koji bi se trebao naći na usvajanju pred zastupnicima na rujanskom zasjedanju Skupštine općine.

DEFINIRANE AKCIJE: »To je dokument, odnosno prije svega jedna lista jasno definiranih akcija koje treba provoditi na teritoriju općine radi rješavanja problema životne sredine«, kaže Gordana Gavrilović, tehnička koordinatorka LEAP-a. »Taj dokument će poslužiti kao programski, dakle kao osnova za donošenje odluke u nekom srednjoročnom, petogodišnjem ili desetogodišnjem programu. Budući da su u samom LEAP-u određeni prioriteti, zadaci i lokalne samouprave i zainteresiranih stručnjaka, te nevladinih udruga, dakle svih onih koji žele bolje ovom gradu, jeste da se sada koncentriraju na te prioritete. U ovom slučaju to je problematika otpadnih voda kao problem broj jedan, odnosno problematika rješavanja komunalnog čvrstog otpada. Ostale oblasti nisu manje važne, ali su u ovom trenutku ove dvije najvažnije i prioritet je svakako lokalne samouprave da se ove dvije oblasti što prije riješe«.

Inicijativa da se uradi LEAP potekla je od nevladinog sektora Subotice, na izradi je sudjelovalo dvadesetak stručnjaka, a obuhvaća prijedloge za rješavanje problema u oblasti vode, otpada, zraka, buke, zemljišta, zelenila i zaštićenih prirodnih dobara, sektor NVO, zdravstvenog stanja stanovništva i ekološkog informiranja i obrazovanja.

»Do sada su Bor i Niš uradili svoje planove, ali naš je mnogo obimniji – obuhvatio je devet oblasti«, kaže Snježana Mirović, predstavnik Udruga za prirodnu hr-

anu Terra's, koja je sudjelovala u izradi LEAP-a. »Uspoređujući s planovima koji su urađeni u inozemstvu za koje ja znam, mi smo čak jedini koji imamo ekološko informiranje i obrazovanje i nevladin sektor. Smatrali smo da je informiranje izuzetno važno, premda je ono u Subotici mnogo bolje u odnosu na druge gradove. Predložili smo i osnivanje posebnog tijela od predstavnika nevladinih udruga koje bi reagiralo u slučajevima uskraćivanja prava na informaciju ili osiguravalo sudjelovanje javnosti u odlučivanju«.

Još je jedan važan razlog zbog kojega bi LEAP trebao biti usvojen. Kako ističe Snježana Mirović, među inozemnim donatorima još uvijek postoji zainteresiranost za financijska ulaganja u našoj zemlji, ali prigodom takvih razgovora neophodni su planovi. Tako će se dio sadržaja LEAP naći i u prijedlogu gradskog proračuna za sljedeću godinu, a prošlog tjedna u Subotici su nastavljeni pregovori oko kreditiranja uređaja većeg kapaciteta za prečišćavanje otpadnih voda.

EKOLOŠKI PARLAMENT: »Time bi mogla biti zaokružena cjelina što se tiče defosforizacije, denitrifikacije i cjelovite obrade mulja«, kaže Mária Solya, članica Izvršnog odbora SO zadužena za komunalije. »Po ovom prijedlogu investitor bi u prvoj fazi mogao plasirati nekih šest milijuna eura. Drugo je idejni projekt štajerske vlade koja je sa stručnjacima izradila projekt za prečišćavanje. Za 2004. godinu u proračunu treba biti ukalkuliran naš dio koji bi morao iznositi oko dva milijuna eura. Ponudena nam je pomoć Štajerske vlade i kod sređivanja deponije, mi smo im predali ovaj Plan i svakako da očekujemo neku pomoć od njih«.

U lokalnoj samoupravi, međutim, ekologija se svodi na dva čovjeka – samostalnog stručnog suradnika i inspektora. Jedan od prijedloga je da Komisija koja je radila na LEAP-u preraste u takozvani »ekološki parlament«.

»Tako su ga nazvali u Boru, mi ga možemo i drugačije zvati. Cilj je da ovaj plan ne ostane samo mrtvo slovo na papiru. To znači da bi se ovo tijelo sastajalo najmanje četiri puta godišnje, vidjeli bismo kako se realiziraju zacrtani zadaci, a istodobno ukoliko smatraju da na Skupštini treba proći neka odluka ili se realizirati neka aktivnost predstavnik tog vijeća projekta mogao bi prijedlog prezentirati skupštinskim zastupnicima. Na taj bi način LEAP bio živ i primjenjiv u praksi. Dosta je tih raznih projekata i dokumenata koji završavaju u ladici. Ima tu još mnogo posla, ali sada je najvažnije da on bude usvojen u rujnu i da se postupno provodi u praksi«, kaže Snježana Mirović.

Među prijedlozima je i promjena naziva LEAP-a u Lokalni akcijski plan za očuvanje i unapređenje životne sredine, jer kako kaže predlagatelj Zsombor Szabó, arhitekt i član komisije koje je radila na izradi LEAP-a, »cijeli plan se zapravo odnosi na životnu sredinu i okruženje«. On također smatra da se ne može zvati akcijski, jer plan prije svega mapira probleme, a njegov je i prijedlog da ovaj Plan treba biti dio Generalnog urbanističkog plana, čije je izrada u tijeku.

»Ne možemo graditi ceste ili novu kanalizacijsku mrežu, a ne voditi računa o onim problemima koji se nalaze već sada u planu koji je u proceduri«, smatra Szabó. ■

Nezainteresirani za LEAP

»Radna varijanta LEAP-a službeno je usvojena na Skupštini. Svi zainteresirani mogli su dobiti materijal – zastupnici u SO, na web stranici, institucije, škole, mjesne zajednice. Međutim, i pored naše velike želje da dobijemo povratne informacije, to se na žalost nije dogodilo. Meni je jako žao što javnost nije više zainteresirana, jer sigurna sam da bismo tako mnogo lakše i bolje rješavali sve probleme«, kaže Gordana Gavrilović. ■

Predavanje Sharon Shenhav u Subotici

Položaj žene u pravnom sistemu Izraela

SUBOTICA – U okviru proslave Dana grada, u Kongresnoj dvorani Palate pravde u Subotici održano je veoma interesantno predavanje na temu »Bračni sporovi i predbračni ugovori«. Predavanje je održala direktorica Međunarodnog Židovskog centra za zaštitu ljudskih i ženskih prava iz Izraela Sharon Shenhav, koja je sucima općinskog i okružnog suda u Subotici predstavila sliku pravnog sistema Izraela, kako je i sama istakla zemlje pune kontroverzi, te ukazala na položaj žene u tom sistemu.

U svom početnom predavanju Sharon Shenhav je prezentirala povijesni presjek razvoja pravnog sistema u toj zemlji, gdje je 400. godine prije Prvog svjetskog rata vladao pravni partikularizam sa potpunim ingerencijama vjerskih sudova, pa su tako postojali Šerijatski, Rabinski sudovi, te sudovi rimokatoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. Po završetku Prvog svjetskog rata i poraza Turaka, Velika Britanija uvodi pravni sistem, ali bez velikog utjecaja na vjerske sudove. U današnjem Izraelu, stvorenom 1948. kao demokratska država, sustav pravosuđa pored vjerskih sudova, koji imaju ingerencije samo u rješavanju

Sharon Shenhav

bračnih sporova, poznaje i civilne sudove koji su u ovoj oblasti nadležni za rješavanje imovinsko-pravnih pitanja te pitanje dodijele zajedničke djece.

Obzirom da se u spomenutim sporovima primjenjuju vjerski zakoni koji su patrijarhalni i daju vrlo malo prava ženama, to stvara dodatne poteškoće za žensku populaciju koja zatraži razvod a isto tako i uko-

liko muškarac ostari ovo pravo, jer kako je istakla Sharon, zakone tumače muškarci, zakone primjenjuju muškarci, a u sudovima sjede muškarci. Pošto su za ovu oblast nadležni vjerski sudovi, pravni sistem ni ne poznaje građanski brak nego samo vjerski, iako se brakovi sklopljeni izvan Izraela priznaju, problem nastaje kada se isti žele razvesti. Poseban osvrt u predavanju je učinjen na predbračne ugovore koji postaju sve popularniji iako postoje brojna oprečna mišljenja koja govore u prilog ili protiv istih.

Obzirom na težak položaj žene u ostvarivanju svojih prava, u Izraelu postoji 25 udruga za zaštitu ženskih prava koje su u koaliciji sa spomenutim Centrom lobirale za izbor Sharon Shenhav u Komisiju za izbor sudaca vjerskih sudova. Ona je prva žena koja je uspjela ući u ovu komisiju u kojoj se pored dva nadrabina, dva rabina, ministra pravde, dva člana parlamenta nalaze i dva člana advokatske komore.

Dolazak Sharon Shenhav upriličen je u tjednu proslave Dana grada a potpomognut je od strane lokalne samouprave i Židovske općine u Subotici.

L. S.

Pripreme za osnivanje sveučilišta

SUBOTICA – U utorak 23. rujna 2003. godine u Subotici je održana treća sjednica Inicijativnog odbora za osnivanje Sveučilišta u Subotici, na kojoj je bio prisutan i *mr. Josip Ivanović* u svojstvu člana ovog Odbora. Na sjednici se razgovaralo o

usvajanju Plana aktivnosti Inicijativnog odbora, o konzultativnom timu eksperata, o radnoj verziji Koncepta osnivanja univerziteta kao i o reagiranjima institucija (Ministarstvo prosvjete i sporta RS, Tajništva za obrazovanje i kulturu APV, fakulteta i viših škola koje djeluju u Subotici) na inicijativu za osnivanje Sveučilišta u Subotici. ■

SUBOTICA-TRANS obavještava cijenjene putnike na međunarodnoj autobusnoj liniji: Subotica - Zagreb, da od 19. 1. 2003. važe nove, niže cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

- ▲ djeca do 6 godina voze se besplatno
- ▲ djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.420 din.)
- ▲ studenti uz prikaz indeksa uživaju popust od 30% (povratna karta je 1.988 din., a u jednom pravcu 1.106 din.)
- ▲ osobe starije od 60 godina imaju popust od 30%

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA DIREKTNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA PRAVCA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

Nama je dovoljno da znate za nas...

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadordev put 2,
telefon (danonoćno): (024) 55-44-33
- Horgoš, Borisa Kidriča 7,
telefon (danonoćno): (024) 792-202

U slučaju kada je pokojnik umirovljenik - račun umanjujemo za iznos koji participira penzioni fond.

Raspored sprovoda i umrlice na Internetu: www.funero.co.yu
e-mail: funero@funero.co.yu

Umjetnička djela iz Hrvatske nađena u banji Junaković

Povrat ukradenog nakon ekspertize

SOMBOR – Prema izvorima Ministarstva kulture Republike Hrvatske, čuvena hrvatska Galerija »Petar Smajić« iz Ernestinova u Slavoniji, koja je ime dobila po tvorcu kiparske naivne umjetnosti, tijekom posljednjeg rata ostala je bez 200 od ukupno 600 umjetničkih djela iz galerijskog fonda, a tih 200 se prema istom izvoru, nalazi u Srbiji. Još konkretnije, 20 radova je smješteno u poznatoj banji »Junaković« kod Apatina. Tragom te vijesti jedna ekipa hrvatskih novinara boravila je ovih dana u Apatinu i banji »Junaković«, u kojoj su našli više djela i

Zgrada Galerije prije rekonstrukcije (1990. g.)

ona bi mogla da potiču iz galerije u Ernestinovu. Sva nađena djela su snimljena, a eksperti trebaju utvrditi autentičnost i stvarno porijeklo. Pošto to bude urađeno, Republika Hrvatska će službenim putem tražiti od Srbije i Crne Gore povraćaj ukradenih djela velike umjetničke vrijednosti.

U Galeriji »Petar Smajić« u Ernestinovu od 1972. godine organizirane su međunarodne kiparske kolonije, koje su okupljale veliki broj istaknutih kipara iz brojnih europskih zemalja.

A. R.

Na sjednici Savjeta MZ Sonta Voda i stanja na dnevnom redu

SONTA – U četvrtak, 18. rujna, u prostorijama MZ Sonta održana je sjednica Savjeta MZ Sonta, pod predsjedavanjem *Zvonka Tadijana*. Od brojnih točaka dnevnog reda, za žitelje su najzanimljivije one koje se odnose na vitalna pitanja: vodu i struju. Predsjednik i tajnik su obavijestili članove Savjeta o poduzetim mjerama u navedenoj problematiki. Po pitanju zamjene filtera na vodovodu, kontaktirana je subotička firma IAD Group, koja je novi zastupnik Cullighamma za SCG. Dio sredstava je već uplaćen, a radovi trebaju biti dovršeni do konca listopada. Zamjenom filtra, umnogome će se povećati kvaliteta vode u Sonti.

Drugo goruće pitanje – struja jako loše kvalitete u pojedinim dijelovima Sonte, trebalo bi po ugovoru sklopljenim sa ED Sombor, biti riješeno do konca kalendarske godine. Uz sufinanciranje MZ Sonta u iznosu od 50 posto vrijednosti objekata, ED Sombor će postaviti novi trafo u Mandinovicima, te pojačati sadašnji u Kajmakčalanskoj ulici, što će znatno rasterećiti ostale trafo stanice u selu, te doprinijeti popravljaju kvalitete, odnosno općem povećanju napona struje koju Sončani rabe.

Predsjednik Savjeta M.Z. Zvonko Tadijan, obavijestio je članove o pripremama za organizaciju »Grožde bala 2003«, te o aktivnostima OKUD-a »Ivo Lola Ribar« i KPZH »Šokadija«, koji su nosioci organizacije ove trodnevne manifestacije. Savjet je donio jednoglasnu odluku da se ova manifestacija financijski podupre, tako što je odobreno 30.000 dinara »Šokadiji« i 70.000 »Loli« za troškove organizacije. Pored toga, »Šokadiji« je odobren još i iznos od 31.000 dinara za pokriće troškova putovanja na manifestacije po pozivima za sudjelovanje.

Pokrenut je i problem prijevoza učenika iz popodnevnih smjena, koji putuju željeznicom na relaciji Sombor-Sonta. Naime, nastava tim učenicima traje do 19.00 sati, a šinobus za Sontu polazi im tek oko devet sati uvečer. Tajnik *Mičo Vidaković* i član Savjeta *Saša Krstin* zaduženi su za iznalaženje mogućnosti uvođenja dačkog šinobusa.

I.A.

»Šokačko veče« u Sonti

SONTA – U sklopu »Grožde bala 2003.« u Sonti, 27. rujna u 19.00 sati, u velikoj sali Doma kulture, održati će se priredba pod nazivom »Šokačko veče«. Organizator i domaćin priredbe je KPZH »Šokadija« iz Sonte. Tijekom dana bit će otvorena izložba starinskih nošnji, alata i pribora, te izložba starinskih kolača i torti, u prostorijama mjesne biblioteke u prize-

mlju Doma kulture.

Međunarodni gospodarski sajam u Somboru Prilika za poslovne veze

SOMBOR – U Gradskoj hali »Mostonga« u Somboru od 19. do 21. rujna održan je prvi međunarodni sajam gospodarstva, koji je okupio 70 izlagača iz Republike Hrvatske, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore. Otvarajući sajam *Jovan Gajin*, načelnik Zapadnobackog okruga je izjavio da je ovo jedinstvena prilika za uspostavljanje poslovnih veza među susjednim zemljama, pa ne iznenađuje da su nastupili izlagači i gospodarnici iz Osijeka, tuzlanske regije, mađarskog grada Baje i naše zemlje. Sajam je posjetila i *dr. Jasmina Kovačević*, generalna konzulica Kozulata Republike Hrvatske u SCG sa sjedištem u Subotici.

A. R.

mlju Doma kulture.

U večernjem programu priredbe »Šokačko veče«, uz sudjelovanje domaćina KPZH »Šokadija«, te gostiju iz Republike Hrvatske - KUD »Šokadija« iz Budrovaca, KUD »Ivan Adamović Kapistran« iz Čepina, sudjeluju i HKUD »Bodrog« iz Bačkog Monoštora, KUD »Silvije Strahimir Kranjčević« iz Bačkog Brega i OKUD »Ivo Lola Ribar« iz Sonte.

I. A.

Selo Ljutovo nadomak Subotice

Duga tradicija voćarstva

Pišu: Jasminka Dulić i Zvonko Sarić

Naselje Tavankut, koje se nekada prostiralo na sto i šezdeset kvadratnih kilometara, bilo je razdvojeno na tri dijela: Donji Tavankut koji je imao status centra naselja, Gornji Tavankut (ili Skenderovo) i Ljutovo (odnosno Mirgeš). Od 1994. godine Ljutovo postaje samostalna mjesna zajednica.

Ovo mjesto, dvanaest kilometara udaljeno od Subotice, naročito je poznato po istoimenoj »Ljutovačkoj rakiji«, a njegovi stanovnici pretežno se bave poljodjelstvom, a s obzirom na sastav tla, uz ratarstvo je zastupljeno i voćarstvo i vinogradarstvo. Ljutovo ima 1.100 stanovnika, osnovnu školu do četvrtog razreda, a od petog razreda djeca nastavljaju školovanje u Tavankutu od kojega ih dijeli tri kilometra puta.

VOĆARSTVO: Naš sugovornik iz Ljutova *Ivan Vuković* bavi se posljednjih deset godina voćarstvom kao glavnim zanimanjem, uz tov junadi, a prije bavljenja poljodjelstvom radio je kao vozač autobusa na prigradskoj liniji Subotica-Ljutovo-Tavankut-Bajmok. Kaže da se ne kaje što se posvetio u potpunosti voćarstvu. Obrađuje dvadeset jutara voćnjaka, a planira

proširenje s još deset jutara voćnjaka, jer kako ističe, »na sitno ne vrijedi raditi«.

Uz uzgoj jabuke i breskve planira i sadnju krušaka. Stariji Vukovićev sin studira elektrotehniku u Zagrebu, a kako mlađi sin ide u poljoprivrednu školu u Somboru, po završetku školovanja planira skupa s obitelji nastaviti posao u poljodjelstvu. »Isključiva mi je preokupacija rad u voćnjaku, jer voćnjak voli kad mu kažeš i dobro jutro i laku noć. Breskve prodajem na subotičkoj tržnici, a jabuke nakupcima. Bilo je ovdje pokušaja da se napravi jedno udruženje poljodjelaca, tako da bi voćari u sklopu toga udruženja mogli surađivati i

Križ Župe sv. Križa

pomagati jedni drugima. Namjera je bila da se razmjenjuju iskustva, te da se lakše dolazi do informacija i stručnih savjeta, kao i da se vrši edukacija iz oblasti poljodjelstva. U Ljutovu su najstariji voćnjaci koji su u privatnom vlasništvu zasađeni tek prije desetak godina, jer je bio jak takozvani društveni sektor. Sada se u voćnjacima koji su u privatnom vlasništvu intenzivno sade šljive i višnje, ali naš najveći problem je prodaja, jer ne znamo dobro prodati, iako znamo sve uraditi što spada u proizvodnju. Za sada još nije na najbolji način riješen problem plasmana i smatram kako bi tu moglo pomoći osnivanje udruženja poljodjelaca«, rekao je Ivan Vuković.

Ivan Vuković

Ljutovačka rakija

Tijekom razgovora s dipl. ing. Slavicom Matijević nezabavljiva je bila i tema o poznatoj »Ljutovačkoj rakiji« koja je poznata po svojoj kvaliteti. »Proizvodnja rakije pod tim imenom počela je 1974. godine. To je bila ideja tadašnjeg direktora RO »Peščara«, pokojnog *Vlade Jurića*, a prvi tehnolog je bio *Marko Dulić*. Tada smo imali dvanaest vrsta rakije i za svaku vrstu poseban tip boce prema određenoj boji. Podigli smo zasade i počeli tada od svoga voća peći rakiju. Rakija se pekla u malim kazanima od 200 do 300 litara po čitavu godinu. Rakija se počela peći i u Tavankutu, gdje je »Peščara« imala veće kapacitete, a kada je DP »Ljutovo« izdvojenjem iz holdinga »Peščara« 1997. godine postalo samostalno poduzeće, u Tavankutu je nastavljeno pečenje te rakije i punjenje u karakteristične četvrtaste boce, dok naše poduzeće danas ima obično punjenje u boce od litre s krunskim čepom. Sada proizvodimo četiri vrste »Ljutovačke rakije« i to: Viljamovku, Kruškovaču, Lozovaču i Jabukovaču. Sve ih pečemo isključivo od našeg voća. Godišnja proizvodnja svih vrsta rakija je do osam tisuća litara. To je mala proizvodnja, ali naš prioritet je kvaliteta naše rakije i trudimo se da tako i ostane«.

ČEKAJUĆI PRIVATIZACIJU: Društveno poduzeće »Ljutovo« je nakon izdvajanja iz holdinga »Peščara« 1997. godine postalo samostalno poduzeće. Danas ima šezdeset i devetoro zaposlenih, od čega četiri diplomirana agronoma. DP »Ljutovo« bavi se proizvodnjom ratarskih i voćarskih kultura. Od voća se uzgaja jabuka, kruška i breskva, dok se od ratarskih kultura uzgaja pšenica, suncokret i kukuruz. »Svoju proizvodnju sami prodajemo, ali ove godine suša je jako uticala na rod i kvalitetu. Rod pšenice i suncokreta je umanjen čak za šezdeset i pet posto, a vidjet ćemo kada oberemo kukuruz kakav je tu prinos«, kaže upravitelj poduzeća dipl. ing. *Slavica Matijević*. Iako su planirane investicije onemogućene zbog štete nanijete sušom, prema njenim riječima mehanizacija za sada zadovoljava potrebe poduzeća. Četiri novija traktora »Bjelorusa« odrade glavninu posla, a i ostali traktori su u funkciji za ispomoć, dok su kombajni tipa »Zmaj 170« s još malim brojem radnih sati, tako da se uz nešto starije kombajne tipa »Zmaj 142« mogu svi poslovi na vrijeme obaviti.

»Mi sada radimo na ipak relativno malim površinama, tako da stizemo sve uraditi od sjetve pa do žetve. Poduzeće sada posjeduje 750 hektara obradive površine, od čega je pod navodnjavanjem 140 hektara. Upravo smo u procesu privatizacije. Predviđena je aukcijska prodaja poduzeća, ali za sada još nema konkretnih rezultata. Naše poduzeće je odavno naučilo tržišno poslovati, jer zaradimo onoliko koliko proizvedemo i prodamo. Na žalost, plaće u našem poduzeću već treću godinu stoje na istom nivou, jer je mraz prošle godine odnio sve voće, a ove godine je suša učinila veliku štetu«, rekla je *Slavica Matijević* napominjući kako upravo slijedi berba jabuka, a predstoji i oranje za sjetvu pšenice, kao i sama sjetva u listopadu, dok je, također, i berba kukuruza jedan od poslova koji je pred ovim poduzećem, čiji zaposleni čekaju na rezultate procesa privatizacije.

AKTIVNOSTI MJESNE ZAJEDNICE: Naš sljedeći sugovornik bio je *Marinko*

Marinko Šimić

Mjesna zajednica

Šimić, član odbora Subotičke podružnice DSHV, te predsjednik Mjesne zajednice Ljutovo koja je konstituirana 15. srpnja ove godine. Prema njegovim riječima prvenstveni plan novoizabranog rukovodstva Mjesne zajednice, koje čine tri člana DSHV-a, jedan član DS-a, te dva člana SPS-a i jedan član SRS, je uređenje zgrade Mjesne zajednice, koja je devastirana zbog lošeg upravljanja prethodnog sastava rukovodstva Mjesne zajednice. »Obnova kulturnog života u selu i kulture hrvatskog naroda isto je tako prioritet. U Ljutovu postoji Kulturno-umjetničko društvo »Bratstvo«, ali do sada su ga na vrlo loš način vodili ljudi iz SPS-a i SRS-a, tako da je veliki broj djece odlazio u Tavankut u okvir njihovog društva »Matija Gubec«.

Također je u planu i uređenje centra Ljutova. Pokušat ćemo to uraditi s malim ulaganjima. Želimo napraviti igrališta za mali nogomet, košarku i odbojku. U suradnji s tavankutskim župnikom planiramo izgradnju kapele na mjestu gdje se sada nalazi križ«, kaže *Marinko Šimić*, i ističe kako će se u idućem periodu pokušati s osnivanjem mjesne organizacije DSHV-a u Ljutovu, a također je napomenuo da tjednik »Hrvatska riječ« ne stiže u Ljutovo, jer nema prodajnog mjesta.

Josip Mačković, poljodjelac, odbornik je u SO Subotica ispred HNS-a. Na pitanje što se uspjelo uraditi u Ljutovu prethodnih godina i što su planovi za buduću, odgovorio je sljedeće: »U našem selu je prošle godine završena obnova školske zgrade, koja je započela još 1996. godine. Da bi se ško-

la renovirala pomogli su Općina i Ministarstvo prosvjete. Dalji prioritet su trotoari i proširenje PTT mreže. Također je važno obratiti pažnju na kulturu. Moramo u okviru našeg kulturno umjetničkog društva razvijati one programe i sadržaje koji će biti adekvatni potrebama stanovnika Ljutova. Kada sam se odlučio kandidirati, motiv mi je bio da se riješi problem školske zgrade, te da se u Mjesnoj zajedni-

Josip Mačković

ci konstituirati uprava tako da odražava i nacionalnu strukturu sela, kao i da radi u interesu svih onih koji žive u Ljutovu«.

Josip Mačković proizvodi mlijeko koje od njega otkupljuje »Subotička mlekar« . Želi i dalje razvijati obiteljski posao na imanju, u kojemu još rade otac, brat i supruga. Iz riječi svih naših sugovornika stiče se utisak kako uz mnogo rada i truda uloženog u poljodjelstvo, postoji i mnogo nada i htijenja da se selo Ljutovo uredi po mjeri njegovih žitelja, a također i da se aktivira kulturni život. ■

Bunjevačko - šokački Hrvati (1.)

Dokazivati, poučavati ili objašnjavati

Ivan Kujundžić u svojoj knjizi »Bunjevačko- šokačka bibliografija« (Zagreb 1969.) u Uvodu donosi sljedeći tekst: »Pomnjeni čitatelj dugi niz godina jedinog bunjevačkog lista 'Neven', pa i 'Subotičkih novina', koje su izlazile pod uredništvom Blaška Rajića i Miška Prčića, uočiti će jednu stvar koja će mu izgledati neobičnom.

Neshvatljivo je, naime, da 'Neven' od svojih najstarijih brojeva pa do svoga posljednjega sveska mnogo, jako mnogo mjesta daje polemici o pitanju narodnosti Bunjevaca i Šokaca i o njihovom jeziku. 'Neven' je ili tumačio da su Bunjevci i Šokci Hrvati, ili je to njihovo hrvatstvo branio od onih koji su ga – zvani i nezvani – napadali i osporavali. Isto su činile 'Subotičke novine'.

STARA PITANJA, NOVE KONSTRUKCIJE: Čemu je bilo potrebno to tumačiti ili braniti?

Sama činjenica što se to tumačilo, isticalo i branilo govori da je bilo i potrebno. A potrebno je bilo zato što smo mi bili zaboravili svoju povijest, svoju prošlost. I na nas su se odnosile riječi hrvatskog pjesnika Pavla Štoosa iz pjesme »Kip domovine vu početku leta 1831«, kojima je izrazio svoju tugu: »Vre i svoj jezik zabiti Hrvati hote ter drugi narod postati...«

Mi smo zaboravili svoje ljude, svoje najveće sinove, a počeli smo zaboravljati i svoj jezik u želji da postanemo drugi narod. U tome smo išli tako daleko da je jedan od najuglednijih Bunjevaca poslije Prvog svjetskog rata Mijo Mandić u svom predavanju, održanom također pred najistaknutijim predstavnicima Bunjevaca i Šokaca, o književnosti istih Bunjevaca mimošao cijelu našu najstariju književnost kao da je nije ni bilo.

Danas se potežu neka, već odavno znanstveno razjašnjena pitanja i stvaraju nove konstrukcije. I pored toga smatramo da danas nije potrebno ništa više dokazivati o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca i Šokaca. To jednostavno nema smisla. No, potrebno je poučavati i objašnjavati. Naime, pola stoljeća je to bila zabranjena ili neželjena tema. Niz generacija je prošlo kroz škole u kojima je marksizam, NOR, ofenzive, bratstvo-jedinstvo i slično, bilo mnogo važnije od naših korijena, povijesti i kulture. Religija je bila opijum, a nacija buržoaska tečevina. Danas je opet u modi građanin, kao da smo u vremenu francu-

ske revolucije, mondijalizam i globalizacija. Stoga je, smatramo, potrebno dobro namjerne poučavati i pojašnjavati sve te pojave u jednom širem kontekstu.

U nastanku svakog naroda, ili dijela jednog naroda, postoji prošlost, sadašnjost i budućnost. O samim počecima naroda obično se veoma malo zna. Razlog tomu je daleka prošlost, nedostatak materijalne i duhovne kulture, malo arheoloških nalaza, a još manje spomenika i pisanih dokumenata. Prvi tragovi svakog naroda imaju i svoju pretpovijest, a ona je oskudna u opipljivim i mjerljivim dokazima. O narodu, ili dijelu naroda, saznaje se više tek onda kada jedan narod stupi na »svjetsku pozornicu«. Hrvati su stigli na tu »pozornicu« prihvaćanjem kršćanske vjere i političkim organiziranjem u osobi vlastitog kralja. Da bi smo što bolje mogli razumjeti postanak i trajanje hrvatskog naroda, potrebno je nešto reći – što je, i tko je, prije njih bio na toj »pozornici«. Kada sve to sagledamo, moći ćemo nešto više reći i o Bunjevcima i Šokcima.

BIJELA HRVATSKA: O pradomovini Hrvata samo kratko. Svu pozornost usmjerit ćemo na prostor i vrijeme u kojem su Hrvati trajali nakon Velike seobe naroda. Zanima nas, naravno, seoba Slavena, a naročito Južnih Slavena. Svi su oni imali svoju pradomovinu negdje drugdje prije naznačene seobe. Hrvati su bili na prostoru oko današnjeg Krakova u Poljskoj pod imenom Bijeli Hrvati – u Bijeloj Hrvatskoj. Tamo su živjeli prije seobe, sa susjednim slavenskim plemenima. Prihvaćamo te osnovne podatke kao činjenice, ne otvarajući pitanja koliko ih je bilo, koliki teritorij su imali, kakvo im je bilo društveno uređenje i religija. Zanimaju nas ona hrvatska plemena, odnosno pleme, koji je dospjelo na istočnu obalu Jadrana, na Balkan i u dijelove Panonije.

Najstariji narod na gore rečenim prostoru su Iliri. Potom su tu Grci, pa Rimljani, a tek onda Slaveni – Hrvati i Srbi. U osvajačkim pohodima pohodili su te prostore Huni, Goti i Avari.

Nešto više treba reći o Ilirima, Dalmatima i Slavenima. To traže tehnički termini – ilirski, slavenski i dalmatinski jezik, koji su ujedno i sinonimi za hrvatski jezik. Poznato je, naime, da je latinski jezik bio kroz stoljeća službeni jezik na tim područjima. U dokumentima i knjigama na latinskom jeziku nalazimo lingua illyrica

Danas se potežu neka već odavno znanstveno razjašnjena pitanja i stvaraju nove konstrukcije. Stoga smatramo da danas nije potrebno ništa više dokazivati o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca i Šokaca. To jednostavno nema smisla. No, potrebno je poučavati i objašnjavati. Naime, pola stoljeća je to bila zabranjena ili neželjena tema.

Piše:
Josip
Temunović

Krstionica kneza Višeslava, oko 800 godine. Muzej hrvatskih antropoloških spomenika, Split

(ilirski jezik), lingua slavica (slavenski jezik), lingua dalmatica (dalmatinski jezik). Sve se to mora znati i razumjeti, da bi se izbjegle nejasnoće i nesporazumi oko imena naroda i jezika Hrvata.

Proučavanju povijesti jednog naroda, ili pojava i događaja istog naroda, može se prići na tri načina. Prvi je znanstveni način. On se služi znanstvenom metodom, koja ima svoja stroga pravila i svoj cilj. Prvo se obavi analiza činjenica, pojava i procesa, pa tek onda dolazi sinteza, a onda se donose zaključci, koji su znanstveni rezultat prijašnjih radnji, a ne apriorni zaključci. Drugi način je emotivno-običajni. On se drži predaja, mitskih predložaka, legendi i svagdašnjeg govora. Ne zanima ga etnogeneza kao znanstvena metoda. Treći način je ideološko-politički. Tu je važna ideologija, utjecaji moćnika, svakodnevna politika i osobna korist, stvarna, zamišljena ili moguća. Ni tu od znanstvenosti nema ništa. Držat ću se, dakako, prvoga načina u svom radu, ali bez znanstvene akribije, jer to traži dostupni medij i žanr.

(Nastavlja se)

Kazališni komadi hrvatskih autora izvedeni pred subotičkom publikom, kroz povijest našeg grada (3.)

Obljetnica prvog gostovanja HNK

Sezona 1933./34. svela se samo na četiri upozorenja, među njima i dva komada hrvatskih autora – Kolundžićeva drama »Mašina savjest« i »Karijera Joške Pučike« Ivana Stodela – što je igralo Narodno pozorište iz Beograda.

Sezone 1934./35. nanovo je gostovalo Narodno pozorište iz Beograda, ali sada s »Gospodom Glembejima« Miroslava Krleža – već se igra i u Beogradu – i masom Nušićevih komada – svog upravitelja i kućnog pisca.

NANOVO KRLEŽA: Godine 1935. formirano je i »Udruženje za subotičko pozorište«, ali bez uspjeha; Igrali su jedan prorežimski komad s temom iz Prvog svjetskog rata. Radnja se dešava u nekom selu pokraj Valjeva, a igralo je 70 amatera-diletanata – pravi rat na sceni; Kritike su bile očajne. Pripremali su još tri-četiri komada, ali bezuspješno i sve se raspalo.

»Prvo jugoslovensko komorno pozorište« osnovano je u Subotici s početka svibnja 1936., a izvelo je »Svadbenu let« Milana Begovića i još neke lake komade, a potom se ugasilo.

Godine 1937. Narodno pozorište Dubrovačke banovine prikazalo je u Subotici nanovo Krležine komade »U agoniji« i »Gospodu Glembeje«, kao i tadanji hit u Zagrebu »Bez trećeg« Milana Begovića. Dvije godine kasnije Umetničko pozorište iz Beograda prvi je put izvelo Držićevog »Dunda Maroja« u Subotici. Uoči rata 1940. i 1941. igra »Zbor hrvatskih kazališnih dobrovoljaca«, ali nema podataka o komadima.

Nalaze li se podaci u arhivama (još neotvorenim) nekih službi ne zna se, ali podataka u tadanjem tisku nema.

U sezoni 1940./41. gostuje samo Hrvatsko narodno kazalište iz Zagreba igrajući »Gospodsko dijete« Karla Mesarića, »U agoniji« Krleža, »Zrinjski« Tita Strozija, kao i strane komade.

Prije početka III. čina »Zrinjskog« predsjednik »Hrvatske kulturne zajednice« Marko Horvacki se zahvalio zagrebačkim umjetnicima i predao im poklon – tanjur od srebra s obilježenim datumom gostovanja ovog najboljeg ansambla Banovine Hrvatske – preteče današnje Republike Hrvatske.

Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice i, dakako, Hrvatsko nacionalno vijeće SCG, bi svakako trebalo obilježiti 75. ob-

ljetnicu prvog gostovanja Hrvatskog narodnog kazališta u Subotici – 1928. godine. Pozovite nam u goste HNK Zagreb koncem ove godine na gostovanje – što oni izaberu bit ćemo zadovoljni, jer to je uvijek nacionalni hrvatski teatar.

ZLATNI PERIOD 1945.-1950.: Kad je svršen II. svjetski rat, utemeljena je druga Jugoslavija, FNRJ, u kojoj su Hrvati bili konstitutivni narod ove federacije

U nedjelju 28. listopada 1945. svečano je otvoreno Hrvatsko narodno kazalište u Subotici tragedijom u 5 činova i 11 slika MATIJA GUBEC Mirka Bogovića, najpoznatijom dramom hrvatske povijesti. Redatelj je bio Branko Špojar dok je Gupca igrao Ante Kraljević, Stanu prvakinja Jelka Asiće Šokčević, Geza Vujkov, brat književnika Balinta Vujkova igrao je grofa Keglevića, Lajčo Lendvai (danas 95-godišnjak) je igrao Pozepca, Geza Tumbas, Geza Šabić, Ana Skenderović i Josip Marjanušić – manje uloge, dok je scensku glazbu komponirao Milan Asiće, jedan od najvećih hrvatskih kompozitora tog doba, kasnije do mirovine »kućni« dirigent i kompozitor ove kazališne kuće.

Bračni par Asiće i Lajčo Lendvai, prvi ravnatelj HNK Subotica, mnogo su godina bili nositelji repertoara Kazališta, kasnije i Geza Kopunović, još živi doajen svih komada iz života bunjevačkih Hrvata, koje je, ukupno 13, bez zamora pisao također »kućni autor« Matija Poljaković, najveći subotički dramski pisac.

Sezone 1946./47. prvi puta je igran »Dundo Maroje«, renesansni komad Marina Držića, koji je »pronašao« u dubrovačkim arhivama Marko Fotez, znameniti redatelj iz Zagreba, suprug glumice Marije Crnobori, također legende na »daskama koje život znače« i na filmu. Iste sezone na koncu igrano je i »Zlatarevo zlato« Augusta Šenoe.

SAZRIJEVANJE KAZALIŠTA: U periodu 1947./48. se igra Gundulićeva »Dubravka« i komad »Prst pred nosom« 'partizanskog' pisca Jože Horvata, znanog po tome što je svojom malom jahtom oplovio cijeli svijet, u šezdesetim godinama vjeke, i napisao znamenitog MAČKA POD ŠLJEMOM koji je režirao Fadil Hadžić.

Naredne godine igra se »Plakir« Marina Držića, druga komedija iz renesansnog narodnog života Dubrovnika, a tada dolazi nezaboravna sezona 1950./51., kada je

Kazališna predstava je uvijek bila kulturni događaj prvorazrednog značenja, jer živu riječ ništa ne može zamijeniti, a pogotovu kada se radi o jeziku svoje nacije, bio on standardni ili pak dija-lektalni. Jednako tako, kazalište, u najširem smislu ima političku konotaciju, jer čovjek je ZOON POLITIKON koji žudi da čuje, obično kroz alegoriju ili parabolu, stav svojeg naciona, u višenacionalnom, šarolikom okružju svijeta Kazalište i igrokazi nikada nisu bili samo mjesta za pouku i zabavu – uvijek je to bilo okupljalište jednog autohtonog naroda koji je želio iznad svega čuti živu riječ na svojem jeziku, i pozdraviti prikazatelje – glumce, redatelja i autore, po mogućstvu iz svojih redova. To je bilo uvijek više od predstave!

Piše:
Milivoj Prčić

kazalište potpuno sazrelo, kada se pojavljuje prvi komad iz života bunjevačkih Hrvata, sa pjevanjem i tamburama, pravi »mjuzikl« u današnjem rječniku – »Ča Bonina razgala«, koji je igran bezbroj puta, sa superstarom Gezom Kopunovićem u ulozi Tomice Šimića, mladoženje, sa našim »vedetama« Klarom Peić, Gizom Katančić, Josom Bajićem-Bajusom, Jelisavetom Kovačević i Gezom Vujkovim. Ta je postava igrana više od stotinu puta, a svirao je legenda svjetske tamburaške glazbe Pero Tumbas-Hajo, od kojeg su učili svi tamburaši tadanje države. Iste godine postavlja se »Mala Floramy« Ive Tijardorovića, opereta. Arije koje je pjevala Jelka Asiće pjevane su po ulicama jer tada nije bilo »nosača zvuka« kao danas! Igran je i treći komad Držića MANDE, a također i drama Slavka Kolara SEDMORICA U PODRUMU, pisca znamenitog komada SVOGA TIJELA GOSPODAR, koji je uspješno prenesen i na film.

Starovinski svatovski adeti Bunjevaca (XII. dio)

Praznovirje za vrime i posli vinčanja

Piše: Alojzije Stantić

*Kad se dvoje
mladi uzmu
katkad je bilo
zavidne
čeljadi, u tom
su pridnjačili
mladi, osobito
divojke, koji su
tili
mladencima
napakostit, da
njim život ne
bude srićan*

Kad se dvoje mladi uzmu katkad je bilo zavidne čeljadi, u tom su pridnjačili mladi, osobito divojke, koji su tili mladencima napakostit, da njim život ne bude srićan.

Da napakoste mladencima, il kojem od nji, tražili su pomoć vračare koje su se za sitnu plaću bavile i čaranjem.

ČARANJE: Jedna od vrački je bila da je vračara, il kogod koga je nagovorila, uzela malo zemlje ispod glave crknutog kera il mačke, il je uzela zemlje s mista di su se potukli ker i mačka, a ako do take zemlje nisu mogli doć, onda su vrebali da uzmu malo zemlje di je stao đuegija il snaša livom nogom, pa su tu zemlju neprimetno bacili za mladencima kad su ji poneli na vinčanje. Virovali su da će tako začarani mladenci živit ko ker i mačka.

* Drugi način kojim je vračara tila napakostit mladencima to je uradila da je pod korto metni la kera i mačku, da se tamo svađaju, reže jedno na drugo, da bi i mladenci posli vinčanja živili nemirno ko ker i mačka, stalno se svađali.

* Ako je snaša bilo zdravo lipa, da je ne ureknu, posli vinčanja su joj za kratko oko vrata obisili probušenu kašiku i oma je skinili. Tako su radili i kad je snaša gazdačka, kad je bogato okićena duktima.

MOĆ VINČANOG ODILA: Virovali su da nike stvari s vinčanja, a osobito stvari od zlata – burma, prsten, lančić, dukati, minduše – imadu veliku moć kod ličenja dice od neočekivani bola:

* pošu (kravata) su obmotavali oko diteta koje se odjedared kočilo il dobilo šklopce (ukočenost novorođenčeta koje ne mož sisat jel mu se ukoči vilica, naglo slabi i obično umre za nekoliko dana. Danas tu bolu uspišno liče).

* vinčani prusluk, košulju, pregaču, leveš i druge dilove ruva il odila mećali su priko kolvke bole-

ličenju bole od koje kogod boluje duže vrime, a tu moć pokazuje ako se metne u vodu u kojoj se kupa bolesnik.

* Ako je dite dobilo žuticu pomaže mu u ličenju ako se kupa u vodi u kojoj je metnuta burma, zlatna minduša il lančić s vinčanja.

* Kad dite u boli pomodri, onda ko lik triba hasnirat vinčanu pregaču il košulju i s njom ga prikrit.

* Snaša triba da se paštri kako će se neprimetno dočepat đuegijine košulje, da na njoj sveže rukave i tako ostavi dva dana, onda će steć pri vlast nad čovikom.

* Vinac s vinčanja ne triba obisit iznad vinčane slike mladenaca da jedno od nji ne bi friško umrlo, već ga triba obisit iznad jedne od prilika (sveta slika).

* Kad mladoj umre prvo dite, na kovčeg ne smi metnit ništa iz vinčanog vinca, jel će joj onda umirat i druga dica (triba imat u vidu da je do prija Drugog, a osobito prija Prvog svitskog rata postotak umiranja novorođenčadi bio zdravo velik (moja majka je od dvanejst odranila šesto – ro dice, a baba strina od osamnest samo troje...), prim. A. S.

*****

(Opisano praznovirje je samo manji dio obimnog istraživanja i skupljeni podataka do 1952. godine, od više stotina starije čeljadi, kojima se dokazuje da su ovi adeti bili sastavni dio života naši predaka, a od zaborava ji je sačuvo Marko Kopunović u obimnom radu: »Praznovjerje bunjevačkih Hrvata«. Nuz kazivanja Marko Kopunović se koristio i obimnom stručnom literaturom.) ■

Magijsko pecivo – Adam i Eva

IZ ZBIRKE A. STANTIĆ

snog diteta s virovanjem da će koji od ti predmeta pomoć da se dite izliči od bole koju mu je donelo niko čeljade.

* Ništa od onog u čemu su se vinčali, čak ni maramicu, nije bilo slobodno oprat, jel će onda izgubit moć ličenja.

* Vinčana kapica je samo onda imala moć ličenja ako se snaša »redovno« udala, da nije bila uskočkinja.

* Prsten kojeg je snaša nosila na vinčanju, pa još kad je više puta bio tako hasniran, ima veliku moć u

Piše: vlač. mr.
Andrija Kopilović

*U svojoj
pedagoškoj
perspektivi
kateheza je
posebno
pozvana da ne
zaboravi
spojave i
ljudske uvjeto-
vanosti rasta u
vjeri, i da ne
izgubi iz vida
zahtjeve sva-
kog dinamizma
ljudskog i
kršćanskog do-
zrijevanja*

Odgovj za život

Kateheza mora poštivati cjelovitost

Čovjek je sam sebi još uvijek nepoznanica. U godinama mladosti znam da je najčitanija knjiga među nama kandidatima za svećenstvo bila Carellova knjiga: »Čovjek nepoznanica«. Od toga vremena je prošao dugi niz godina, a skoro su sva pitanja ostala ista. U neka pitanja s ušlo sa više svjetla, ali su se neka pitanja našla u još većoj sjeni. Svijet oko nas kao da nam je poznatiji nego svijet u nama.

Međutim, svijet oko nas promatramo i više manje ostajemo na toj spoznaji, a svijet u nama doživljavamo i kako se često zna reći, kamo god pođeš nosiš sebe. Baš taj »ja« je najčudesniji u isto vrijeme najprihvaćeniji, a u drugom času »doživljava« osudu do duboke frustracije kada ne vidimo ni svoj smisao. Tako se obistinjuje rečenica zapisana davno od filozofa: Kako je lijepo biti čovjek, a u isto vrijeme u nama se javlja i odgovor koji je često pokajnički i pun poniznosti: Kako je jedno biti čovjek. Što je to s nama? Što je to oko nas? I u tom traženju i lutanju se naši putovi razilaze, ukrižavaju, a nekada i sukobljavaju. Kako bi bilo lijepo imati jasnu spoznaju, kako bi bilo lijepo biti do kraja mudar i znati sve »spoznaje i svu istinu«, kako kaže apostol Pavao. Da, ali to je nemoguće. Čovjek ograničeno spoznaje. Svjesni smo tek oko tridesetak posto stvarnosti oko nas, dok sve ostalo, a to znači preko sedamdeset posto za nas je skriveno, potopljeno u oceanu nesvjesnoga.

NEPOZNANICA ŽIVOTA: Mnogo toga smo spoznali, ali daleko više nam je ostalo nepoznati. Zapravo temeljne stvari života ne poznajemo. Još uvijek, kraj vrhunske znanosti, ne znamo odakle smo došli na ovu Zemlju, iz koje smo tame izronili rođenjem i istovremeno ne znamo kamo se spuštamo, u kakav mrak i tamu umirući ulazimo? Ne znamo čak ni zašto moramo živjeti, ni zašto sve

ovo postoji. Temeljne istine našeg života ne spoznajemo razumom, nego vjerom. Vjera ili nevjera u Boga je zato problem koji se ne da jednim rezom razriješiti. Život se odvija u stalnoj borbi protiv mraka i tmine, u nastojanju da prikupimo što više svjetla spoznajama, istraživanjima, radom, razmišljanjem. Imamo dovoljno svjetla da možemo povjerovati da Boga ima, ali i dovoljno mraka da možemo vjerovati da ga nema.

Čuo sam u životu bezbroj prigovora vjernika: Kako može netko ne vjerovati u Boga. Ali čuo sam i pitanja s druge strane: Kako čovjek još može vjerovati da postoji Bog. I jedno i drugo pitanje treba shvatiti ozbiljno kad ga izgovaraju ljudi s uvjerenjem u sebi. Sigurno, odlučujuće je kamo gledamo. Vjernik vidi Božju nazočnost koja izbija iz svakog detalja procvjetale voćke, iz psa koji maše repom, ptice koja prelijeće dvorište, u dostojanstvenom galopu konja livadom, u dječvičanskim vrhuncima planina, u tajanstvenim dubinama mora, u zvjezdanom nebu, u vlastitoj savjesti, u djelovanju svoga tijela, u postojanju svemira i svega stvorenog.

I ateist može reći da mu dokazi, da Boga nema, izvire iz svakog detalja života. Čini mu se kao da je slučajno došao na svijet, da se stvaranje svega može objasniti i slučajnim miješanjem materijalnih zakona i energije, da nepravda pobjeđuje u svijetu, da bolesti i smrt nose konačnu riječ, da zločinci bivaju pomilovani, a nevini zatvarani, da smo iz ništavila izišli i u ništavilo ulazimo, da pogibaju i umiru nerođeni i rođeni i da je ljudski život nevažan, da konačno ne možemo ni znati i ne znati, ima li Boga. Kod vjernika se svaki oblik naviještanja vjere, posebno predavanje kršćanskog nauka novim članovima Crkve, zove kateheza ili odgoj u vjeri.

POTICANJE SLOBODNOG RASTA: Budući da odgoj dokazu-

je svoju pravu pedagošku narav namjernog posredovanja u vidu osobnog, slobodnog, interioriziranog rasta u službi valjanog egzistencijalnog projekta, otvorena vrednotama i sposobna za kritičko razlučivanje. Pažnja prema ovoj pedagoškoj samobitnosti morala bi osloboditi katehezu od uvijek prisutne opasnosti uspavljajuće nezrelosti ili djetinjastosti ili bijega u »nadnaravno« itd. Ispravna pažnja s obzirom na odgovorne zahtjeve kateheze, trebala bi isto tako pomoći da se izbjegnju brojna izobličenja ili neprilična sužavanja katehetske službe, koju se katkad shvaća kao jednostavno poučavanje religioznih sadržaja ili kao prilagođujući proces religiozne socijalizacije ili kao pravu i istinsku indoktrinaciju itd.

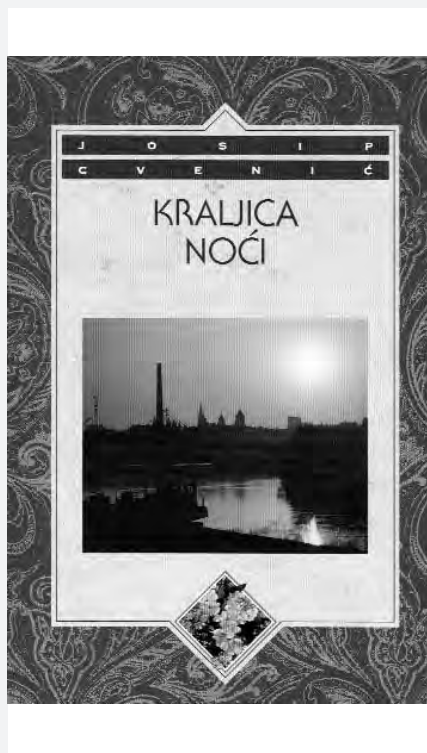
U svojoj pedagoškoj perspektivi kateheza je posebno pozvana da ne zaboravi spojeve i ljudske uvjetovanosti rasta u vjeri, i da ne izgubi iz vida zahtjeve svakog dinamizma ljudskog i kršćanskog dozrijevanja. Budući da je u pitanju odgoj vjere, kateheza je pozvana na poštivanje egzistencijalne cjelovitosti i bogatstva dimenzija svoga osnovnog cilja. To znači da nije opravdano jednostrano se zaustaviti na nekom posebnom vidu dinamizma vjere, kao što je poznavanje objavljene istine ili stjecanje moralnog ponašanja, nego treba proširiti njezinu zadaću na složenost i specifičnost stava vjere kao osobnog i cjelovitog odgovora na projekt kršćanskog života, koji je prihvaćanje i »nasljedovanje« Krista. Stoga je odgoj u vjeri zadatak, i to pun odgovornosti, onih koji su vjeru primili jer je ona nezasluženi dar, a može i mora unijeti u ovaj svijet velika razjašnjenja. Stoga je vrlo odgovorno biti u svjetlu, a dopustiti da drugi budu u tami. To je izdaja onoga što je Pavao napisao da je uzaludno imati »sve spoznanje i svu istinu«, a ne imati ljubavi!

Prijedlog tjedna

JOSIP CVENIĆ
KRALJICA NOĆI(NAKLADA LJEVAK,
ZAGREB 2000.)»Snovi o boljem sutra snivaju se
uvijek, u djetinjstvu i starosti, u doba
kraljeva i u doba naroda.«

Josip Cvenić: ZA KRAJ / Kraljica noći

Vrsni osječki spisatelj Josip Cvenić (1. siječnja 1952.) jedan je od tri književna mušketa u ovog lijepog slavonskog grada (druga su dvojica pjesnici Delimir Rešicki i Goran Rem), koji se u svom spisateljskom radu opredijelio za prozu još tamo od davne 1982. godine i svoje knjige pripovjedaka »Pričanja He-

raklitovog kušača i druga pričanja«. Prva knjiga mu je inače zbirka poezije »Protumarani zavičaji«, iz 1976. godine.

Cvenić se školovao u Osijeku, a diplomirao je filozofiju sa sociologijom na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Sve do konca minule godine vrijedno je vodio glasoviti osječki književni časopis »Revija« (koji se danas zove »Književna revija«). Prije tri godine tiskan mu je roman »Kraljica noći«, na osnovu kojeg je

prošle godine snimljen odličan film, kojega je i publika u Vojvodini mogla vidjeti u okviru »Dana hrvatskog filma« zimus u Subotici, Somboru i Novom Sadu.

Središnji topos u ovom Cvenićevo romanu je rijeka Drava, ali je to jednako i njegov rodni grad Osijek, a središnja tema sam je motiv rijeke sa svim svojim konotacijama. Cvenić u »Kraljici noći« ide u prošlost, u tzv. »zlatne šezdesete«, obilježene prvim LP-pločama »Beatles«, »Rolling Stones« i »Janis Joplin«, noćnom glazbom Radio Luxembourga, ali i ulaskom ruskih tenkova u Prag, i, moramo li to posebice podvlačiti – Josipom Brozom Titom. U središnjoj je osi njegove lamentacije nad jednim dobom linearno vođena naracija o odrastanju, a svojevrsnu napetost priče podcrtavaju dva, uvjetno rečeno pripovjedačka žarišta: veslačko natjecanje koje treba otvoriti Tito, te malformacija radi koje glavni lik ima problema u svome seksualnom sazrijevanju. Fabula je krajnje jednostavna: dok vrijedno trenira veslati za natjecanje što će ga otvoriti lično »Veliki vođ«, petnaestogodišnji Marko, inače glavni favorit utrke, dospje u bolnicu, gdje mu nakon prvog seksualnog iskustva sa tamošnjom sestrom Jagodom, uspješno spuste (i drugi) testis, tek da bi se vratio natjecanju, uz uvjet da mu oslobode oca kojeg su uoči Titova dolaska pritvorili kao disidenta koji »ne vjeruje Brozu«. No, od Tita na otvaranju gotovo ništa, samo se vidi njegova (već legendarna) bijela rukavica, te Marko svoju najveću dotadašnju sportsku, osobnu i životnu pobjedu posvećuje Jagodi, voljenom biću. Tako jedna priča o jednom odrastanju, kraj jedne rijeke, u jednom gradu, dobiva općeljudski značaj i konotaciju, i priča o ma čijem odrastanju, ma gdje, glorificirajući male ljudske radosti a velike vrednote morala, koje život, ipak, na koncu, ma kakvi mi pesimisti, fatalisti ili mizantropi bili, čine opojnim i neponovljivim. Uz to, ovim svojim kratkim romanom Cvenić je od Osijeka načinio jednako onirični ideal nečega (ne) prolaznog i bajkolikog što svaka mladost i jest, kao i Pavao Pavličić od Vukovara ili Goran Tribuson od Bjelovara.

BRANIMIR JOHNNY ŠTULIĆ:
BALEGARI NE
VJERUJU SREĆI

Branimir Johnny Štulić, tekstopisac, skladatelj, pjevač i gitarist, rođen je u Skoplju, 11. travnja 1953. godine. Studirao je na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i bio utemeljitelj, vođa i autor svih pjesama kulturne zagrebačke rock-skupine »Azra« (osim skladbe »Pete, i to je Amerika«, za koju je stihove napisao glumac Mile Rupčić). Od 1989. godine Štulić nastupa pod vlastitim imenom uz pratnju »Sevdah Shuttle Banda« i vlasnik je svih autorskih prava negdašnje »Azre«, kao i vlasnik tvrtke za zaštitu autorskih prava »Azra Music«. Od 1984. godine živi u Nizozemskoj. Najbolja i najznačajnija su mu djela nastala u okviru »Azre« i to u periodu od 1979. do 1984. godine, a sve što je objavio kasnije, bilo pod imenom spomenute skupine ili vlastitim, ruku na srce, ne zaslužuje neku osobitu pažnju. Od 1989. godine, objavio je pod vlastitim imenom dva solo-albuma, dvostruki i krajnje pretenciozni »Balkanska rapsodija«, te »Balegari ne vjeruju sreći« a nedavno se, istodobno u Beogradu, Zagrebu i Nizozemskoj, pojavio i dugo najavljivani mu (opet dvostruki) album naslovljen »Anali«.

Premda osobno mišljenja potpisnika ovih redaka ne dijeli taj stav, opće je mišljenje da je Štulić, koristeći se iskustvima jednog Drage Mlinarca, koja je spojio s vlastitim rock svjetonazorom i iščitavanjem Dylana, Reeda i novog vala, Štulić vremenom izrastao u kantautora i rock-neimara čija pojava u hrvatskom rock n rollu ima središnje značenje. Album »Balegari ne vjeruju sreći« objavljen je 1996. godine i sadrži i dvije bonus skladbe: obje su obrade »Moj galebe« A. Runjića iz repertoara Olivera Dragojevića, te »Mokre ulice« koje je Johnny skladao skupa s beogradskim kolegom Dejanom Cukićem. Ipak, pravi biseri na ovom albumu su nenadmašne pjesme »Voljela me nije nijedna« te elegična »Meni se dušo od tebe ne rastaje«.

R. G. T.

Vijesti

Dr. Horvat o hrvatskoj leksikografiji

U organizaciji Hrvatskog akademskog društva organizirala se u velikoj sali HKC »Bunjevačko kolo« u Subotici (24. rujna) te potom u Somboru (25. rujna) tribina na temu »Počeci hrvatske leksikografije: Vrančić, Kašić i Mikalja«. Predavač je bio istaknuti znalac ove teme i djela *Bartola Kašića*, dr. *Vladimir Horvat*, isusovac iz Zagreba. Predavanje na istu temu će dr. Horvat održati i sutra, 27. rujna, u Beogradu.

Počela Maslina 03

U ponedjeljak 22. rujna otvoren je u beogradskom Domu kulture Studentskog grada IV. susret mediteranskih visokih kazališta na kojem učešće uzimaju, dakako, i ona hrvatska. Manifestacija traje do 27. rujna.

Susret hrvatskih crkvenih zborova

U Santovu je, u susjednoj Mađarskoj, koncem minulog tjedna okončan županijski Susret hrvatskih crkvenih zborova. U suorganizaciji hrvatske vjerske zajednice i mjesne hrvatske samouprave sudjelovali su gosti iz Bačina, Baje, Duskoka i Kačmara.

Dani europske baštine u Novom Sadu

U povodu obilježavanja Dana europske baštine Zavod za zaštitu spomenika kulture Novog Sada tijekom je cijelog dana organizirao turističke posjete Petrovaradinskoj utvrdi uz mnogobrojne izložbe, koncerte i aukcijske prodaje slika. Manifestaciju je zatvorio koncert klasične glazbe u atriju crkve sv. Jurja.

»Glembajevi« na repertoaru SNP

Početak nove kazališne sezone u novosadskom SNP najavljen je za 27. rujna, a kako saznajemo, na kraju dramske sezone biće prikazana i predstava »Gospoda Glembajevi« po znamenitom djelu *Miroslava Krleža*.

Festival vojvodanskog folklora

Festival folklorne tradicije Vojvodine održan je početkom tjedna u Čonoplji kod Sombora. Na njemu je učešće uzelo čak 34 folklorna ansambla, pjevačkih i izvornih grupa i orkestara. Manifestaciju je organizirao Savez amatera Vojvodine.

HRVATSKO AKADEMSKO DRUŠTVO
poziva Vas na

TRIBINU koja priredjuje

- ♦ u SUBOTICI, HKC »BUNJEVAČKO KOLO« u srijedu, 24. 09. 2003. u 19 sati
- ♦ u SOMBORU, u četvrtak, 25. 09. 2003.
- ♦ u BEOGRADU, u subotu, 27. 09. 2003.

na temu:

»Počeci hrvatske leksikografije: Vrančić, Kašić i Mikalja«

Predavač: **dr. VLADIMIR HORVAT**, isusovac iz Zagreba, najbolji poznavalac Bartola Kašića

Matvejević i Novak na Europskim književnim susretima

U Sarajevu su u utorak 23. rujna počeli Europski književni susreti, koji se redovito održavaju u glavnom gradu BiH od davne 1981. godine. Oni će ove godine početi u tamošnjem Francuskom kulturnom centru »Andre Malraux« i okupiti će preko stotinu pisaca, prevoditelja, izdavača, filmskih redatelja i inih gostiju ne samo iz Europe već iz cijelog svijeta (Iran, Kanada, primjerice). Na manifestaciji će svoje nove knjige predstaviti, među inima i *Predrag Matvejević* i *Boris A. Novak* (na slici), a nazočan će biti i glasoviti velikan francuske kinematografije i jedan od pionira »film noirea«, *Jean Luc Godard*, kome će biti posvećeno jedno književno veče.

Ravnatelj Milan Horvat na BEMUS-u

Beogradske muzičke svečanosti, točnije 35. međunarodni BEMUS koji ove godine traje od 3. do 22. listopada, zatvorit će Slovenačka filharmonija koja će u Sava centru izvesti djela Brahmsa (koncert za violinu i violončelo) i Čajkovskog (»Patetičnu« simfoniju br.6) Sa solistima *Miranom Kolblom* na violini i *Igorom Škerjanecom* na violončelu, a pod ravnateljstvom hrvatskog maestra *Milana Horvata*.

Zbor »Bartok« u subotičkoj Katedrali

U okviru obljetnice, tridesetpetogodišnjice svoga osnutka, Kamerni zbor »Pro musica« iz Subotice pozvao je zbor »Bartok« (Szegedi Bartok korus) na gostovanje. Na prvom koncertu, 20. rujna u katedralnoj crkvi Svete Terezije Avilske nastupila su oba zbora. Horom iz Segedina dirigirala je *Eva Rozgonyi*, inače laureat prestižne mađarske nagrade »Liszt Ferencz«, a zborom »Pro musica« *Zoltan Devity*. Nakon toga, 21. rujna, zbor »Bartok« izveo je u franjevačkoj crkvi, u okviru mise, nekoliko odabranih skladbi, te misu pokojnog *Lajosa Bardosa*.

Predstavljen treći svezak »Subotičke bibliografije«

U okviru proslave Dana grada Subotice nedavno je u obnovljenim prostorijama Gradske biblioteke na Paliću predstavljena prva knjiga trećeg sveska »Subotičke bibliografije« u kojoj su autori *Katarina Čeliković*, *Éva Bazsant* i *Gustav Kiš*. Izdavači su Gradska biblioteka Subotica i subotička Hrvatska čitaonica.

OBLJETNICE

Najbolji album prve dame hrvatske suvremene pop glazbe

Dnevnik jedne ljubavi

Na današnji dan prije ravno tri desetljeća, zasigurno najveća pjevačica pop/rock, R&B i jazz orijentacije ikada rođena na tlu Hrvatske, koja po značaju nadilazi možda čak i europske okvire, *Josipa Lisac* (14. veljače 1950. Zagreb), objavila je svoj, i po mnogima, uopće na ovim prostorima, najbolji album, LP »Dnevnik jedne ljubavi«.

Josipa Lisac ušla je u svijet glazbe kao članica dječjeg zbora RTV Zagreb, 1961. godine. U sklopu danas već kulturne skupine »O hare« počela je karijeru kao soulu naginjuća pjevačica psihodeličnog rocka pod vidnim utjecajem škotske pjevačice *Maggie Bell* iz »Stone The Crows«, te *Janis Joplin*. Nakon toga prelazi u »Zlatne akorde« s kojima ima nekoliko zapaženih nastupa na festivalima. Ubrzo počinje sa- godine.

mostalnu karijeru surađujući s raznim eminentnim autorima, kao što je, primjerice, *Arsen Dedić* (pjesme »Što te čini sretnom«, »Krenule su lađe«, »Život moj«), ili *Zdenko Runjić* (»Oluja«, »Kapetane moj«). Ključni prevrat nastao je kada je ostvarila vezu (emotivnu i kreativnu) sa suprugom, internacionalnom zvijezdom, pjevačem, skladateljem i pijanistom, *Karлом Metikošem* alias *Matt Collinsom*, čiji je najblistaviji rezultat upravo njen/njihov prvi samostalni album »Dnevnik jedne ljubavi«, koji do danas, uz svo priznanje njenim kasnijim nosačima zvuka, ostaje njeno najbolje ostvarenje. Glazbena, profesionalna suradnja s *Karлом Metikošem* stapa se i s osobnom vezom koja traje do njegove smrti 9. prosinca 1991.

R.G.T.

NEIMARI KULTURNE BAŠTINE

Pero – Pere – Tumbas Hajo (1891.-1967.)

Pero Tumbas Hajo (1891. -1967.) najznačajniji je stvaralac i interpret tamburaške glazbe u Subotici i okolici, a djelovalo mu i utjecaj i danas su prisutni i nezaobilazni u sveukupnoj ex-jugoslavenskoj muzičkoj literaturi vezanoj za tamburu.

Rodio se u obitelji narodnih svirača te je od najranijeg djetinjstva vezan za glazbu. Muzičku je školu završio početkom minulog stoljeća u vrijeme kada je njome rukovodio Ernô Lányi, glazbeni pedagog i utemeljitelj Subotičke filharmonije. Hajo se podjednako dobro snalazio, sem primarnog glazbala-prima, i na violini i klavirinu, budući da se pripremao za vojno-ga muzičara, ali se kasnije u potpunosti posvetio tamburi. Prošao je mnoge zemlje Europe, što kao glazbenik, što kao vođa vlastitih orkestara, a jedno je vrije-

me bio, do početka Drugog svjetskog rata, kapelnikom Tamburaškog orkestra Radio Beograda.

Ubrzo nakon oslobođenja, pri Muzičkoj školi u Subotici osniva odsjek za narodnu glazbu čiji je prvi nastavnik i bio. Na tom je mjestu ostao sve do odlaska u mirovinu, 1958. godine. Njegov rad bio je podjednako plodan kako na pedagoškom i skladateljskom, tako i na izvođačkom polju. Čitava plejada tamburaša kasnije iznimnih glazbenih velikana u zemlji i inozemstvu učila je od njega, te je i današnji Subotički tamburaški orkestar izravni nastavljatelj ostavštine i tamburaške tradicije Subotice koja je upravo nezamisliva bez djela pokojnog Haje. Njegova bogata ostavština još uvijek čeka obradu i pravo vrednovanje.

Rajko Ljubič, filmski djelatnik

Volje ima, ali ne i razumijevanja

Razgovarao: R. G. Tilly

Hrvatski filmski djelatnik, snimatelj, redatelj i montažer *Rajko Ljubič* sredinom ovog tjedna posjetio je našu redakciju i upoznao nas sa svojim planovima i najnovijim ostvarenjima: »U svojoj audio-vizualnoj radionici upravo dovršavam nekoliko filmova i CD-a. Evo o čemu se radi: počeo bih s filmovima. Završavam jedan igrani i jedan dokumentarni film.

Film je po pripovijetki *Jakova Kujundžića* »Vrapčje gnijezdo« iz njegove knjige »Zgrabljena mršavina«, jedna lijepa pripovijest, aktualna i danas, iz života. Radi se o dječacima koji karakteriziraju ovo naše nemoralno vrijeme, vrijeme lopova što su svud uokolo nas. Priča ima puno moralnih potki i smjernica. Jedan je dječak najboljem drugu ukrado vrapčje gnijezdo i nehotice bio otkriven. Poruka je jasna, jednog dana, kad-tad, budeš li krao, biti ćeš uhvaćen. Drugi film je dokumentarni film, kojega sam radno zasada, naslovio »Pripovijetka o dijalektima«.

INSPIRACIJA SA BRAČA: Taj film planiram emitirati premijerno za Dane *Balinta Vujkova*. Tema manifestacije će biti jezik, a svi znamo koliko su dijalekti neodvojivi od jezika, ma kog, i ma gdje. Dakle i hrvatskog. I tako smo ove godine na otoku Braču bili *Franjo Vujkov* i ja, te smo išli tom istočnom obalom otoka i razgovarali s tamošnjim ljudima o jeziku i na njihovom jeziku, točnije našem, hrvatskom jeziku, ali na raznim dijalektima. Pronašli smo puno sličnosti, jer kao što znate, i oni govore ikavicom, ova naša ikavica je podrijetlom čakavština, kako su mene svojedobno informirali stručnjaci, oni tamo govore čakavštinu, ima i štokavske ikavice, tako da smo skupili vrlo interesantan materijal. I u pitkih pola sata vidjet ćete i čuti u tom filmu i poeziju i priču i pjesmu običnih ljudi, ali i profesora, njihove radosti i tuge, muke i veselja... A to je sve blisko nedaćama i svakodnevnim mukama koje ljudi koji tu govore ikavicu imaju, ovdašnji Hrvati, priča Ljubič.

»Potom, pripremam dva CD-a, audio nosača zvuka koji bi također trebali da se pojave u vrijeme održavanja Dana *Balinta Vujkova*: jedan je divan, stari snimak Radio Zagreba, drame *Matije Poljakovića* »Vašange«, slučajno sam došao do toga, gospodin *Naco Zelić* mi je donio kase-

tu...Snimljena je 1973. i vrsne je kvalitete, u svakom smislu. Redatelj je bio *Petar Šarčević*, i sva najveća imena subotičkog glumišta toga doba čitala su tekstove na spomenutome snimku. Jedan fenomenalan materijal, bitan, i šteta je da to stoji i čami tamo, kada to Radio Zagreb više nikada neće emitirati, a mi od toga možemo načiniti stotinjak CD-a koje će našem življu na ovim prostorima, hrvatskom korpusu tu, uopće, puno značiti. To će ostati kao vrijedna uspomena i mi ćemo to dijeliti kao i do sada sve slično, besplatno, da to naš svijet ima i cijeni, i čuva, i njeguje.«

Drugi projekt je radio-adaptacije bajke »Ždričac zlatne grive« koju je zabilježio *Balint Vujkov*, i koja je tako uspješno igrana na sceni subotičkog Dječjeg kazališta, kao komad, predstava za scensko izvođenje, za djecu. »Ja sam napravio radio-adaptaciju toga i pozvati ćemo ponovno naše dobre čitače i govornike ikavice, glumce, i u narednih mjesec dana planiram ja dovršiti i finalizirati taj CD. Svi vole taj tekst - sjećate se kako je divno primljena predstava po tom tekstu, kazalište je bilo dupkom puno. Dakle, tu je ciljna grupa mlađi uzrast, za razliku od drame *Matije Poljakovića*, koja je ipak za starije, a »Ždričac zlatne grive« je, ipak, i pisan i igran za mlade i djecu. U svezi s tim moram naglasiti da sve spomenute akcije i djelatnosti u potpunosti bez potpore naših čelnika, sve to ide iz moga praznoga budelara...Radosna je moja faza stvaranja, tužan je period angažiranja oko budžeta. Financiranja, sponzoriranja, novčane, i što je još tužnije, moralne potpore - nema...«

IZOSTAJE POTPORA: Čelni ljudi hrvatskog korpusa, čak ni oni nadležni za kulturu, uopće se ne obaziru, niti ih uopće interesira što se radi. Ne kontaktiraju s kulturnim djelatnicima, niti sa mnom, a to je jedan od segmenata djelatnosti gdje ne samo da ima da se pitaju, nego je to u nji-

h o - vom nadležstvu. Ove godine sam imao nekoliko projekcija koje su punile salu. Nitko osim mene ne pravi filmove, niti vijesti čak, ali ni na kakvo razumijevanje ne nalazim. O potpori da i ne govorim. Niti CD-e nitko ne pravi, ništa naše čelne ljude ne interesira...«, kaže Ljubič.

Druga tužna stvar je što ni s matičnom državom stvari ne stoje bolje. Na nedavnom natječaju Republike Hrvatske na kojem je sve ove projekte Ljubič poslao, preporučao se, ne samo da je odbijen, već niti riječ obavijesti o razlozima takvoga ignoriranja rada i aktivnosti nije dobio. »Ja donekle mogu sam financirati CD-e i filmove, to mi se nekako vrati, ali nikako svojim sredstvima kazališne predstave ne mogu financirati. Kada smo kod kazališta, moj gubitak na »Ždričcu« bila je jedna polugodišnja plaća. Pošto je hrvatska drama »ušla« najzad u Dječje kazalište, ravnateljica istog *Valerija Ágoston-Pribila* me bukvalno tjera da radim, jer ne zna tko bi drugi to radio, mogao, htio. Konzultirao sam se sa *Zlatkom Romićem* i odabrao tekst *Ivane Brlić-Mažuranić* »Kako je po-tjeh tražio istinu«, i igrati će ista ekipa entuzijasta koja je iznijela na leđima glavni teret predstave »Ždričac...« i koja će biti jezgro budućeg hrvatskog ansambla naše drame«.

No, ovoga puta biti će tu i gosti, neki glumci iz mađarske i srpske drame, jer se radi o mjuziklu, komadu s pjevanjem i glazbom koju je uradio *Nikola Jaramazović*, i koju će izvoditi naši tamburaši. A pošto će dobar dio predstave biti na playback, problemi s govorom neće biti veliki, jer se radi, ovoga puta, za razliku od »Ždričca...« o tekstu koji je na krasnom književnom hrvatskom jeziku a ne na dijalektu. ■

U okviru »Vinkovačkih jeseni«

Trijumf folkloraša »Bunjevačkog kola«

U okviru tradicionalne manifestacije Vinkovačke jeseni, koja se ove godine u ovom lijepom hrvatskom gradu održava po 38. put, izuzetno je zapažen nastup folkloraša Hrvatskog kulturnog centra »Bunjevačko kolo« iz Subotice, koji su izveli rijetko viđen program na vinkovačkoj Državnoj smotri hrvatskog izvornog folklora, na kojemu su bili gosti, kao i kolege im iz tavankutskog HKUD »Matija Gubec« iz Tavankuta, koji su, sa svoje strane, i svojim najmlađim članovima, nastup imali u okviru Međužupanijske smotre dječjih folklornih skupina. Evo što, o protekloj manifestaciji i gostovanju u Vinkovcima kaže ravnateljica folklorne sekcije *Aleksandra Lipozenčič*: »Ove je godine HKC »Bunjevačko kolo« sudjelovalo na Državnoj smotri izvornog hrvatskog folklora koja se održala u okviru 38. Vinkovačkih jeseni 2003. Na smotri je sudjelovalo i 14 KUD-ova iz cijele Hrvatske, kao i Mađarske, a mi smo bili gosti iz dijaspore, kao i Tavankučani. Bilo ih je i iz Bosne i Hercegovine, kao i Gradištanaca, također. Iz BiH je bio ansambl folklora iz Usore - KUD »Izvor« Žabljak. Ali mi smo im, po njihovim riječima bili i jesmo, najmiliji gosti. I naš nastup bio je najtoplije prihvaćen i primljen. Prikazali smo običaj »Kraljica« što se izvodi u nas za Dove. Meni je stručni žiri iskreno priznao da smo bili među najboljima, ako ne i najbolji. Drugi dan, bila je to nedjelja, sudjelovali smo u svečanom mimohodu, na stadionu NK »Cibalia«. S nama su išli i naši tamburaši, tamburaški orkestar našeg Hrvatskog kulturnog centra koji su

Folklorci »Bunjevačkog kola« na probi

svojom glazbom pratili naše nastupe. Sve u svemu, nas ukupno 34 bilo je smješteno u Nuštru, domaćini su nam bili djelatnici iz HKPD »Seljačka sloga«. Drugi smo put u Nuštru smješteni, a na samoj smo manifestaciji već četvrti puta. Mi smo je - dino kulturno-umjetničko društvo koje na toj manifestaciji sudjeluje dva puta za redom. To je velika, iznimna čast. Konjska zaprega s divnim vrancima nas je vozila na svečanom mimohodu i reviji konjskih zaprega, a bajmočki bandaš i bandašica su istodobno također bili nazočni. Sve u svemu, bilo je prelijepo, i mi se uvijek rado odazivamo svim pozivima, a naročito nas veseli što smo u Vinkovcima tako dragi i rado viđeni gosti«, kaže *Aleksandra Lipozenčič*.

U okviru »38. Vinkovačkih jeseni 2003.« održane su i brojne prateće manifestacije od kojih svakako valja izdvojiti glazbene koncerte rock-grupe »Prljavo kazalište« (14. rujna, na satnome trgu Vinkovačkih jeseni) te koncert legende hrvatskog popa i evergreena, *Miše Kovača*, koji je bio na istom mjestu, ali u subotu, 20. rujna.

R. G. T

Prosvjed g. Antuna Kovača

Ja znam onu izreku »Tko radi taj i griješi«, ali ovo što ste mi napravili, to stvarno nema smisla! Ja sam, hvala Bogu, živ i nadam se da će me Bog poživjeti duže nego »Hrvatska riječ«. Nemojte samo da bude ono: »Tko drugom jamu kopao...«

Kovač Antun

Isprika

U prošlom broju našeg tjednika na strani broj 34, u odjeljku

namijenjenom kulturi potkrala se nedopustiva greška: pobrajajući autore poetskih i proznih tekstova u novom broju časopisa za kulturu, umjetnost i znanost »Klasje naših ravni«, napisao sam da tekstove potpisuju navedeni autori, te potom: »Tu su i tekstovi o slikaru Gustavu Matkoviću, pokojnog (sic!) *Antuna Kovača*, mr. Josipa Buljovčića...itd.« U auto-redakturi inverzijom sam riječ »pokojnog«, misleći na pokojnog gospodina *Buljovčića* i slikara *Matkovića* krivo umetnuo ispred imena gospodina *Kovača*, koji je, kako mi je iznimno milo čuti - živ i zdrav. S du-

bokom isprikom koja nema opravdanja - greška niti je u redaktora niti u bilo koga drugog, greška je isključivo i samo moja, najdublje se ispričavam najprije cijenjenom gospodinu Antunu Kovaču, potom članovima njegove uže i šire obitelji, prijateljima, a napose i vama, što-vani čitatelji.

Premda je ljudski griješiti, i premda tko radi taj i griješi, iskreno obećavam da se ovakve greške, s moje strane barem, više neće dešavati niti ponoviti.

R. G. Tilly

»Lira naiiva 2003«

Dominika Čakić
NESRITNA MESEČINA

I u pola mrkile noći
Kad sam tio tebi doći
Zasja misec, uplaši me,
Jaoj meni, loše vrime.

Vidiće me baba Anka
Kako bižim usrid mraka
Pa će odma cilo silo
Zagrijat na me smilo

Kakog bi tek bilo grija
Da nad vidu ispod strija!
Obrala bi cura bostan,
Ne bi došla čak ni kroz san

Zato molim sada Boga
Da me čuva od zla toga:
Da ne vidi baba Anka
Ko to biži usrid mraka.

DOMINIK A ČAKIĆ je rođena 1970. godine u Subotici. Poeziju je počela pisati u osmoljetki. Pjesme je obznanjivala u »Bačkom klasju« i »Subotičkoj Danici« te u knjizi »Raspleteni snovi« - Pjesništvo literarne sekcije KUD-a »Rešetari« i hrvatskih pjesnika u iseljničtvu, godine 2000.-te u časopisu za književnost, umjetnost i znanost »Klasje naših ravni« (1999.) Piše o ljubavi, o dragim ljudima - roditeljima, duhovnu liriku...

Danas

Novine s m(j)erom

Poetski kutak: Josip Pupačić

Vezanost uz podrijetlo i zavičaj

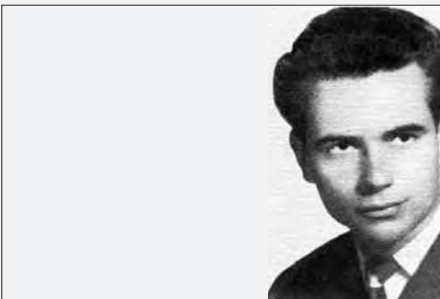
Josip Pupačić, književnik i novinar, rođen je 19. rujna 1928. u Slimenu pokraj Omiša. Nakon klasične gimnazije u Splitu odlazi na studij književnosti u Zagreb. Urednik u novinsko-izdavačkom poduzeću »Lykos« postaje 1956. godine, a potom je odgovorni urednik »Krugova«, glavnog časopisa svoje generacije (1957. -58.). Od 1959. godine asistent je pri Katedri za stariju hrvatsku književnost Filozofskog fakulteta, a u Lyonu i Londonu je lektor i profesor hrvatskog jezika.

Josip Pupačić se rano odvojio od socreralističke logike i takva uzorka pisanja, te je već ranih pedesetih godina prošlog stoljeća prionuo uz »krugovaše«, grupu mladih zagrebačkih književnika, koji su zagovarali osobne slobode i individualnosti u umjetnosti. Prva je Pupačićeva knjiga naslovljena s »Kiše pjevaju na jablanima«, a druga »Mladići« i obje su se pojavile iste, 1955. godine. U knjizi »Mladići« su one njegove najpoznatije pjesme koje su Pupačića proslavile kao pjesnika. Pjesništvo je tih pedesetih godina u životu nacija imalo neusporedivo veću ulogu nego danas i pjesnik se mogao proslaviti. Masovnih medija u današnjem smislu tada još nije bilo, a tijekom njihove kasnije ekspanzije, pjesnici nisu postajali medijske ličnosti, jer na njih nije obraćana medijska pozornost. Knjiga »Mladići« donosi jednog novog, izvornog pjesnika koji biva zapažen, prije svega po posebnosti motiva, ali i po nepatvorenoj zaljubljenosti u zavičaj, što je još naglašenije u zbirci »Kiše pjevaju na jablanima«.

Odmjerenom strukturom svojih refleksivnih metaforičnih pjesama, Pupačić očituje iskonsku vezanost uz podrijetlo i zavičaj. Ne privlači ga pri tom toliko egzotika mediteranskog krajolika, koliko svijest o pripadnosti neprekinutom lancu što ga tvore preci i potomci, te svijest o ljudskom bivanju u jedinstvu sa zemljom kojoj pripadaju. U tu se bliskost uklapa i Pupačićeva vezanost uz more i njegovo vječno beskrajno bivstvo. Pupačić i sa

svijetom oko sebe i sa zavičajnim krajolikom osjeća povezanost i punu prisnost.

Josip Pupačić u mladosti doživljava tešku obiteljsku tragediju. Tri njegova brata su poginula nesretnim slučajevima u kratkom vremenskom razdoblju. Pesimističan osjećaj života prouzročen tragičnim događajima u obiteljskom i osobnom životu, uzdiže Pupačićevo lirsko obzorje do univerzalnih razmjera, do propitivanja smisla vlastita i općeg opstanka. Pupačić će osobnu tragediju pretočiti u

stihove koji će biti vlastit, poseban glas. Pupačiću su se nametale nepatvorene životne situacije, a on ih je pretočio u riječi. Pored oblikovanja i očitovanja proživljenog, izvore produbljenosti svojega lirskog izričaja Pupačić je ipak iznova uvijek nalazio u čudesnoj zavičajnoj utemeljenosti i i sjećanju na djetinjstvo. Najbolji je lirski izraz te tematike antologijska pjesma »More« o kojoj književni kritičar Stjepo Mijović Kočan među ostalim bilježi kako je tu riječ »o zadivljenosti morem djeteta koje živi na domaku mu, ali na planini, i ne može sići k njemu, pa mu silazi u mašti i u mašti ga pozove na vrh brijega: ta stanovita dječja animacija prirode urodila je jednom od najrazigranijih pjesama, ritma na dah, uistinu posebnom«.

Treća Pupačićeva knjiga »Cvijet izvan sebe« objavljena je 1958. godine. I u ovoj knjizi ima sjećanja na minulo djetinjstvo, ali prevladavaju urbani, mučni motivi. Želeći se prilagoditi novim pjesničkim trendovima, Pupačić 1965. godine tiska knjigu »Ustoličenje«, koju vizualno gradi

simetrično, slično Šimićevim »Preobraženjima«. Ova Pupačićeva knjiga uspjelo govori i o suvremenim strahovima i frustracijama. Posljednja Pupačićeva knjiga »Moj križ svejedno gori« tiskana je, na žalost, tek nakon smrti pjesnika 1971. godine. Sa ženom Benkom petogodišnju kćerku vodio je na operaciju srca u London, a na povratku svi su poginuli u avionskoj nesreći u zračnoj luci Omišalj na Krku, 23. svibnja 1971. Iako je Pupačićev opus u cijelosti gledano neujednačen, njegove najbolje pjesme su posebne i jedinstvene zbog svoje potpune prirodnosti i spontanog izraza.

Budi moja noć

Dođi, koja si moja
u moju noć.
Stvori, koja si moja
moju noć:
Utišaj ovu tišinu.
Umiri ovaj mir. Utopi
ovu smrt. Proširi ovu
sobu. Razori ovaj zid.
Podigni ovo nebo. Pomiri
ove sjene. Pokosi
ovu kišu. Uglazbi
ove suze. Rascvjetaj
ove ruke.
Sazidaj ove riječi. Izliječi
ove oči.
I postani moja noć.
Budi moja noć.

Moj Bog

Našao sam ga i On je našao mene
moj Bog koji me voli
Našli smo se tražeći jedan drugog
i našao sam ga u sebi
jer živi u meni i za me
i ja se u njemu radujem
Od iskona bili smo skupa
i do konca bit će mi pratilac
moj Bog.

Priredio: Z. Sarić

Nakon punih pedeset godina

Andrićeva opera opet u Subotici

Narodna opera »Dužijanca« iz života bunjevačkih Hrvata u dva čina s međuigrom građena je u duhu bačkog glazbenog folklora, a ansambl Osječke opere nastupio je s devedeset članova zbora i orkestra i s devet solista

Piše: Zvonko Sarić

Prošlog ponedjeljka, 22. rujna, operni ansambl Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka izveo je prvu operu bunjevačkih Hrvata »Dužijanca« pred prepunim gledalištem na subotičkoj kazališnoj sceni »Jadran«. Koncertno izvođenje opere »Dužijanca«, koju je napisao dr. Josip Andrić, organizirali su Skupština općine Subotica i Gradska uprava Osijeka, uz suradnju »Pučke kasine 1878«.

Uvijek je lijepo vidjeti veliki broj posjetitelja na jednoj kulturnoj manifestaciji, a tako je bilo u ponedjeljak navečer u dvorani »Jadran«. Svih dvije stotine i sedamdeset mjesta je bilo zauzeto, tako da su mnogi posjetitelji ostali stajati kako bi prisustvovali izvedbi opere »Dužijanca«.

KONCERTNA IZVEDBA: Nakon ravno pedeset godina publika je ponovo mogla uživati u izvedbi prve opere dr. Josipa Andrića, koju je koncertno predstavio ansambl Osječke opere u punome sastavu. Goste i poštovatelje opere pozdravili su ispred Skupštine općine Subotica mr. Bela Tonković, a potom i Ljerka Hedl ispred Gradske uprave Osijeka. Tada su se sa scene nakon pola stoljeća pauze začuli prvi tonovi motiva »Bunjevačkog momačkog kola«, koji daje temeljni ugođaj cijeloj operi.

Sadržaj opere »Dužijanca« zasniva se na žetvenom narodnom običaju bunjevačkih Hrvata kojim se proslavlja završetak žetvenih radova i upravo karakter motiva »Momačkog kola« obilježava radost i vedrinu kojom je cijela opera prožeta. Uz melodijski i ritmički oslonac na motiv »Momačkog kola«, glazba i pjev prate risaruše i risare koji se pripremaju za žetlački rad u prvom činu, dok drugi glavni motiv o žetvi »Ej, što je lipo žito« postaje i motiv ljubavi između bandašice i bandaša. Pjesmom se slavi odmah iza dožete žetve, a risari predaju žitni vijenac bandašici i bandašu kao simbol sretno dovršene žetve, ali i kao simbol kojim njihova ljubav biva okrunjena srećom.

Narodna opera »Dužijanca« iz života bunjevačkih Hrvata u dva čina s međuigrom građena je u duhu bačkog glazbenog folklora, a ansambl Osječke opere kojim je dirigirao Mladen Tutavac nastupio je s devedeset članova zbora i orkestra i s devet solista: Sanjom Toth Špišić, Damirom Fatovićem, Berislavom Puškarićem, Josipom Slamom, Damirom Bakovićem, Snježanom Lakotić, Mirjanom Peteš, Sanjom Uroić Ljutić i Vlahom Ljutićem.

GOSTI IZ OSIJEKA: Uoči izvedbe opere, za vrijeme tonske probe, razgovarali smo s nekima od sudionika ovog događaja. Božidar Šnajder, pomoćnik intendant HNK u Osijeku, istakao je kako je do izvedbe opere na subotičkoj kazališnoj sceni došlo prvenstveno zbog suradnje s

»Pučkom kasinom« koja njeguje djelo dr. Josipa Andrića.

»Kako je 1994. godine bila stota obljetnica rođenja dr. Andrića, naše kazalište je prihvatilo prijedlog 'Pučke kasine' da se opera »Dužijanca« izvede u Osijeku, što se i dogodilo u listopadu te godine. Također smo prihvatili poziv da 29. travnja ove godine u Subotici obilježimo pedesetogodišnjicu praizvedbe ove opere i tom prilikom je troje opernih pjevača izvelo arije iz Andrićeve opere. Tada je i dogovoreno da će u okviru suradnje dva grada naš operni ansambl gostovati na jesen u Subotici i koncertno izvesti djelo u cijelosti. Došli smo s velikim ansamblom, a nadamo se i daljoj kazališnoj suradnji, što bi značilo mogućnost uzajamnih gostovanja naših dvaju kazališta. To će i biti tema razgovora s upraviteljicom subotičkog kazališta Ljubicom Ristovski«, kaže Božidar Šnajder, napominjući da se zahvaljuje gradu Subotici što je ovo gostovanje omogućeno i da ta zahvala nije iz kurtoazije, jer zaista misli da bi se suradnja trebala nastaviti.

Hrvatsko narodno kazalište iz Osijeka ima dvije stotine zaposlenih. To je nacionalna kazališna kuća s vlastitim dramskim i opernim ansamblom, kako kaže dirigent

Božidar Šnajder

Mladen Tutavac, pojašnjavajući kako će zbog nedostatka prostora za orkestar na sceni »Jadran«, Andrićeva opera biti koncertno izvedena, ali ne i sceniski.

»Opera »Dužijanca« je vrijedan uradak sa etnomuzikološkog aspekta. Izvorni motiv kola i motiv pjesme o žetvi pretočeni su u glazbeno djelo tipa klasičnih glazbeno-scenskih djela i ova jedina opera bunjevačkih Hrvata vrlo je značajan dio vaše kulturne baštine. Djelo je pisao čovjek koji je očito volio svoj zavičaj i tu svoju ljubav je pretočio u glazbu. Ova narodna opera konstituirana je za orkestar, a komponirana je na teme iz bačkog glazbenog folklor. Naš ansambl je operu »Dužijanca« predstavljao u scenskoj i glazbenoj izvedbi u sezoni 1994.-95., a također smo je izveli i u Baji u studenom 1994. godine«, kaže Mladen Tutavac.

APLAUZI: Predsjednik »Pučke kasine 1878« mr.

Ivan Rudinski bio je vidno zadovoljan brojnom posjetom i dugim, snažnim aplauzom publike, nakon kojega je ansambl Osječke opere izašao po drugi put na scenu osjetivši naklonost i zadovoljstvo subo-

tičke publike. »Naša inicijativa omogućila je izvedbu Andrićeve opere u Subotici nakon pola stoljeća od praizvedbe. Svojim zalaganjem, prije svega da se izgubljena partitura opere ponovo sastavi na osnovu

nađenih dionica solista zboru i orkestra, a također i uspostavljanjem suradnje s Osječkom operom, uspjeli smo u našoj namjeri da subotička publika bude ponovo u prilici da uživa u prvoj operi bunjevačkih Hrvata. Ipak, žao nam je što »Pučka kasina« nije bila direktno uključena u organizaciju ove koncertne izvedbe, jer je izvedba opere Dužijanca bila predviđena kao kruna proslave naše 125. obljetnice od osnutka«, kaže mr. Rudinski.

Izvedbi opere »Dužijanca« prisustvovali su i potpredsjednik vlade SCG József Kasza, ispred Konzulata Republike Hrvatske savjetnik-konzul Miroslav Kovačić i savjetnik Vlado Badanjak, dok su ispred Skupštine općine Subotica koncertu prisustvovali Ildikó Lovas, Modest Dulić i Mirko Ostrogonac.

Koncertno izvođenje prve opere dr. Andrića bila je najposećenija kulturna manifestacija u Subotici u posljednje vrijeme, a sudeći po aplauzima publika je pronalazila sebe i svoje uživanje u muzičkom odrazu bačkog života koji je predstavljen u prvoj operi bunjevačkih Hrvata u koncertnoj izvedbi umjetnika Osječke opere. ■

Nova povezivanja nakon »olovnih vremena«

Ljerka Hedl, voditeljica u Odjelu za kulturu pri poglavarstvu grada Osijeka, rekla je kako su iz Odjela za društvene djelatnosti grada Osijeka u suradnji s agilnim članovima »Pučke kasine« dogovarali i na koncu ostvarili suradnju s gradom Suboticom, koji je tradicionalni prijatelj grada Osijeka. »Kulturna suradnja između dva grada funkcionirala je svojevremeno u svim područjima i segmentima kulturnih djelatnosti, a moja su sjećanja kako je HNK s subotičkim kazalištem razmjenjivalo i po nekoliko gostovanja tijekom tih davnih godina. Drago mi je što nas je Andrićeva opera iznova povezala nakon »olovnih vremena«. Kultura je uvijek prethodnica uspostavljanja šire suradnje. Spomenula bih kako je suradnja između Muzeja Slavonije u Osijeku i Gradskog muzeja Subotica već uspostavljena, kao i suradnja između Poglavarstva grada Osijeka i subotičkog Likovnog susreta. Danas smo došli s cjelokupnim ansamblom Osječke opere. Dobro je što smo blizu u susjedstvu, tako da putovanje nije teško organizirati«, kaže Ljerka Hedl, izražavajući nadu da će se kulturne veze koje su bile prekinute, iznova uspostaviti u okviru suradnje Osijeka i Subotice. ■

Filmski žanrovi - Cyber punk

Budućnost kuca na vrata

Što je zapravo taj famozni cyberpunk i o čemu je sve tu riječ? Čvrsta i definitivna definicija ne postoji, ali u principu se radi o marginalnom pravcu SF-a koji u poprište radnje stavlja urbano okruženje u bliskoj budućnosti u kojem vladaju gigantske korporacije, totalitarne vlade ili fundamentalističke vjerske zajednice koristeći se pritom najmodernijom high-tech tehnologijom. U takvim svjetovima uvijek postoje otpadnici, pobunjenici i ljudi na rubu društva koji se na neki način opiru sustavu, također koristeći naprednu računalnu tehnologiju koja je često ugrađena u njihova vlastita tijela.

Otud i kovanica cyberpunk – *cyber* (ki-bernetički) i *punk* (otpadnik, mizerna osoba s ruba društva). Virtualna stvarnost, računala, umjetne inteligencije, hakeri, kiborzi, roboti i dehumanizirane ljudske jedinke često su neizbježan background podžanra. Dok su književna djela te vrste pisana kompleksnim, »tvrđim« stilom, filmski uradci često imaju naglašenu tmurnu i stiliziranu atmosferu. Izvore književnog cyberpunka nalazimo još u ranoj SF književnosti, pa tako lik Frankenstein nastao u 19. stoljeću možemo slobodno promatrati kao prvog (nazovi) kiborga, dok se rani elementi mogu pronaći i u romanima *Phillipa K. Dicka* i *Roberta Heinleina* iz 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća. Heinleinov klasični roman »Moon is a Harsh Mistress« iz 1967. godine ima sve temeljne sastavnice cyberpunka – priču o ljudskoj koloniji na Mjesecu pod patronatom totalitarnog režima, pobunjenike koji se tehnološkim vještinama odupiru sistemu i umjetnu inteligenciju u obliku novoosvještenog divovskog računala (zanimljivo je da se neki od tih motiva izrazito pojavljuju u »Potpunom sjećanju« *Paula Verhoevena* iz 1990. godine, inače slobodnoj ekranizaciji jedne Dickove priče i filmu s jakom cyberpunk pozadinom).

NEUROMANCER: Godine 1980. pisac *Bruce Bethke* objavljuje kratku priču o računalnim hakerima pod nazivom »Cyberpunk«, po kojoj pravac očito i dobiva ime (termin je popularizirao pisac i urednik SF časopisa Asimov's *Gardner Dozois*, izjavljujući da je naziv kupio negdje na ulici). Godina 1984. je presudna uopće u modernoj književnoj povijesti kada *William Gibson* objavljuje roman »Neuromancer«, kojim je cyberpunk u potpunosti zadobio svoj pravi oblik i pre-

Najznačajniji predstavnik žanra: »Istrebljivač«

poznatljivost u širim kulturnim krugovima. Složena priča smještena u megapolise bliske budućnosti govori o hakeru koji igrom slučaja postaje važan akter globalne zavjere u koju su uključene divovske korporacije, mafijaške organizacije, teroristički pokreti, veliki obiteljski klanovi i svemoćne umjetne inteligencije koje junacima upravljaju poput pijuna. Dovoljno je primijetiti da se roman pojavio dvije godine nakon »Istrebljivača«, a vezano uz njega postoji zanimljivost. Gibson je u jednom intervjuu u povodu desete obljetnice kultnog filma izjavio da je ostao preneražen za vrijeme premijerne projekcije jer je »Istrebljivač« u mnogočemu nalikovao njegovim futurističkim maštarijama iz tada još uvelike nedovršenog romana. »Taj prokleti film izgledao je bolje od slika u mojoj glavi!«

Po čemu je »Istrebljivač« cyberpunk film, odnosno predvodnik podžanra? U filmu ipak ne postoje cyberspace i virtualna stvarnost, motivi koje je praktički osmislio Gibson i time za sva vremena odredio glavne arhetipove pravca. Deckard (*Harrison Ford*) je bivši policajac, svojevrсни antijunak, lik koji baš i ne izaziva pretjerane simpatije gledatelja i koji protiv svoje volje prihvaća zadatak pronalazjenja i uništavanja skupine odbjeglih replikanata (genetski dizajniranih bića, koja nisu roboti kako se obično navodi). Tije-

kom filma upoznaje ljubav svog života (*Sean Young*) i svojeg glavnog protivnika (*Rutger Hauer*), a oboje su replikantske tvorevine koje ponekad pokazuju više ljudskosti od svojih stvoritelja. Tu se pojavljuje jedan od glavnih motiva cyberpunka – prikaz dehumanizacije i humanizacije, istraživanje granice gdje prestaje ljudsko i nastaje nešto drugo, ali i obrnuto. U redateljskoj verziji »Istrebljivača« stvari postaju još kompliciranije s obzirom da se pojavljuje mogućnost da je i glavni junak replikant. Pridodamo li tome impresivni prikaz prenapućenog i tmurnog Los Angelesa 2019. kojim vladaju megakompanije smještene u piramidalnim oblakoboderima, dok leteće policijske patrole nadziru grad (prikrivena aluzija na policijsku državu koja je jače izražena u Dickovom književnom predlošku »Sanjaju li androidi električne ovce«) dobivamo primarni vizualni prikaz cyberpunk svijeta.

DEVEDESETE: Devedesetih dolazi do računalne revolucije i pojave CGI-a što je značilo da se na filmu može uprizoriti gotovo sve ukoliko raspolažete dovoljnim budžetom. Također, širu publiku su sve više počeli privlačiti mračniji i psihološki kompleksniji filmovi, trend koji se nazirao još 1986. pojavom *Cameronovih* »Alimenta« i definitivno potvrđio 1989. kada je *Tim Burton* izbacio prvog »Batmana«. Stvarnost je također počela sve više sličiti

upozoravajućim vizijama cyberpunk auto - ra te se odjednom na celuloidu pojavilo pregršt djela koja su na ovaj ili onaj način koketirali s famoznim pravcem. Godine 1995. su se pojavila dva zanimljiva djela, »Johnny Mnemonic« Roberta Longoa i »Čudni dani« Kathryn Bigelow, koji svaki na svoj način obrađuju teme društvene degradacije u urbanom futurističkom okruženju. Prvi je najzanimljiviji prvenstveno zbog činjenice da se radi o ekranizaciji istoimene priče Williama Gibsona, koja nije proglašena osobito uspjelom zbog nesuvislog scenarija i drvene glume Keanu Reevesa koji tumači kurira koji pomoću ugrađenog čipa u svojoj glavi »šverca« taj - ne informacije. Ipak, radi se o vizualno im - presivnoj viziji, posebno uspješnoj u prikazu virtualne stvarnosti i ostalog popratnog »hardvera«, a šarm filmu uvelike pridodaje stripovski ugođaj cjeline. »Čudni dani« nisu postigli velik komercijalni uspjeh, ali tijekom godina postigli su kulturni status, a neki su se film čak usudili nazvati legitimnim nasljednikom »Istrebljivača«. Vrlo je upit - na ta tvrdnja, ali dinamično i zanatski režirana priča o trgovanju tuđim ljudskim iskustvima uoči dolaska novog milenija je uistinu mali dragulj kinematografije devedesetih.

EUROPA: Cyberpunk je našao plodno tlo u japanskoj kinematografiji (ništa čudno za jednu tehnološku naciju), posebno u crtanim filmovima. »Ghost in the Shell« (1995.) Oshiji Mamoruja dojmlija je priča o kiborzmima koji rade u specijal - nom policijskom odjelu pritom preispitujući svoju bit i svrhu postojanja. Oni sami se boje da su tehničkom nadogradnjom svojih tijela izgubili nekadašnju ljudskost, a istovremeno se, baš kao i u »Neuromanceru«, pojav - ljuje umjetna inteligencija koja nastoji glavne aktere iskoristiti u neku svoju višu svrhu. Uistinu, jedno je to od najboljih djela ja - panske animacije koje diskretno radi posvetu »Istrebljivaču« i čiji nacrtani likovi imaju više duha i opipljivosti od nekih u prosječnim igranim filmovima. Ni u Europi filmaši ni - su zaostajali za novim trendovima, poput Gabrielea Salvatoresa koji je u talijansko - francuskoj produkciji 1996. snimio »Nirvanu« s glavnim glumcem Christopherom Lambertom. Film o programeru računalnih igrica čija kreacija postaje svjesna same se - be, vizualno je raskošan, ali povremeno do - sadan i karakterno siromašan. Ipak, djelo na zanimljiv način preispituje neke filozof - ske teme, poput one »što je stvarnost i ko - liko je stvaran svijet u kojem živimo«. S cyberpunkom su koketirali i neki filmovi koji sa SF-om nemaju previše veze, poput »Uhoda« (1992.), »Mreže« (1995.) ili »Ha -

Futuristički »Specijalni izvještaj« Stevena Spielberga

kera« (1995.), koji su se tematski zapravo bavili računalnim kriminalom, dok u potonjem uratku čak imamo prikaze virtualne stvarnosti. Zanimljivo je da se velik dio cyberpunk i sličnih filmova pojavio upravo sredinom 90-ih kada je Internet polako počeo ulaziti u svakodnevni život. Godina 1999. bila je vrlo zanimljiva; najgledaniji film bio je prequel Lucasovih kulturnih »Ratova zvijezda«, diletantski nazvan »Fantomaska prijetnja«, koji je bez svake sumnje izgledao vizualno besprijeckorno, ali na kreativnoj strani malo je zastranio. I dogodilo se čudo! Na kraju nije se najviše pričalo o Jar Jar Binksu, kostimima Natalie Portman ili famoznoj utrci letjelica, nego je u središte pozornosti došao film koji se pojavio praktički niotkuda – »Matrix«! Iznim - no djelo braće Wachowski punokrvi je cyberpunk film s impresivnom postavkom da stvarni svijet

nije stvaran nego za - pravo virtualna kreacija inteligentnih stro - jeva koji vladaju devastiranom Zemljom. Makar ne toliko idejno originalan kao što se pričalo (»Grad tame« Alexa Proyasa snimljen godinu ranije ima gotovo isti kon - cept, samo se radi o vanzemalcima, a ne strojevima), »Matrix« je remek-djelo vr - hunske režije i vizualnog pristupa sa speci - jalnim efektima koji dotad nisu nikad bili viđeni. I dok je »Fantomaska prijetnja« ima - la pregršt digitalnih kreatura i složene ma - sovne bitke, »Matrix« je imao neviđene flo - mo i bullet-time efekte, inspirirane ani - mom i japanskim akcijadama, što je dove - lo do nadasve originalnog prikaza virtualne stvarnosti. Jednostavno, već godinama ne -

ki film nije postao tako brzo moderni mit, a glavna glumačka trojka – Keanu Reeves (kojem je cyberpunk očito suden), Carrie - Ann Moss i Laurence Fishburne – postali su glumačke ikone i česta meta pop - kultu - ralnog citiranja, ali i parodiranja. Zanimlji - vo je da su se iste godine pojavila još dva filma koja su razmatrala temu virtualne stvarnosti: »13. kat« Josefa Rusnaka i »eXistenZ« Davida Cronenberga gdje su se prividni svjetovi manifestirali u obliku Amerike iz 30-ih, odnosno zagonetne, kr - vave videoigre.

Cyberpunk se često veže uz jedan drugi specifičan podžanr SF filma, zvan future noir, koji sastavnice noir-filmova (poput junaka-antijunaka, sumornog prikaza vele - grada, fatalnih ženskih likova, depresivnog ugođaja i detektivske priče) komponira u futurističko okruženje. Začetnik futu - re noira je tko drugi nego »Istreblji - vač«, a njegov legitimni nasljednik je prošlogodišnje izvrsno Spielbergovo ostvarenje »Specijalni izvještaj«, film koji na zanimljiv način govori o slobodi ljudskog izbora i suptilno se - cira jedan totalitarni režim u Ameri - ci 2054. (oba su filma ekranizacije djela Phillipa K. Dicka). Makar cyberpunk i future-noir pretežno is - prepliću samo vizualne motive, oba smjera se često dotiču pitanja biti postojanja, slobode čovjeka i gra - nica ljudskosti te tako tmurni ugođaj i mračni gradski krajobrazi u takvim djelima naglašavaju izgubljenost i konflikte glavnih likova. Ova godina je go - dina »Matrixa«, drugi dio filmske sage upravo smo vidjeli u kinima, završni treći dolazi potkraj godine, a tu je i popratni om - nibus animiranih filmova zvan »Animatrix«.

Borba ljudi i strojeva sve je češća tema na celuloidu, popularna zbog suvremenog, strelovitog uspona tehnologije i kompjute - rizacije, a motivi poluljudskih kreatura sje - dinjenih sa strojevima na neki način upo - zoravaju na dehumanizaciju današnjeg svijeta i upućuju na moguće smjernice tehnološkog razvoja u skorašnjim vremenima.

hinet.hr

Web novosti

Preduprijediti sigurnosne propuste

Kompanija Microsoft objavila je detalje o novim kritičnim propustima u svim verzijama Windowsa i softversku zakrpu koja ih otklanja. Administratorima sistema se preporučuje da hitno preuzmu najnoviju zakrpu koja zamjenjuje prethodnu, objavljenu u srpnju ove godine, koja otklanja slične propuste u Windowsu. Detaljan opis i zakrpu potražite u Microsoftovom biltenu MS03-039 na adresi: www.microsoft.com/security/security_bulle-

ENCIKLOPEDIJA WEB-a

BANER je komponenta web stranice koja sadrži oglas ili reklamu i ima link (vezu) ka web siteu oglašivača. Obično je u GIF ili JPG formatu, mada se danas baneri izrađuju i pomoću Flasha, Java skripta i slično. Obično su pravokutnog oblika dimenzija 468 x 60 piksela, iako dimenzije variraju.

WAP – (Wireless Application Protocol) je standardna specifikacija kojom je omogućeno pristupanje e-mailu, tekstu i drugim Web stranicama i informacijama uz pomoć mobilnih telefona, pagera i drugih uređaja. WAP funkcionira u okviru glavnih bežičnih mreža, podržan je od strane svih operativnih sistema i podržava HTML i XML. WAP uređaji koji imaju display i pristup Internetu, koriste mikro browsere – browsere prilagođene za pregledanje manjih fajlova, prilagođene memoriji koja je ograničena samim uređajem, a brzina protoka informacija ovisi od mogućnosti WAP mreže. Kako je WAP relativno nov, još uvijek ne predstavlja opći standard. Započele su ga kompanije Unwired Planet, Motorola, Nokia i Ericsson.

DOWNLOAD je termin sa nekoliko značenja. Podrazumijeva kopiranje podataka (obično cijeli file) s osnovnog izvora na drugi uređaj. Obično se koristi za opisivanje procesa kopiranja filea sa nekog on line servisa ili BBS-a na korisnički kompjuter. Također može označavati i kopiranje filea s mrežnog servera na kompjuter u okviru mreže. Koristi se i za objašnjavanje procesa učitavanja fontova (vrste slova) u laser-ski štampač.

VIRUS je kompjuterski program kreiran da se bez dozvole korisnika reproducira ili šalje na druge korisničke kompjutere, da vrši određene izmjene kompjuterskog sistema i time ugrožava njegovu sigurnost ili stabilnost. Najčešće je destruktivnog karaktera.

tins/ms03-039.asp. Microsoft je novim propustima dodijelio oznaku »kritično«. Prva dva odnose se na proceduru za pokretanje nekih aplikacija ili servisa na udaljenom računar (remote procedure call). Problem nastaje kada se procedura optereći velikom količinom podataka (tzv. prelijevanje bafera), tako da napadač može ostvariti kontrolu nad napadnutim računarom. Zloupotrebom trećeg propusta izaziva se tzv. odbijanje usluge. Sigurnosni propust se pojavljuje u verzijama NT, 2000 i XP operativnog sistema Windows, kao i u najnovijem serverskom operativnom sistemu Windows Server 2003. Verzije 95 i 98 Windowsa ne bi trebale biti ugrožene, kaže se u priopćenju Microsofta.

Najpoznatiji i najprodavaniji programski paket, Microsoftov Office, dobio je novu Web prezentaciju. Radi se o nadogradnji nekadašnje prezentacije »Tools on the Web« koja se nalazila na lokaciji www.office.microsoft.com. Na novoj prezentaciji korisnici mogu pronaći sve informacije o Officeu, kao i savjete, podatke i zanimljivosti, koji će im biti od pomoći u svakodnevnom radu. Prezentaciju Tools on the Web svakog mjeseca posjeti oko 25 milijuna korisnika. U Microsoftu očekuju da će nova prezentacija sa unaprijeđenim sadržajem privući još više posjetilaca, budući da razne verzije programskog paketa Office koristi 400 milijuna ljudi širom svijeta. Na dnevnom ažuriranju sadržaja nove Microsoftove Web prezentacije radić će više od 100 zaposlenih. U jednom od pododjeljaka stranice, pod

imenom Microsoft Marketplace, korisnici mogu pronaći informacije o proizvodima srodnim Officeu koje razvijaju partneri kompanije Microsoft.

Bojan Todorov, YUFCC

KORISNI LINKOVI:

www.imdb.com/

Site koji mjesečno posjeti preko 12 milijuna ljubitelja filmske umjetnosti. Ovdje možete saznati bukvalno sve u vezi premijera filmova, snimanja novih ostvarenja i nastavaka pa do potencijalnih projekata.

www.culturenet.hr/

Culturenet.hr, projekt koji su pokrenuli Ministarstvo kulture RH i Institut otvoreno društvo – Hrvatska, teži objediniti raspoložive informacijske resurse o hrvatskoj kulturi (organizacijama, udruženjima, institucijama, projektima, itd.), potaknuti na njihovu razradu, i omogućiti kulturnim djelatnicima da na jednom mjestu pronađu informacije koje ih zanimaju i partnere za svoje projekte. Projekt CultureNet time teži unaprijediti kulturnu suradnju u Hrvatskoj i suradnju s inozemstvom, jednako kao i pridonijeti boljoj komunikaciji između hrvatskih kulturnih ustanova, između ustanova i umjetnika, te svih njih i šire kulturne javnosti. Težnja portala je objediniti sve kulturne resurse u Hrvatskoj, državne i privatne, profitne i neprofitne, »mainstream« i alternativne.

Nadoknada tekućine tijekom treninga

Voda poboljšava sportske rezultate

Ako ste posvetili samo malo pozornosti informacijama o unosu tekućine i treningu, niste mogli propustiti naglasak na važnost i povezanost ova dva vida zdravog življenja. Na televiziji, Internetu, u novinama i stručnoj literaturi znanstvenici naglašavaju važnost unosa tekućine prije, za vrijeme i nakon treninga. Nije svejedno što, kada i kako piti – i o ovom dijelu treninga potrebne su i vrijedne informacije.

Tijekom tjelesne aktivnosti, rada ili uslijed izloženosti povišenoj temperaturi može doći do određenog stupnja dehidracije, pa tako i do promjena omjera staničnih i vanstaničnih tekućina. Tjelesne i mentalne sposobnosti slabe pri dehidraciji od jedan do dva posto a do kolapsa organizma dolazi pri gubitku vode od sedam posto. Potrebna količina tekućine ovisi o nekoliko činitelja i nemoguće ju je odrediti općenito.

PRAVILA KONZUMIRANJA VODE: Vježbač sa optimalnom količinom vode u organizmu nalazi se u euhidraciji. Stanje u kojem je količina vode u organizmu smanjena uslijed dehidracije naziva se hipohidracija. Nepovoljno utječe na sportske rezultate i regulaciju temperature organizma, mentalne funkcije i brzinu pražnjenja želuca te otežava dugotrajnije aerobno vježbanje. Do hipohidracije može doći u uvjetima tople klime, vrlo intenzivnog znojenja ili nedovoljnog unosa tekućine tijekom treninga.

Moguće je i stanje hiperhidracije – povećanog sadržaja tjelesne vode. Do ovog stanja dolazi najčešće kada sportaši nastoje spriječiti dehidraciju povećanim unosom tekućine prije samog natjecanja. Nekoliko istraživanja je pokazalo da stanje hiperhidracije čak poboljšava rezultate, produžuje vrijeme podnošenja visokih temperatura i poboljšava maksimalni aerobni kapacitet. Što se negativnih učinaka tiče, većina unesene tekućine se izluči uri-

nom, a učestala potreba za mokrenjem uglavnom stvara problem za vrijeme aktivnosti, pogotovo onih dugotrajnijih. Osim toga, povećana količina vode u želucu otežava aktivnosti višeg intenziteta.

Nekada je vrijedilo pravilo o unosu 100-200 ml tekućine svakih 2-3 km utrke. Danas je jasno da unos tekućine za vrijeme treninga ovisi o nekoliko činitelja, osim žeđi: dostupnost tekućine, intenzitet znojenja, intenzitet aktivnosti i opterećenost probavnog sustava. Svaki vježbač bi trebao utvrditi osobne gubitke tekućine znojenjem za vrijeme treninga i na osnovu tih podataka odrediti unos tekućine. Preporučuje se vaganje prije i poslije treninga, radi utvrđivanja gubitka vode, te si na

OSNOVNE SMJERNICE

1. Nekoliko sati prije treninga nije preporučljivo konzumirati teške i obilne obroke, pogotovo one koji će pojačati žeđ.
2. Oko 2 sata prije treninga dobro je unijeti oko pola litre tekućine, kako bi se osigurala pravilna hidracija, kao i izbacivanje suvišne tekućine iz organizma.
3. Za vrijeme vježbanja redovito i u pravilnim vremenskim intervalima unositi dodatnu tekućinu.
4. Preporučuje se temperatura tekućine nešto niža od sobne (15 do 22 stupnja).
5. Tekućina obogaćena ugljikohidratima (šećeri ili škrob) i elektrolitima neophodna je tek kod aktivnosti trajanja dužeg od jednog sata. Za trening kraći od toga, sasvim dovoljna je i voda.
6. Kod vrlo dugotrajnih i intenzivnih treninga, preporučuje se dodati 0.5-0.7 g soli u litru vode.

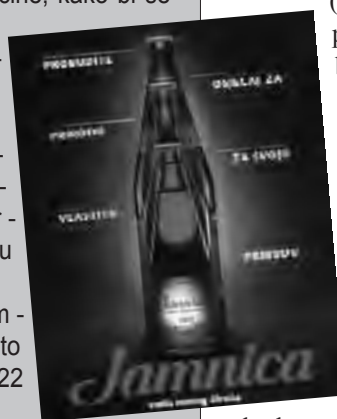
osnovu toga osigurati izbalansirane i ukusne napitke, lake za konzumiranje.

Unatoč intenzivnom unosu tekućine tijekom treninga, većina vježbača može očekivati da će na kraju imati umjereni deficit. Idealno, sportaš bi trebao nadoknaditi tekućinu u pauzama vježbanja, tako da svaka nova etapa započne u stanju euhidracije. Nekoliko istraživanja je pokazalo da je nadoknada elektrolita, prvenstveno natrija, zajedno sa unosom tekućine, važna da bi se tekućina zadržala u organizmu i ponovno uspostavila ravnoteža.

NAPICI ZA SPORTAŠE: Nadoknada natrija i tekućine može biti istovremena preko napitaka koji sadrže elektrolite. Svjetska Zdravstvena Organizacija WHO (World Health Organisation) preporučuje 90 mmol/L, no da bi zadovoljili sve potrebe i ukuse, komercijalni napitci za sportaše sadrže 10-25 mmol/L natrija. Dodatne količine natrija mogu se osigurati soljenjem hrane.

Ukoliko se nakon vježbanja konzumiraju veće količine kave, može se očekivati sporija nadoknada tekućine. Konzumiranje alkoholnih pića također povisuje gubitke urinom. Kada govorimo o sportskim napicima, potrebno je navesti postojanje hipotoničnih, izotoničnih i hipertoničnih napitaka. Naziv im određuje odnos prema krvnom tlaku, pa tako *izotonični napitci* imaju jednak osmotski tlak kao krv i stoga se najbrže apsorbiraju, osvježavajućeg su okusa i nadoknađuju elektrolite.

Bojana Muačević

Slatki plodovi jeseni

Grožde – užitak i izvor zdravlja

Piše: Dražen Prčić

In vino veritas (u vinu je istina) stara je i mudra latinska izreka, ali upravo zahvaljujući starim Rimljanima, ponajviše caru *Marku Aureliju Probu*, vinova loza i njezin slasni plod stigli su u naše krajeve, ostajući jedna od najrasprostranjenijih kultura na plodnom tlu Panonske ravnice.

Na kraju toplog ljeta, koje će ostati upamćeno po nesnosnim vrućinama i nezapamćenim sušama, grožđe je, usprkos svemu, obilato rodilo garantirajući bogati prinos i odličnu berbu. A kada s jeseni poteknu rijeke bijelog i crnog božanskog nektara, marljivi trud vinogradara bit će višestruko nagrađen...

POVIJEST: Vinova loza, *Vitis vinifera* L., smatra se jednom od najstarijih kulturnih biljaka, podrijetlom iz Zakavkazja, sjevernog Irana, Male i Srednje Azije, koja se tijekom predrimskog perioda odomacila diljem Europe. U prvo vrijeme, mladog kamenog pa sve do brončanog doba dominirala je vrsta *Vitis silvestris*, da bi se današnja, *Vitis vinifera* razvila u željeznom dobu. Primjera radi u Grčkoj je vinova loza znana još prije 1700 godine p. n. e.

U slatkim plodovima prilično kalorija

Preporučuje se dnevno konzumiranje od 500 g do jednog kilograma grožđa dnevno, ali ne zaboravite da zbog svojeg energetskog potencijala slatki plodovi imaju solidnu količinu kalorija u sebi. U svakom slučaju, prije jela, grozdove treba isprati pod jakim mlazovima vode, obzirom da su prskani raznim kemijskim preparatima za zaštitu od poznatih štetoina.

HRANLJIVA VRIJEDNOST: Energetska vrijednost svježeg grožđa iznosi 73 kalorije (305 kJ), ono u sebi sadrži 81,3 posto vode, 16,6 posto ugljičnih hidrata, 0,9 posto bjelancevina i 0,7 posto masti, dok je kalij (224 mg) najbrojniji od mineralnih sastojaka.

Suho grožđe ima daleko veću energetska vrijednost – 269 kalorija (1125 kJ), uz drastično veći procent ugljičnih hidrata (69,7 posto i kalija (725 mg)

GROŽĐE I ZDRAVLJE: Izuzetna je sve-

stranost i šarolikost ljekovitosti ploda vinove loze, posebice ako se zna da su gotovo svi dijelovi ove biljke (list, plod, sjeme i sok iz stabljike) djelotvorni po zdravlje.

List – Utječe na zaustavljanje krvarenja i bolju cirkulaciju, regulira mjesečnicu i otklanja smetnje u menopauzi u žena.

Plod (grožđe) – Hrana i lijek koji svojom ogromnom količinom voćnog šećera izvanredno jača organizam. Crno grožđe odlično je u terapiji protiv zatvora i hemoroida, te u liječenju oboljenja jetre, želuca, slezene, mokraćnih kanala i žuči.

Slatko vino – preporuča se oboljelima na pluća i stomačnim bolesnicima, dok prirodno vino, u umjerenim količinama, predstavlja izuzetan digestiv (sredstvo za varenje)

Sok iz stabljike – Efikasan lijek protiv kožnih i očnih bolesti.

Sjemenke – U kombinaciji sa sjemenjem dunje predstavljaju dobar lijek protiv napraslina na bradavicama dojki, a ulje dobiveno iz njih preporuča se u liječenju kardiovaskularnih oboljenja i povećanog kolesterola.

BERBANSKI DANI: Tradicionalno, svake jeseni u vinogradarskim krajevima održavaju se kulturno-umjetničke svečano-sti kojima se marketinški promovira za-

vršetak sezonske berbe grožđa. Afirmacijom najkvalitetnijih sorti, od kojih se prave najfinija vina, nastoji se popularizirati uzgoj vinove loze kao profitabilne djelatnosti i mogućeg rešenja akutne nezaposlenosti kroz razvijanje privatnog poduzetništva. »Berbanski dani« prigoda su da se skrom-

Uzgoj loze - sjećanje na rodni kraj

Krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća velika epidemija filoksere, opake bolesti koja je uništila brojne zasađe otočkih i primorskih vinograda, dovela je do masovnih iseljavanja čitavih dalmatinskih obitelji u obećane zemlje preko oceana. Započinjući novi život u nepoznatom svijetu (Amerike, Čilea, Argentine), uzgoj vinove loze, bio je i ostao neizbrisiv trag rodni korijena.

ni i samozatajni vinogradari prikazu javnosti, izlažući reprezentativne grozdove svojih čokota o kojima su se tijekom cijele godine marljivo brinuli. A kada prvo sezonsko vino poteče iz vinskih preša, bijelo ili crno, započinje fešta koja, u dobrom raspoloženju, potraje duboko u noć, slaveći slatke plodove jeseni.

Poznata lica u službi marketinga

Reklame koje »mame«

Piše: Dražen Prčić

Najmoćnije marketinško oružje u službi promidžbe bilo kojeg projekta svakako je atraktivna, po mogućnosti pomalo i provokativna, reklama u kojoj se u glavnoj ulozi ili kadru pojavljuje široj javnosti dobro poznato lice. Neovisno od sfere društvenog djelovanja u kojoj dominira marketinški odabrani lik (sport, estrada, film, ali i politika), njegova osobna karizma koristit će se za uspješnost predviđene medijske kampanje.

U suvremenom svijetu izjednačenosti spolova, poruka koju će »model-reklamer« prenijeti potencijalnom milijunskom auditoriju, efikasno će pogoditi u ciljanu mušku ili žensku potrošačku populaciju, potvrđujući izbor popularne žene ili muškarca komercijalno opravdanim. Neutoljiva žed za izdvajanjem od surove životne prosječnosti, posve normalno uvjetovat će želju za »pozitivnom« identifikacijom i reklamirani »proizvod (projekt, ideja) bit će apsorbiran u širokoj općoj svijesti.

VRHUNSKI SPORTAŠI: Marketinškim okom gledano, vrhunski sportaši su najzahalnija kategorija potencijalnih promotora određene medijske kampanje. Sport,

Janica Kostelić

sam po sebi, predstavlja kult današnjeg društva, ali i mogućnost da se užitkom bavljenja određenom disciplinom ili igrom izbjegnemo okovi svakodnevnog umnog ili fi-

zičkog rada. Uspješnost u sportu donosi materijalnu sigurnost, a ukoliko poznati lik sa reklame koristi određeni proizvod, vjerojatno i on doprinosi njegovoj uspješnosti, što dalje prostom logikom dovodi do ispunjenja ostalih želja. Najpoznatiji hrvatski sportski model je, bez sumnje, *Janica Kostelić*, koja se smiješi pijući mineralnu vodu »Jamnicu«, jedući »Milka« čokolade i telefonirajući »Cronet« mrežom. Njezina superiornost kojom dominira snježnim stazama logična je potvrda mudrog izbora ovih velikih firmi koji su, upravo nju, odabrali za svoj »zaštitni znak«. Uz osvajaću spontanost i ležernost koje krasi ovu skromnu djevojku, efektност reklamne poruke je zagarantirana. *Gordan Kožulj*, najbolji hrvatski plivač svih vremena, maneken je, suparničke, »Studene«, ali je njegov izbor za promotora mineralne vode opravdan iz, marketinški gledano, posve drugog razloga. Zdravlje, voda i plivanje, povezani su tematsku cjelinu, a vrhunski uspjesi viceprvaka svijeta kruna su ponuđene mogućnosti. *Zvonimir Boban* reklamirao je talijanski shopping centar »Mercatone«, jer je aluzija na njegovu impresivnu nogometnu karijeru u »Milanu« bila potrebna kao inicijalna asocijacija na kvalitetu talijanske ponude. Siloviti aservis najboljeg hrvatskog tenisača *Gorana Ivaniševića* efektno se trenutačno rabi u promidžbi grada Rijeke kao budućeg domaćina Mediteranskih igara, jer »wimbledonski« uspjeh inicira spremnost i sposobnost ostvarenja grandioznog projekta kojemu se teži.

LICA SA ESTRADE: Angažiranje estradnih zvijezda u promidžbene svrhe ima, posve drukčije težnje u postizanju marketinškog efekta kod ciljane grupe potrošača. Senzibilitet, atraktivnost, ali i priptajena erotičnost, djeluju dvosmjerno u željenom efektu, objedinjujući dobnorazličite uzraste. Primjer »Dukatovog« voćnog jogurta koji zavodljivo nudi *Severina*, garantirano će naći, osim djece kojima je poglavito namijenjen, i brojne kupce u »brižnim« očevima. Što je posve u redu, jer jogurt je piće za sve generacije... Reklamirajući »Keune« farbe za kosu, mega popularni *Tarik Filipović* sugeriranjem vlastitog izbora, podsvjesno djeluje na buduću uvjetni refleks brojnih ženskih osoba kada se nađu u nabavi potrebnih estetskih potrepština. Ali kako je sve rasprostranje-

niji trend da se muškarci sve više »hvataju« za koloritorne korekcije vlastite kose, onda je ponovno opravdano otvorenje i drugog smjera prema posve suprotnoj ciljnoj grupaciji.

Severina

POLITIČARI: S obzirom da se uvelike približavaju parlamentarni izbori uskoro ćemo biti svjedoci marketinškim djelovanjem posve drugačijeg pristupa najvrednijoj ciljnoj grupi, glasačkom tijelu. Brojni višestranački spotovi forsiranih kandidata preplavit će televizijske ekrane i promidžbene stranice tiskovina, pokušavajući rezervirati potencijalni glas u vlastitoj glasačkoj kutiji. Ugladenost, šarmantnost, ponositost i uvjerljiva vjerodostojnost krasit će svakog tko se bude obraćao najširim narodnim masama, a rezultat uspješnosti »marketinškog« odabira pokazat će konačni rezultati poslije izbora.

U biti, bio reklamiran proizvod, projekt ili politički glas, osnovna svrha angažiranja javnih i poznatih (popularnih) osoba je u njihovom provjerenom magnetizmu koji su dokazali u svojim osnovnim djelatnostima. Njihova uspješnost pruža veliku garanciju da će marketinška opravdanost ulaganja (ne malih) novčanih sredstava, na koncu biti višestruko uzvraćeno komercijalnom dobom. U svakom pogledu! ■

Sportske vijesti

Tenis

U finalu Australija protiv Španjolske

Ovogodišnji finalisti Davis cupa su tenisači Australije i Španjolske koje su u polufinalnim mečevima svladale identičnim rezultatom (3:2) reprezentativne vrste Švicarske i Argentine. Pobjedu Australaca osigurao je *Leyton Hewitt* s dvije sigurne singl pobjede protiv *Kratohvila* i *Federera*, dok je »furiju« u finale doveo *Carlos Moya* pobjedom u petom odlučujućem susretu protiv *Gaudia*. Finale se igra u studenom, a domaćini su Australci u Melbourneu.

Reprezentacija SCG poražena je u odlučujućem susretu za plasman u I Euroafričku zonu, izgubivši (3:2) protiv najbolje selekcije Grčke.

Reprezentacija SCG poražena je u odlučujućem susretu za plasman u I Euroafričku zonu, izgubivši (3:2) protiv najbolje selekcije Grčke.

Radiću challenger u Banjaluci

Hrvatski tenisač *Mario Radić* pobijedio je Čeha *Černaka* s 6:4, 6:3 u finalu banjalučkog challenger (25.000 dolara). *Roko Karanušić* je na istom turniru uspio stići do polufinala gdje je poražen od finalista *Černaka* s 7:6, 7:5. Na istom turniru u finalu igre parova poraženi su *Nikola Čirić* i *Goran Tošić* (SCG) od strane rusko-rumunjske kombinacije *Šukin-Moldovan*.

1. HNL

8. kolo, 20. rujna

Rijeka - Hajduk 1:2
Dinamo - Kamen I. 1:1
Marsonia - Zagreb 3:0
Varteks - Inker 2:0
Osijek - Slaven B. 0:1
Zadar - Cibalia 4:1

Tablica: Dinamo 20, Hajduk 18, Inker 11, Varteks 11, Zadar 11, Rijeka 10, Slaven B. 9, Osijek 9, Marsonia 9, Kamen I. 8, Cibalia 8, Zagreb 8

1. liga SCG

5. Kolo, 20. rujna

Sutjeska-Partizan 0:1
C. zvezda-Radnički 3:0
OFK Beograd-Kom 2:0
Vojvodina-Obilić 1:0
Sartid-Borac 1:0
Napredak-Železnik 1:1
Hajduk-Budućnost 2:0

Tablica: Partizan 12, OFK Beograd 12, Železnik 10, C. zvezda 10, Sartid 9, Zemun 8, Napredak 8, Obilić 7, Sutjeska 7, Hajduk 7

liga Vojvodine

Bačka 1901-Vojvodina 4:1
Ml. borac 1. Maj-Kozara 1:0
Radnički (Sut) -Jugović 2:0
Metalac-Borac (BG) 2:5
Topola-Polet 1:4
C. zvezda-Sloga (E) 2:2
Glogonj-Krivaja 1:0
Jedinstvo (V) -Radnički (Š) 11:0

Tablica: Glogonj 15, Radnički (Sut) 13, Polet (R) 12, Krivaja 12, Vojvodina 12, Ml. borac 1. Maj 12, Bačka 1901 10, Sloga (E) 10

Atletika

Vojvodina bolja od županija Csongrad i Bács Kiskun

Reprezentacija AP Vojvodine nadmoćno je osvojila prvo mjesto u obje konkurencije na zanimljivom atletskom tromeču s izabranim vrstama dvije mađarske županije, Csongrad i Bács Kiskun, koji se održao prošlog vikenda u mađarskom gradu Szegedu.

Nogomet

Derbiji bez pobjednika

Bundesligaš iz Stuttgarta ponovno nije primio gol, pobjeđena je Borussia s 1:0, i nakon šest odigranih mečeva u najjačoj njemačkoj ligi, sa 14 bodova, uz gol razliku 6:0, zauzima prvo mjesto nacionalne tablice. U velikom derbiju Bayern i Bayera plijen je podijeljen na ravne časti (3:3), baš kao i u velikom engleskom derbiju između Manchester Uniteda i Ar-

senala (0:0). Lider Premiershipa je londonski Chelsea koji je ubjedljivo porazio momčad Wolverhamptona (0:5) na njegovu terenu. Niti veliki talijanski derbi između momčadi Juventusa i Rome (2:2) nije dao pobjednika, tako da ni Seria A nema više kluba s maksimalnim učinkom poslije tri odigrana prvenstvena kola.

Iako bez klupskog predstavnika, Hrvatska ima cijelu momčad u Champions League

Hrvatsko-europski »legionari«

Piše: Dražen Prčić

Veliki imperator Cezar svojevremeno je »bacio kocku« (Alea jacta est) i osvojio »svijet«, a prvim kolom »Champions League« (16. i 17. rujna) »bačena je lopta« u najmoćnijoj europskoj imperiji Njegovog Veličanstva – Nogomet. Na radost svih ljubitelja najvažnije sporedne stvari na planetu, startalo je natjecanje »za najboljeg među najboljima«, vrhunska liga klupskog nogometa čiji temeljiti proračun daleko premašuje ekonomske potencijale mnogih svjetskih zemalja. Iako ni ove godine hrvatski nogomet neće imati predstavnika u eliti, čast zemlje negdašnjih brončanih sa SP 1998. u Francuskoj branit će cijela jedna momčad profesionalnih pečalbara koji igraju za eminentne europske klubove.

Robert Kovač-Bayern (Skupina A)

Standardni član prve postave najslavnijeg njemačkog kluba nastojat će popraviti prošli sezonski katastrofalni dojam Bavaraca (posljednji u skupini), kojem su u mnogome doprinijele i loše partije Bayernove obrane.

Ivica Mornar-Anderlecht (Skupina A)

Stasiti centarfor Anderlehta, odnedavno i standardni reprezentativac, zaigrat će u dvije utakmice u skupini protiv Roberta

Kovača i bit će to zanimljiv izravni duel dvojice nacionalnih »startera«.

Jerko Leko i Goran Sablić-Dinamo (Kijev) (Skupina B)

Ova dva hrvatska igrača koji nastupaju za ukrajinskog prvaka na specifičan način su krivci za neigranje hrvatskog predstavnika (Dinamo, Zagreb) u ligi Šampiona. Umjesto »zagrebačkih modrih« njih dvojicu ćemo gledati u ogledima s Arsenalom, Interom i Lokomotivom.

Dado Pršo-Monaco (Skupina C)

U ovoj skupini, u kojoj pored kluba iz mondenske kneževine još igraju i Deportivo, PSV i AEK, jedini predstavnik hrvatskog nogometa bit će još jedan vrsni napa-

Rezultati hrvatskih klubova

Bayern-Celtic 2:1
Dinamo (K) -Lokomotiv (M) 2:0
PSV-Monaco 1:2
Juventus-Galatasaraj 2:1
Manchester U-Panathenaikos 5:0
Real (M) -Olimpique 4:2
Sparta-Chelsea 0:1
Milan-Ajax 1:0
Brugge-Celta 1:1

dač nacionalnog tima.

Igor Tudor-Juventus (Grupa D)

Pouzdan štoper viceprvaka Europe i hrvatske reprezentativne vrste polagano se,

nakon duge i bolne ozljede, vraća u glavnu ulogu najbolje obrane na kontinentu. Uz dobre igre u »Juveovoj squadri«, očekuje se njegov siguran nastup u odlučujućoj kvalifikacijskoj utakmici s Bugarskom.

Jurica Vranješ i Zvonimir Soldo-Stuttgart (Skupina E)

Dvojac iz »Mercedesova« grada pokušat će u Europi nastaviti izvrsne igre koje pruža u Bundes ligi. Spoj mladosti (Vranješ) i iskustva (Soldo), kombinacija je koja obećava solidni plasman ove renomirane njemačke ekipe.

Goran Vlaović i Silvio Marić-Panathenaikos (Skupina E)

»Grčki« dvojac iz višestrukog državnog prvaka i sudionika najprestižnijeg klupskog natjecanja nastojat će se izboriti za prolaz u direktnom sudaru s »njemačkim« dvojcem, te jakim otoč-

kim momčadima Manchestera Uniteda i Glasgow Rangersa.

Vedran Runje-Olimpique (Skupina F)

Vratar nekadašnjeg europskog prvaka iz Marseillesa jedini je predstavnik u skupini u kojoj još igraju prvak SCG, Porto i najzvučnija momčad cijele lige Šampiona, madridski Real. Na njegovim obranama, Olimpique bi trebao tražiti mjesto za prolaz.

Mario Stanić-Chelsea (Skupina G)

Ovaj hrvatski veteran neće se baš mnogo naigrati ove godine, ali odrađujući godinu financijski isplativog ugovora možda će dobiti i koju prigodu, te zaigrati u kojoj utakmici kluba koji se, zahvaljujući golemoj investiciji ruskog kapitala, obilato pojačao i ima šampionske ambicije.

Tomislav Butina-Brugge (Skupina H)

Bivši vratar Dinama uspio je, ponajviše vlastitim obranama protiv Borussia (D), ukrcati se u vlak lige Šampiona i što mu posljednjih godina nikako nije uspijevalo s matičnim klubom.

Dario Šimić-Milan (Skupina H)

Na koncu, boje aktualnog europskog prvaka Milana branit će njegov standardni član obrane Dario Šimić, koji će skupa s ostalim suigračima nastojati obraniti veliki pokal koji su uzeli u finalnom dvoboju protiv velikog rivala, Juventusa.

Europski Partizan

Prvak SCG beogradski Partizan prva je momčad iz zemlje negdašnjih europskih klupskih prvaka, koja je poslije dugogodišnjeg posta uspjela izboriti plasman u europsku elitu. Pod vodstvom karizmatičnog Nijemca Lothara Mateusa, pokušat će izboriti što bolji plasman u skupini F, u kojoj je još tercet bivših europskih prvaka (Real (M), Olimpique i Porto).

PETAK ► 26. 9. 2003.

HTV 1

Planes, Trains and Automobiles, američki film, HRT 1 u 20.50

07.00 - Vijesti
 07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.00 - Samove pustolovine, crtana serija
 09.25 - Klinci iz Waterlanda
 09.40 - Busterov svijet
 10.00 - Vijesti
 10.05 - Naši likovni stvaratelji: Antun Masle
 10.35 - Antologija suvremene hrvatske književnosti
 11.05 - Pričopričalica
 11.30 - Životinjoljupci
 12.00 - Vijesti
 12.25 - Zemlja nade, serija
 13.15 - Glazbena TV
 13.55 - Oprah Show (488)
 14.45 - Olsenova banda hvata maglu, danski film
 16.15 - Crtani film
 16.30 - Vijesti
 16.45 - Hugo, TV igra
 17.15 - Hrvatska danas
 17.35 - Crtani film
 17.50 - Duhovni izazovi
 18.55 - Upitnik, kviz
 19.30 - Dnevnik
 20.00 - Male tajne - Podravka, reportaža
 20.05 - TV Bingo Show
 20.50 - Planes, Trains and Automobiles - američki film
 22.20 - Glazba
 22.30 - Meridijan 16
 23.05 - Imitacija pakla, američki film
 00.40 - Nijemi svjedok
 01.25 - Predsjedničke laži, američki film
 03.00 - Siska, serija
 04.00 - Teška vremena, britanski film

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 11.30 - Slobodna zona, zabavno-putopisna emisija
 12.15 - Brisani prostor
 13.05 - Spas 911 (6.)
 13.50 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 14.35 - Pasadena, serija
 15.20 - Ranč kod »Pikove sedmice«, serija za mlade
 16.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 16.50 - Vijesti za gluhe
 17.10 - Zemlja nade, serija
 18.00 - Panorama
 18.30 - Tržnice svijeta
 19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
 19.30 - Carstvo divljine: Sengwanski krokodili
 20.05 - Pasadena, serija
 20.50 - Vijesti
 21.05 - Inspektor Lynley
 21.50 - Previše sunca, humoristična serija
 22.20 - Ubojstvo u mislima, serija (18)
 23.10 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 23.55 - Zvezdane staze

HTV 3

11.25 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 20.05 - Dobro došli u New York, humoristična serija

20.30 - Brak nije mrak
 20.55 - Svi gradonačelnikovi ljudi 2., serija
 21.20 - Kako biti normalan
 21.45 - Treći kamenčić od Sunca 3., serija
 22.10 - Željka Ogresta i gosti
 23.05 - Pravo vrijeme
 00.35 - Pregled programa za subotu

SUBOTA ► 27. 9. 2003.

HTV 1

Svetac, HRT 1, 20.05

08.05 - Putovanja na sveta mjesta: Turska - Apokalipsa
 08.35 - Direkt
 09.05 - Percy - čuvar parka, serija za djecu
 09.35 - Gospodari svjetlucanja
 10.00 - Vijesti
 10.05 - Parlaonica
 11.00 - Pretpovijesni morski psi
 12.00 - Vijesti
 12.20 - Biblija
 12.35 - Prizma - multinacionalni magazin
 13.30 - Glas domovine
 14.00 - Moja Indija
 14.35 - Oprah Show (489)
 15.30 - Vijesti
 15.40 - Iz antologije Dramskog programa HTV-a
 16.50 - Diplomac, američki film
 18.55 - Split: More
 19.30 - Dnevnik
 20.05 - Svetac, američki film
 22.05 - Vijesti
 22.15 - Sport danas
 22.35 - Sud i kazna 4., mini-serija (2x100')
 01.55 - Gradonačelnik Casterbridgea, serija
 02.45 - Vulkan, američki film
 04.25 - Najbolje od oba svijeta, serija
 05.15 - Put zmijs, švedski film (18)
 07.00 - Tajanstvena Merle, dokumentarni film

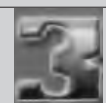

HTV 2

11.55 - Kad već postoji planina: Velebitki znamen
 12.25 - Narodni refren
 13.00 - Ciklus Perry Mason: Slučaj TV zvijezde
 14.35 - Kućni ljubimci
 15.20 - Cosbyjev Show 7.
 15.45 - Pleme 4.
 16.40 - Ranč kod »Pikove sedmice«, serija za mlade
 17.30 - Briljanteen
 18.00 - Ksenia - princeza ratnica 6., serija
 18.45 - Crno-bijelo u boji
 19.30 - Carstvo divljine

20.05 - Pinkertonova agencija, film
 22.30 - Gradski ritam
 23.00 - Tajanstvena Merle, dokumentarni film
 23.55 - Pregled programa

HTV 3

11.50 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 15.50 - Hit-depo
 17.20 - Sportski prijenosi i snimke
 19.50 - Indianapolis: Kvalifikacijski trening F1 za VN SAD-a, prijenos
 22.00 - Sport danas
 22.00 - Art film: Werckmeisterove harmonije, mađarski film
 00.25 - Pregled programa za nedjelju

NEDJELJA ► 28. 9. 2003.

HTV 1

U Kinoteci:
Johnny Guitar,
HRT 2, 14.40

08.05 - Djeca iz ulice
Degrassi, igrana serija
08.30 - Totally Spies, serija
08.55 - Festival za djecu
10.00 - Vijesti
10.05 - Tonka, američki film
za djecu
12.00 - Vijesti
12.25 - Plodovi zemlje
13.15 - Mir i dobro
14.00 - Nedjeljom u 2
15.00 - Popuna
15.15 - Šareni svijet
15.35 - Vijesti
15.40 - Archivo de la memo-
ria - Rittratti Italiani
16.40 - Prije svitanja,
američki film
18.45 - Još koji put - izbor
Joška Martinovića
19.15 - LOTO 6/45
19.30 - Dnevnik
20.05 - Tko želi biti
milijunaš?, kviz
21.10 - Čunjoglavci,
američki film
22.45 - Vijesti
23.00 - 50 godina filmskog
festivala u Puli:
Večernja zvona
01.15 - Kuba, američki film
03.15 - Najbolje od oba
svijeta, serija (2. i 3./3)
04.55 - 1871,
britansko-francuski film
06.35 - Carstvo divljine

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička
središta Hrvatske
10.30 - Biblija
10.45 - Portret crkve i
mjestu
11.00 - Čačinci:
Misa, prijenos
12.05 - Split: More
12.30 - Crno-bijelo u boji
14.05 - Gradski ritam
14.40 - Kinoteka:
Johnny Guitar, američki film
16.25 - Ed, serija
17.15 - Sting - novi album
18.15 - Animanijaci,
crtana serija
18.40 - Body and Health:
SARS Special (46')
19.40 - Indianapolis:
Formula 1 za Veliku
nagradu SAD-a
21.50 - 33. varaždinske
barokne večeri - G. F.
Händel: Juda Makabejac'
22.30 - Forenzičarka
Halifax, mini-serija (100')
00.10 - Pregled programa
za ponedjeljak

HTV 3

10.15 - TV vodič + turistička
središta Hrvatske
13.05 - Zemlja nade, serija
(R 5 tjednih epizoda)
17.20 - Hrvatska nogometna
liga - emisija
18.30 - Konjički turnir:
Samsung Cup, snimka 70'
19.40 - Sportski prijenosi i
snimke
21.00 - Izbor Miss i Mistera
Hrvatske, prijenos
23.35 - SP na vodi: Formula
2000, reportaža (30')
00.10 - Sport danas

PONEDJELJAK ► 29. 9. 2003.

HTV 1

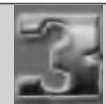
Korijeni nasilja -
»Latinica«,
HRT 1, 20.45

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro,
Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Djeca iz Ulice
Degrassi, serija za djecu i
mlade
10.35 - Mali veliki svijet
11.10 - Životinjski mladunci
11.30 - Kassai and Leuk,
crtana serija
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.15 - Zvezdane staze -
nova generacija 7., serija
15.00 - Predškolski odgoj
15.30 - Razredna nastava
16.00 - Vijesti
16.05 - Mali veliki svijet
16.30 - Korijeni - hrvatske
manjine u Europi
17.00 - Hrvatska danas
17.20 - Hrvatska akademija
znanosti i umjetnosti
18.00 - Antun Kikaš
ponovno rođen,
dokumentarna emisija
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.05 - Hrvati u Čileu - mit i
stvarnost
20.45 - Latinica:
Korijeni nasilja
22.40 - Meridijan 16
23.05 - Sport danas
23.15 - Frasier 6., serija
23.40 - Filmovi redatelja
Percyja Adlona: Zuckerbaby
01.05 - Dosjei X (9.), serija
01.50 - Blackjack, film
04.10 - Film

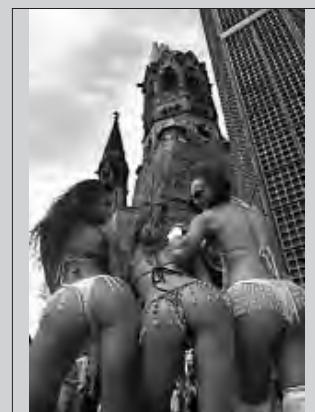
HTV 2

10.20 - Walker - teksaški
rendžer 4., serija
11.10 - Ed, serija
12.00 - Zlatne žice Slavonije
- Požega 2003.
13.30 - Mir i dobro
14.05 - Zabranjeni teritorij,
američki film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica:
Religijski kontakt-program
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Refren
19.05 - Prijatelji 1.,
humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Zapadno krilo 4.,
serija
20.50 - Vijesti
21.00 - Petica - europski
nogomet
22.20 - 24 sata (2.), serija
23.05 - Dokumentarni film
00.00 - Pregled programa za
utorak

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička
središta Hrvatske
20.05 - Daddy nostalgie,
francuski film (oko 103')
21.50 - Zvezdane staze -
nova generacija 7., serija
22.35 - Party in the Park
2002

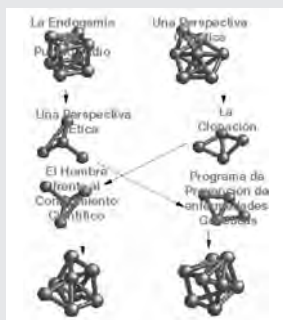

00.35 - Pregled programa
za utorak

UTORAK ► 30. 9. 2003.

HTV 1

Genetika i prehrana,
HRT 1, 15.00

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Storry Teller, serija za djecu i mlade
09.35 - Genetika i prehrana
10.35 - Otokar 2003.
10.50 - Športret
11.15 - U životinjskom svijetu
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.15 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
15.00 - ŠKOLSKI SAT: Genetika i prehrana
16.00 - Vijesti
16.10 - Govorimo o zdravlju
17.00 - Hrvatska danas
17.20 - Medvjedi i ljudi, dokumentarna emisija
18.00 - Transfer, emisija iz kulture
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.05 - Forum
21.30 - Gradski ritam
22.00 - Zabavni program
22.40 - Meridijan 16
23.05 - Sport danas
23.15 - Becker 3., serija
23.40 - Filmovi redatelja Percyja Adlona: Out of Rosenheim
01.25 - Dosjei X (9.), serija
02.10 - Nastavljači soula, američki film
04.05 - Film
06.05 - Becker 3., serija
06.30 - Prijatelji 1., humoristična serija

HTV 2

10.00 - TEST
10.20 - Zapadno krilo 4.
11.10 - 24 sata (2.), serija
12.00 - Hrvati u Čileu - mit i stvarnost
12.30 - Latinica:
Korijeni nasilja
14.15 - Prevarena ljubav, američki film (88')
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: informativni program
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Crno-bijelo u boji
19.05 - Prijatelji 1., humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Saga o Forsaytima
21.05 - Vijesti
21.15 - Ekipa za očevid - Miami, serija
22.05 - 24 sata (2.), serija
22.50 - Murder on Shadow Mountain, američki TV film
00.25 - Vrijeme je za jazz: James Morrison
01.25 - Pregled programa za srijedu

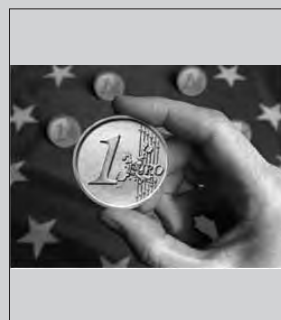
HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
19.30 - Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
20.00 - Magazin Lige prvaka
20.35 - Nogometna Liga prvaka, prijenos
22.40 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
23.25 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
23.55 - g'lamur:kafé
00.55 - Pregled programa za srijedu

SRIJEDA ► 1. 10. 2003.

HTV 1

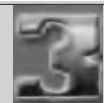
Svijet poduzetništva,
HRT 1, 17.15

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Flucht mit Luzifer, serija za djecu i mlade
09.35 - Glazbena i likovna umjetnost
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.15 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
15.00 - ŠKOLSKI SAT: Glazbena i likovna umjetnost
16.00 - Vijesti
16.05 - Kokice
16.25 - U ime škrleta, emisija pučke i predajne kulture
17.00 - Hrvatska danas
17.15 - Svijet poduzetništva
17.55 - Plavo i zeleno
18.25 - Rijeka: More (25')
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.10 - Globalno sijelo
20.40 - Poslovni klub
21.05 - Škrinja
21.40 - Znakovi vremena
22.40 - Meridijan 16
23.05 - Sport danas
23.40 - Filmovi redatelja Percyja Adlona: Rosalie Goes
01.10 - Dosjei X (9.), serija
01.55 - Ne možeš imati sve, španjolski film
03.25 - Dokumentarni film
04.10 - Film
06.30 - Prijatelji 1., serija

HTV 2

10.00 - TEST
10.20 - Saga o Forsaytima, serija
11.25 - 24 sata (2.), serija
12.15 - Medvjedi i ljudi, dokumentarna emisija
12.45 - Forum
14.10 - Murjačka obitelj, američki film (83')
15.35 - Crtani film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: informativni program
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Kućni ljubimci
19.05 - Prijatelji 1., humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Emisija uoči prijenosa
20.35 - Prijenos utakmice
22.40 - 24 sata (2.), serija
23.25 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
23.55 - Pregled programa za četvrtak

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
09.30 - Zasjedanje Hrvatskog Sabora, prijenos
19.10 - Transfer, emisija iz kulture
20.05 - Strani dokumentarni film
21.00 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
21.45 - Party in the Park 2002., snimka (120')
23.45 - Pregled programa za četvrtak

ČETVRTAK ► 2. 10. 2003.

HTV 1

Žmanski ribari,
HRT 1, 17.15

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.00 - Vijesti
09.05 - Camp 2000, serija za djecu i mlade
09.35 - Povijest
10.35 - Športerica
11.05 - Moja kuća
11.30 - Tristan i Isolde, crtana serija
12.00 - Podnevni dnevnik
12.35 - Zemlja nade, serija
13.25 - Glazbena TV
14.00 - Vijesti
14.15 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
15.00 - ŠKOLSKI SAT: Povijest
16.30 - Crtani film
16.40 - Biblija
17.00 - Hrvatska danas
17.15 - Žmanski ribari, dokumentarna emisija
17.55 - Trenutak spoznaje
18.25 - Internacional, vanjskopolitički magazin
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.10 - Tko želi biti milijunaš?
21.15 - Brisani prostor
22.05 - Pola ure kulture
22.40 - Meridijan 16
23.05 - Sport danas
23.15 - The Job, serija
23.40 - Filmovi redatelja Percyja Adlona: Celeste
01.25 - Dosjei X (9.), serija
02.10 - Iz života marioneta, švedski film
03.50 - Film
06.05 - The Job, serija
06.30 - Prijatelji 1., serija

HTV 2

10.00 - TEST
10.20 - Ksenia - princeza ratnica 6., serija
11.10 - 24 sata (2.), serija
12.00 - Globalno sijelo
12.25 - Škrinja
12.55 - Rijeka: More
13.20 - Svijet poduzetništva
13.55 - Murjačka obitelj 2, američki film
15.25 - Crtani film
15.50 - Vijesti za gluhe
16.00 - Res publica: Ljudi drugog reda?
16.45 - Hugo, TV igra
17.15 - Zemlja nade, serija
18.00 - Panorama
18.30 - Automagazin
19.05 - Prijatelji 1., humoristična serija
19.30 - Glazbena TV
20.05 - Životinjski svijet: Afrički pingvin
20.35 - Tajne prirodoписа: Nick Baker na Antarktici
21.15 - Hitna služba 9., serija
22.05 - 24 sata (2.), serija
22.50 - Triler
23.50 - Pregled programa za petak

HTV 3

09.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
09.30 - Zasjedanje Hrvatskog Sabora, prijenos
18.30 - Nogometna Liga prvaka - sažeci
19.30 - Plavo i zeleno
20.05 - Košarkaška Euroliga, prijenos
22.00 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
22.45 - Antun Kikaš ponovno rođen, dokumentarna emisija
23.25 - Pregled programa za petak

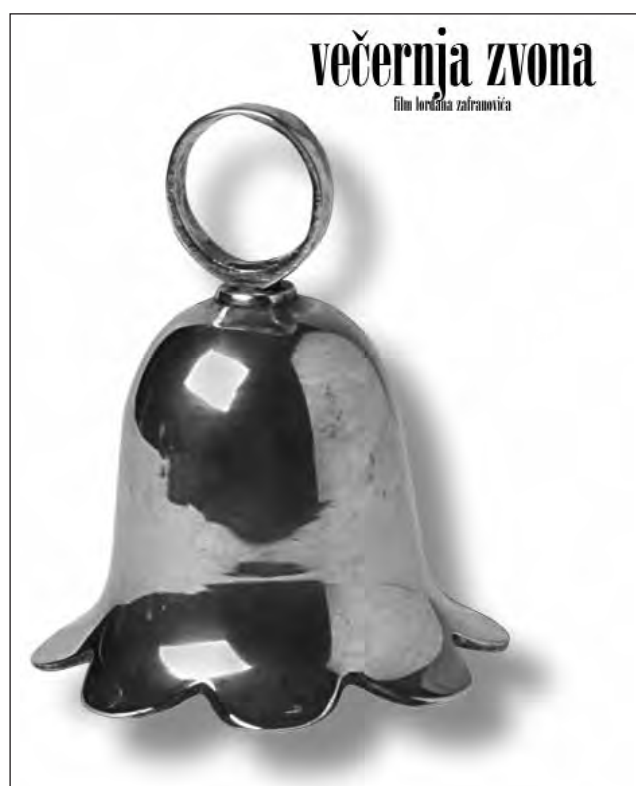

FILM TJEDNA

HTV 1, NEDJELJA, 28.9.2003. u 23.00
50 GODINA FILMSKOG FESTIVALA U PULI

»VEČERNJA ZVONA«

Dvadeset godina u životu jedne građanske obitelji. Radnja priče događa se u Zagrebu i jednom malom hercegovačkom mjestu. U njezinom je središtu Tomislav K. (R. Šerbedžija) kojemu su to ujedno najvažnije godine života. Između 1928. i 1948. događaju se goleme društvene promjene, pojavljuju nacizam i komunizam, izbija Drugi svjetski rat. Na kraju tog razdoblja država raskida s istočnim blokom. Svaki od tih događaja ostavlja posljedice na Tomislavov privatni život...

Politička drama »Večernja zvona« po mišljenju dijela kritike najcjelovitije je ostvarenje kontroverznog hrvatskog redatelja Lordana Zafranovića. (Okupacija u 26 slika, Pad Italije), koji je, većinu devedesetih, proveo u svojevrsnom dobrovoljnom političkom egzilu. Iako je dugo godina bio istaknuti kotačić političkog mehanizma, po mnogima omiljeni redatelj ondašnjih vlastodržaca, Zafranovićeva »Večernja zvona« jedan su od najsubverzivnijih filmova snimljenih u vrijeme komunističkog režima. »Večernja zvona« nagrađena su na filmskom festivalu u Puli 1986. godine Zlatnom arenom za režiju i glavnu mušku ulogu, a osvojila su i nagradu publike Jelen. Film je snimljen 1986.

Uloge: Rade Šerbedžija, Petar Božović, Ljiljana Blagojević, Neda Amerić, Miodrag Krivokapić, Kristijan Ugrina, Irfan Mensur, Zijah Sokolović, Ivo Gregurević, Mustafa Nadarević, Mia Oremović

Redatelj: Lordan Zafranović

Kako na studij u Zagreb

Poštovana redakcija, u listu »Hrvatska riječ« od 14. veljače 2003. godine pročitala sam članak pod nazivom »Ravnica u sreću« novinarkе Tatjane Ljubić o vojvođanskim studentima u Zagrebu.

U članku se spominju samo studenti iz Subotice, koji uz pomoć Hrvatske matice iseljenika uspijevaju upisati studij na Sveučilištu u Zagrebu.

Pošto smo mi – Hrvati iz Srijema – konkretno iz Šida, gdje nas je malo i nemamo svoje udruge, a pripadamo vojvođanskim Hrvatima, interesiraju nas bliže informacije o upisu na studij u Zagreb.

Imam maturanta koji ove školske godine završava gimnaziju općeg smjera, a želio bi studirati u Zagrebu. Zato vas molim, ako možete, u što je moguće kraćem roku odgovoriti mi kako možemo stupiti u

vezu s Hrvatskom maticom iseljenika i dobiti detaljne informacije.

**Unaprijed zahvalna majka,
(Ime i prezime poznato redakciji)**

Kontakt telefon Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu je 385 1 6115 116. Detaljnije o mogućnostima upisa na fakultete u Hrvatskoj pisat ćemo u jednom od narednih brojeva.

Uredništvo

Nemojmo se pripucavati i nogu podmetati

U »Hrvatskoj riječi« broj 33 od 12. rujna ove godine objavili ste članak »Tonkovićev bukvenac natrag«. Moram priznati, odavno nisam pročitala tako štogod, puno sarkazma protiv jedne osobe. Ne znam služi li to za poticaj svisti i jedinstva nas Bunjevaca Hrvata na ovim prostorima.

Gospodin Alojzije Stantić tako lipo piše o običajima, načinu života i etici starih Bunjevaca – naših predaka. Posli ovog pitam se je li štogod i on naslidio od ti njevi vršina.

Svi mi molimo svaki dan Očenaš, pobožni smo, dobri kršćani, idemo u crkvu. Izgovaramo riči »i otpusti duge naše, kao što i mi otpuštamo dužnicima našim«. Da li zbilja jedni drugima opraštamo? Izgovorimo ponizno »mea culpa, mea culpa«.

U narednom broju (34) gospodin Miloš Vasiljević tvrdi da je ono što je g. Alojzije Stantić napisao 98 posto istina, što znači da je dva posto laž. Tila bi znati kojom matematičkom formulom je to izračunao.

Lip pozdrav svima. Uprimo snage da štogod korisno uradimo, a ne jedni druge da ogovaramo, pripucavamo se i nogu podmećemo.

**Marija Dulić
Subotica**

Pretplatite se!

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci – 600 dinara

☐ 1 godina – 1.000 dinara

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

INOZEMSTVO

☐ 1 godina – 70 EUR

BANK: VBURYU 22

(Vojvođanska banka a.d. Novi Sad Yugoslavia)

Beneficiary customer:

540101 320 5 NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Hrvatska riječ

Ime i prezime:

Ulica i broj:

Mjesto i zemlja:

Telefon i e-mail:

**Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«, Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa 355-1023208-69**

RADIO SUBOTICA

24000 Subotica
Put Jovana Mikića 12
Tel: 024/55-22-00
Fax: 024/55-19-02

email: radio@radiosubotica.co.yu

- 91,5 MHz cjelodnevni program na srpskom jeziku
- 89,6 MHz cjelodnevni program na mađarskom jeziku
- 91,5 MHz od 19 do 21 sat program na hrvatskom jeziku

SHEMA programa na hrvatskom jeziku 19,00 h

- Najava programa
- Večernji dnevnik
- Agencijske vijesti iz zemlje
- Agencijske vijesti iz RH

19,30 h

»Iz života naših predaka« (ponedjeljkom)
»Sportski vremeplov« (ponedjeljkom)
»Razgovor s povodom« (utorkom)
»Otvoreni studio« (srijedom)

»Galerija« emisija o kulturi (četvrtkom)
Vjerska emisija (petkom)

20,00 h

»Čarolije trepeze« (ponedjeljkom)
»Na proputovanju s nama« (utorkom)
»Putokazi« (srijedom)
»Rock vremeplov« (četvrtkom)

20,30 h

- Vijesti dana
- Pripovijetka Balinta Vujkova
- Hitovi hrvatskih izvođača
- Minute za ljubitelje jazza (petkom)

VETERINARSKI ZAVOD SUBOTICA a.d.

Beogradski put 123
24106 Subotica
Telefon: 024/567-933, 567-984
Fax: 024/567-871, 567-736

KOMPLETNA HRANA ZA ŽIVOTINJE

KOMPLETNE SMJEŠE ZA ŽIVOTINJE:
Smješa N, Smješa PS 1, Smješa PS 3, PSB Finišer, PSB Starter, Smješa KD,
Smješa TS 1, Favorit P, Premixi, Superi i VETCAN – kompletna hrana za pse.

MILLENNIUM GSM CENTAR

Prodaja i servis mobilnih telefona,
Bežični telefoni, FAX aparati,
Računala i oprema,
Split klima uređaji.

Siemens A35 + Mobiklik
3860 dinara

ČEKOVIMA NA 6 RATA, KREDIT DO 2 GODINE

Prvomajska 6, Subotica - 024 / 551-353 - www.millenniumgsm.co.yu

Cjenik reklamnog prostora

POSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 6.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 3.600 dinara	
1/4 = 2.000 dinara	

DRUGA I PREPOSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 5.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 3.000 dinara	
1/4 = 1.700 dinara	

UNUTARNJE STRANE / CRNO-BIJELE

1/1 = 3.000 dinara	} + 20% p.p.
1/2 = 1.800 dinara	
1/3 = 1.300 dinara	
1/6 = 700 dinara	
1/12 = 450 dinara	

Iskoristite popuste!

Za vezane oglase u 4 ili više brojeva odobravamo popust od 20%
SPECIJALAN POPUST ZA GODIŠNJI UGOVOR O REKLAMIRANJU.

NEKRETNINE

Subotica
Braće Radića 6
024 / 554-570
024 / 551-203

za marketing, consulting i sve vrste posredovanja između pravnih i fizičkih lica

KADA KUPUJETE ILI PRODAJETE
OBRATITE SE NAJPOUZDANIJOJ
AGENCIJI SA TRADICIJOM UZ
SLOGAN

99% + *NB Agencija* = 200%

Najsigurnija razmjena nekretnina na teritoriju bivše Jugoslavije!

mala zemlja za
croatija
veliki odmor

